

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BANDIRMA (A1(A),BALIKESİR) VE
ÇEVRESİNİN ETNOBOTANIĞI

HAZIRLAYAN

Sinan ONAR

DANIŞMAN

Yrd.Doç.Dr. İsmet UYSAL

Ağustos , 2006

ÇANAKKALE

**BANDIRMA (A1(A),BALIKESİR) VE
ÇEVRESİNİN ETNOBOTANIĞI**

**Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Biyoloji Anabilim Dalı**

HAZIRLAYAN

Sinan ONAR

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. İsmet UYSAL

Ağustos, 2006

ÇANAKKALE

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

Sinan ONAR, tarafından **Yrd.Doç.Dr. İsmet UYSAL** yönetiminde hazırlanan “**Bandırma (A1(A), Balıkesir) ve Çevresinin Etnobotaniği**” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Ahmet GÖNÜZ

Yönetici

Doç.Dr. Abdullah KELKİT

Jüri Üyesi

Yard.Doç.Dr. İsmet UYSAL

Jüri Üyesi

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Üniversite hayatım boyunca ve tezin hazırlanmasında manevi desteğini ve yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Yard.Doç.Dr. İsmet UYSAL 'a teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmalar süresince bana her zaman yardımcı olan, bitkilerin teşhislerinde gece gündüz demeden çalışan çok değerli arkadaşım Araş. Gör. Ersin KARABACAK 'a, öğrenim hayatımın her kademesinde maddi ve manevi desteğini hiç eksik etmeyen Annem ve Babam'a, Eşime, benimle birlikte köylere gelerek bana sürekli yardımcı olan Uğur Kariyer Merkezi Eğitim Uzmanı, çok değerli arkadaşım Ernul DİKBOZ 'a teşekkürlerimi sunarım.

Sinan ONAR

SİMGELER VE KISALTMALAR

B	Kadın
B.T.	Bitkinin tamamı
cm	Santimetre
Ç.	Çiçek
Ç.D.	Çiçek durumları
D.	Dal
D.K.	Dal kabukları
Dk.	Diken
E	Erkek
F.	Filiz
G.	Gövde
G.K.	Gövde kabukları
Ga.	Gal
K.	Kök
Kb.	Kabuk
Km	Kilometre
Kz.	Kozalak
m	Metre
M.	Meyva
M.K.	Meyva kabuğu
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
mm	Milimetre
O.K.	Odunsu kısımlar

P.	Pelit
R.	Reçine
Ri.	Rizom
S.	Sakızı, Süt
T.	Tohum
T.Ü.	Toprak üstü kısımlar
Tm.	Tomurcuk
Y.	Yaprak
Y.G.	Yapraklı gövde
Y.U.	Yaprak ucu
Yğ.	Yağ

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 1. Balıkesir ilinin Grid sisteminde konumu.....	9
Şekil 2. Bandırma ilçesinin konumu.....	10
Şekil 3. Köy kahvehanelerinde yerel halk ile görüşme.....	15
Şekil 4. <i>Arundo donax</i> bitkisinin çiçek durumları.....	21
Şekil 5. <i>Erica arborea</i> bitkisinin çiçeklerinin yakından görünüşü.....	34
Şekil 6. <i>Lavandula stoechas</i> subsp. <i>stoechas</i> bitkisi.....	44
Şekil 7. <i>Olea europaea</i> dallarını yakacak olarak kullanmak üzere köyüne götüren bir köylü kadını.....	54
Şekil 8. <i>Phragmites australis</i> gövdelerinden yapılmış bahçe çiti.....	59
Şekil 9. <i>Salix alba</i> ince dallarından yapılmış avize, güneşlik olarak <i>Arundo donax</i> gövdeleri	76
Şekil 10. Kullanım amacına göre taksonların dağılımı.....	91
Şekil 11. Kullanılan organlara göre taksonların dağılımı.....	92
Şekil 12. Kaynak kişilerin eğitim durumlarına göre dağılımı.....	93
Şekil 13. Kaynak kişilerin yaşlarına göre dağılımı.....	93
Şekil 14. Kaynak kişilerin mesleklere göre dağılımı.....	94

BANDIRMA (A1(A), BALIKESİR) VE ÇEVRESİNİN ETNOBOTANIĞI

ÖZET

Bu araştırmada Bandırma ve çevresinde halkın çeşitli amaçlarla kullandığı bitkiler belirlenmiştir. Bu bitkiler 119 kaynak kişiden elde edilmiş olup, 98 bitki taksonundan oluşmaktadır. Bunlardan 41 taksonun yiyecek ve baharat, 65 taksonun tıbbi amaçlı, 6 taksonu süs, 4 taksonu yakacak, 4 taksonu boya ve 15 taksonu da yöresel inanç, yapı malzemesi, arıcılık, ipek böcekçiliğı ve kişisel bakım gibi diğeri amaçlar için kullanıldıkları tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler : Balıkesir, Bandırma, Etnobotanik

ETHNOBOTANY OF BANDIRMA (A1(A), BALIKESİR) AND ITS ENVIRONS

ABSTRACT

In this investigation, the plant specimens which are used different purpose by local people were determined in Bandırma and its Environs. This plants which were 98 plant taxa were procured from 119 source peoples. These taxa were defined as 41 taxa were used for food and spices, 65 taxa were used for medicinal, 6 taxa were used for ornamental, 4 taxa were used for fire, 4 taxa were used for dye, and 15 taxa were used for other purposes which are public faith, build material, apiculture, silk-worm-culture, and cosmetic were used by local people.

Keywords : Balıkesir, Bandırma, Ethnobotany

İÇERİK

	Sayfa
TEZ SINAVI SONUÇ BELGESİ.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	3
3. BANDIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	9
3.1. Bandırma'nın Konumu.....	9
3.2. Adı ve Kuruluşu.....	11
3.3. Nüfus Dağılımı ve Sosyal Hayat.....	13
3.4. İklim Özellikleri.....	14
4. MATERYAL VE YÖNTEM.....	15
5. BULGULAR.....	17
6. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	91
KAYNAKLAR.....	96
Ekler.....	I
Çizelgeler.....	III
Yaşam Öyküsü.....	XXIII

1.GİRİŞ

Dünya üzerinde 750.000–1.000.000 arasında bitki türünün olduğu tahmin edilmektedir. Bu bitkilerden 500.000 kadarı tanımlanıp isimlendirilmiş olup her yıl 2000 kadar yeni tohumlu bitki türü tanımlanıp isimlendirilmektedir.

Ethnos (Millet), Logos (Bilim) kelimelerinden oluşan etnoloji, farklı insan gruplarının dağılımı, ilişkileri ve faaliyetleri ile uğraşan bir bilim dalıdır. Botaniğin uğraş alanı ise bitkilerdir. Bitkiler ile insanların karşılıklı ilişkileri insanın ortaya çıkışı kadar eskiye dayanır. Etnobotanik, geniş anlamda, farklı insan topluluklarındaki bitki-insan ilişkilerini ifade etmektedir. Ancak bu terim, insanların bitkileri çoğunlukla ilaç olarak kullanışlarının öne çıkması yüzünden, insan–tıbbi bitki (ilaç bitkisi) ilişkilerini ifade eden bir terim olarak algılanmaktadır (Tütenocaklı, 2002).

Bitkiler ile insanların karşılıklı ilişkileri insanın ortaya çıkışı kadar eskiye dayanmaktadır. İnsanoğlu çağlardan beri bitkilerden değişik şekillerde yararlanmaktadır. Bunlardan en önemlilerinden biride bitkilerle tedavi yöntemleridir. İnsanlık tarihi kadar eski bir iyileştirme yöntemi olan bitkilerle tedavi, zaman içinde kuşaktan kuşağa aktarılarak büyük bir birikim olarak günümüze kadar gelmiştir.

Halkın kullandığı bitkilerin, kimyasal içerik yönünden incelendiği çalışmalarda modern tıpta ilaç olabilecek maddelerin ortaya çıktığı bilinmektedir. Günümüzde de birçok bitki, ilaç sanayisinde bitkisel drog olarak kullanılmaktadır.

Bitkilerin, kimyasal içerik ve biyolojik aktivite yönünden incelendiği çalışmalarda, halk arasında tedavi amacıyla yararlanılanlara öncelik verilmesinin, modern tıpta ‘ilaç’ olabilecek maddelerin ortaya çıkarılma olasılığını arttırdığı bilinir. Tedavide kullanılmakta olduğuna dair herhangi bir kayıt olmayan bitkiler yerine, kullanılanların öncelikle ele alınıp değerlendirilmesi, zaman kaybının önlenmesi ve ekonomik olması nedeniyle de tercih edilir. Günümüzde tedavi alanında kullanılan digitoksin, efedrin, kinin, reserpin, vinblastin, vinkristin gibi ilaç etken maddelerinin keşfini, halk arasında tedavi amacıyla kullanılan bitkileri ele alan etnobotanik araştırmalara borçluyuz (Alpınar, 1999).

Bugün çoğu gelişmiş ülkelerde birçok farklı bitkiden ilaç üretimi için yararlanılmaktadır. Romanya, Macaristan, Bulgaristan gibi ülkelerde de bitkilerle tedavi devlet politikası haline gelmiştir. Japonya gibi ülkelerinde modern tıbbın yanında bitkilerle yapılan tedavi geleneksel olarak uygulanmaktadır.

Etnobotanik araştırmalara konu olan bitkiler, yalnızca tedavi amacı ile kullanılanlarla sınırlı değildir. Örneğin, halkın gıda amacıyla kullanmakta olduğu yabani bitkiler, kültür bitkilerine göre besin yönünden ya da hastalıklara dayanıklılık açısından, üstünlük göstermektedir. Çünkü bu bitkiler doğal habitatlarda yetişmektedir (Alpınar, 1999).

Halkın gerek tedavi edici, gerek gıda olarak, gerekse diğer amaçlarla yararlandığı bitkilerle ilgili, deneme yanılma yoluyla edinilmiş ve uzunca bir zaman sürecinden geçip günümüze ulaşmış bilgi birikiminin yazılı hale geçirilmesi ve ardından bu bilgilerin günümüz modern biliminin ışığı altında değerlendirilmesi, önemli sonuçlara götürmektedir (Alpınar, 1999).

Ülkemizde kültür mirasımız olan, halk arasında kuşaktan kuşağa aktarılan bitkilerden son yıllarda bu alanda yapılan çalışmaların artmasına karşın az derecede yararlanılmaktadır. Halkın kullandığı bitkiler sürekli güncelliğini korumakta, basın, yayın ve medya kuruluşları aracılığıyla gündeme getirilmektedir.

Türk halkı, çoğunluğunun kırsal bölgelerde yaşaması nedeniyle, yabani bitkiler ile yakından ilgilidir. Halk gerek besin ihtiyacını karşılamak gerekse civar dağ ormanlarından bitki toplayıp, bunları da semt pazarlarında satarak bir geçim kaynağı oluşturmaktadır. Yabani bitkilerin sebze, koku ve tat verici olarak kullanılmaları Anadolu'da oldukça yaygındır.

Yapay yolla elde edilen ilaçların pahalı olması ve bazı olumsuz etkileri, insanları bitkisel ürünlere yöneltmiştir. Birçok yerde bu iş artık tamamen ticarete dökülmüş ve çeşitli isimler altında sadece bitkisel ürünlerin satıldığı eczaneler açılmış, fabrikalar kurulmuştur. Bandırma'daki "Doğa Eczanesi" ve Manisa'daki "Ege Lokman Fabrikası" bunlara birer örnek olarak verilebilir. Köylülerden kamyonlarla topladıkları bazı bitkileri kozmetik fabrikalarında işleyip ürün haline getirip piyasaya sürmekte olan bazı kuruluşlar bugün ülkemizde son derece yaygınlaşmaya başlamıştır.

Dünyanın her tarafında bitkilerin etnobotanik özellikleri araştırılmaya başlanmış olup, etnobotanikle ilgili yayınlar yapılmaktadır (Chamberlin, 1890; Stevenson, 1909; Wickens, 1990; Prance, 1991; Phillips ve Gentry, 1993; Martin, 1995; Johnson, 1997; Aguilar, 2001; Ladio, 2001). Türkiye’de başlatılan araştırmalar bölgesel ve il bazında yürütülmektedir. Doğu Anadolu (Öztürk ve Özçelik, 1991), Türkiye (Çubukçu ve diğ., 1996), İç Anadolu (Ertuğ-Yaraş, 1996) bölgesel çalışma olarak yapılırken, il bazında Erzurum (Öztürk, 1990), Ağrı (Gümüş, 1994), Afyon (Işık ve diğ., 1995), Muğla (Sayar ve diğ., 1995), Ankara (Bingöl, 1995), Balıkesir (Sinan, 1998), Denizli (Çelik ve diğ., 1999; Yılmaz, 1999) illerinde çalışma yapılmıştır. Etnobotanik çalışmalara paralel olarak özellikle tıbbi değeri olan bitkilerin antimikrobiyal aktiviteleri üzerinde de çalışmalar devam etmektedir (Malyer, 1993; Bağcı ve Dığrak, 1994; Bağcı ve Dığrak, 1997; Karagöz ve diğ., 1997; Ulubelen ve diğ., 1997; İlçim ve diğ., I, II, 1998; Uğuz ve diğ., 1998; Ulubelen ve diğ., 2001).

Bu çalışmada, özellikle floristik açıdan zengin olan Bandırma (Balıkesir) ve civarındaki Kapıdağ Yarımadasını doğrudan ele alan bir etnobotanik çalışmaya rastlanmamış olması ve bu eksikliğin giderilmesi amacıyla bu çevrede yaşayan halkın kullandığı bitkilerin, yöresel ve bilimsel adlarının, bunlardan yararlanma şekillerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiş memleketin bir yöresinin daha etnobotanik açıdan tanınmasına katkıda bulunulmasının uygun olacağı görüşüne varılmış ve elde edilen sonuçların bilime ve ekonomiye kazandırılması amaçlanmıştır, ayrıca bu bölgede yaşayan özellikle mübadele döneminde bu bölgeye yerleştirilen farklı etnik grupların (Giritli, Pomak ve Muhacir) bitkiler konusundaki bilgileri gün ışığına çıkarılmıştır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Anadolu insanı Yontma taş (paleolitik) çağından (yaklaşık M.Ö 50.000 yılları) beri bitkileri tedavi maksadıyla kullanmaktadır. Bitkileri aynı zamanda gıda, yakacak, silah veya mesken yapımı için kullanmıştır. Zamanla ilaç hazırlamayı da öğrenmiştir (Baytop, 1999).

M.Ö. 5000–3000 yıllarına kadar uzanan tıbbi bitkilerin tarih içindeki yeri, Çin hükümdarı Shin-Nong tarafından yazılan kitapla başlamıştır. Kitapta 200’ün üstünde tıbbi bitki bulunmaktadır. Bu nedendir ki Çin’de bugün dahi suni ilaçlardan çok daha fazla bitkisel ilaç kullanılmaktadır (Acartürk, 2001).

Acartürk (2001)’e göre, Mısır’da M.Ö. 1200 yıllarında, III. Ramses zamanında *Roswellia* ve *Commiphora* türleri, dezenfeksiyon ve ölülerin mumyalanmasında kullanılmıştır. Ayrıca aynı ülkede, Papyrus tarafından M.Ö. 1550 yıllarında yazılmış olan belgelerde, tıbbi bitkilerin hangi hastalıklarda ve ne miktarda kullanılacağı yazılıdır (Tütenocaklı, 2002).

Anadolu halkının yabani bitkileri ilaç olarak kullanışı da çok eski devirlere kadar uzanmaktadır. Hititler dönemi tıbbi tabletlerinde bulunan reçete formüllerinde kayıtlı bitki adları bunun kanıtıdır. Hititler hastalığı tanrıların insanları cezalandırması olarak kabul ediyorlardı. Bu nedenle tedavide sihir ve ilaç beraberce kullanılıyordu. İlaçların çoğunu bitkisel droglar (Hititçe Waşşı) teşkil etmektedir. Bu dönemlerde yabani bitkilerden yararlanıldığı gibi bazı önemli tıbbi bitkiler, drog elde etmek için yetiştirilmekteydi. Ayrıca Hititler ve Bizans dönemlerinde, Anadolu’dan elde edilen bazı drogların dış ülkelere satıldığı da bilinmektedir (Baytop, 1999).

Powers (1873–1875) tarafından önceki uğraşlar “Aborjinal Botaniği” başlığı altında ortaya konmuştur. Aborjinallerin ilaç, yiyecek, tekstil maddesi, süs bitkisi vs. gibi kullandıkları bitkiler, bitkiler dünyasının tüm formlarını içine almaktadır. Edward L. Palmer, Batı U.S.A florasını araştıran bir botanikçi olup, aynı zamanda, çalışması boyunca yerli halkın, bitkilerle kültürel ilişkilerini araştıran ilk botanikçilerden birisidir (Wickens, 1990).

Günümüz etnobotaniği, Botanik ve Antropoloji’nin yanında, Ekoloji, Farmakoloji, Kimya ve Toprak gibi bilim alanlarından da yararlanan multidisipliner bir bilimdir. Etnobotanik, germplazm korunması, pazarlama çalışmaları, kantitatif etnobotanik, kaynak yönetimi gibi konuları içine alan çalışmalar da yapmaktadır (Tütenocaklı, 2002).

M.S. 131 yılında Bergama’da doğan hekim ve eczacı Galen’in, bu konuda 20 kadar eseri bulunmakta olup, kendisine Farmazi’nin Babası denilmektedir (Acartürk, 2001). Kırsal bölgelerde ilaç hazırlamak için, genellikle çevrede yetişen veya

yetiştirilen bitkiler kullanılmaktaydı. Şehirlerde ise, bu droglar eczane ve aktarlardan satın alınmak suretiyle elde edilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Anadolu'nun tıbbi bitkileri ile ilgili yayın ve araştırmalar çok azdır. Anadolu ile ilgili doğrudan konular, ancak Cumhuriyet döneminde güncellik kazanarak ön plana geçmiş ve bu nedenle de doğa ile insan ilişkileri konuları üzerinde araştırmalar ve yayınlar başlamıştır (Tütenocaklı, 2002).

Türkiye tıbbi bitkileri ve drogları üzerindeki araştırmalara, 1945 yılı yazında, zamanın İstanbul Üniversitesi Farmasötik Botanik ve Genetik Kürsüsü Başkanı Ord. Prof. Dr. A. Heilbronn (1885–1931)'un başkanlığında, Uludağ (Bursa)'a yapılan bir gezi ile başlamıştır. Yani ülkemizde kullanılan droglar üzerindeki bilimsel araştırmalar 19. yüzyılın sonlarında başlamıştır. Bu konu ile eczacılar ilgilenmiş yerli droglar üzerinde araştırmalar yaparak, sonuçlarını yayınlayanların başında Giorgio Della Sudda (Faik paşa) (1831–1913) ve Pierre Apery (1852–1918) gelmektedir (Tütenocaklı, 2002).

Ülkemizde ilk defa 1909 yılında İstanbul Eczacı Mektebi, bitkisel drogların öğretimi ile ilgili "Farmakognozi" konusunu ders programına almasına rağmen öğretime 1913 yılında başlamıştır.

Ankara, Çubuk (Esenboğa) yöresinde yapılan bir araştırmayla, bu yörede yetişen ve kullanılan şifalı bitkilerin belirlenmesi, tanıtılması, korunması ile bu bitkilerden hammadde yapılması belirtilmiş, bitkilerin yöresel isimleri, kullanılış şekilleri ve etkileri ortaya koyulmuştur (Sinan, 1998).

Gez ve Şimşek (1999) Babadağ (Denizli) yöresinde doğal yayılış gösteren 27 bitkiden 20 tanesinin tıbbi yönden önemli olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Çelik ve diğ. (1999) Denizli ilinde 1996–1998 yılları arasında etnobotanik tarama çalışmaları sonucunda, yörede boya elde etmede 9, gıda maddesi olarak 18, tedavi amacıyla 92 ve değişik amaçlarda kullanılan 7 bitki olmak üzere toplam 126 bitkinin yöresel adlarıyla birlikte kullanılış amaçlarını ortaya koymuşlardır.

Sezik (2000), Türkiye'de halk ilacı araştırmaları hakkındaki yayınları bir araya toplamak amacıyla bir kitap yayınlamıştır.

Yapılan gözlemlere ve baharatçıların ifadelerine göre aktarlarda satılan drogların bazıları, tıbbi etkilerden çok büyü yapmak içinde kullanılmaktadır. Bu drogların kadınlar tarafından satın alındığı, fakat bu konuda çalışanların yaptıklarının yasadışı olduğu endişesiyle gizliliğinin korunması ve yapılan araştırma ve yayınların yetersizliği büyü yapmak için kullanılan drogların tam olarak bilinmesine olanak vermemektedir.

Son yıllarda bir çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de biyolojik kökenli ilaçlara karşı bir ilgi artmış, bunun sonucu olarak da birçok amatör, değişik isimler altında bitkiler ile tedavi veya tıbbi bitkiler konulu kitaplar yayınlamışlardır (Anonim, 1998).

Bitkisel drogların diğer bir üstün yanı birkaç etkiye birden sahip olmalarıdır. Ancak bazı ilaçlar tek bir etkiye sahip oldukları gibi yan etkileri de bulunmaktadır. Bitkisel droglarda böyle bir durum görülmemektedir (Tütenocaklı, 2002).

Eskiden kumaş ve dokumaların boyanmasında genellikle bitkiler kullanılmaktaydı. Halen Anadolu'da birçok yerde bitkiler boyama amaçlı kullanılmaktadır. Çünkü bitkilerden elde edilen boyar madde ışık ve kullanma gibi etkenlere karşı renklerini ve parlaklıklarını uzun zaman korumalarıdır (Baytop, 1999).

Uysal (1991), Çanakkale'de bazı boya bitkilerinin morfolojisi, korolojisi ve boyacılıkta kullanılması ile ilgili bir araştırma yapmış ve 20 türün boyacılıkta kullanılma şeklini ortaya koymuştur.

Günümüzde birçok dilde tıbbi bitkilerle ilgili çok miktarda kitap yayınlanmıştır. Yurdumuzda ise, ayrıntılı yayınlanmış araştırmacıların kitapları bulunmaktadır.

Gümüş (1994), Ağrı-Eleşkirt Ovası ve Tahir Dağları'ndan toplanan 29 familyaya ait 97 faydalı bitkinin yerel adları ve kullanılışları ile ilgili bir araştırma yapmıştır.

Sayar ve diğ. (1995), Muğla ilinde yayılış gösteren bazı tıbbi bitkilerin listesini anket yoluyla yapılan tarama çalışmalarıyla toplanan bitkilerin Türkçe

isimleri ve bitkilerin sistematik durumları ile kullanılan kısımlarını da içeren bir çalışma ortaya koymuşlardır.

Sadıkoğlu (1998) Türkiye Cumhuriyetinin ilan edildiği tarihten günümüze kadar tüm etnobotanik çalışmaları bir tezde vermiştir.

Ertuğ (2000), “Orta Anadolu’da bir Etnobotanik Çalışma” adı altında geçmişte yaşayan insanların, gıda rejimleriyle yaşam biçimlerini yeniden oluşturabilmelerine yardımcı olmak üzere bir köyün erişim alanı içindeki yenen ve diğer amaçlarla kullanılan bitkileri araştırmıştır.

Tütenocaklı (2002), “Ayvacık (B1, Çanakkale) ve Çevresinin Etnobotaniği” adlı yüksek lisans tezinde Ayvacık ve çevresinde 87 bitkinin insanlarca farklı amaçlarla kullanıldığını ortaya çıkarmıştır.

Şimşek ve diğ. (2002), “Anadolu’da Halk Arasında Bitkilerin Kullanılış Amaçları Üzerinde Etnobotanik Bir Çalışma” da Anadolu’nun 14 il, ilçe ve köylerinde bulunan 2246 kişi üzerinde anket yapmışlar teşhis edilen bitkilerden 101 tanesi gıda, 78 bitkinin tedavi, 65 bitkinin gıda ve tedavi ve 3 bitkininde etnobotanik amaçla kullanıldığını belirlemişlerdir.

Tuzlacı (2002), “Datça Yarımadası (Muğla) Florası ve Bu Yörede Halkın Yararlandığı Bitkiler” isimli bildirisinde, etnobotanik bakımdan yaptığı araştırmalar sonucunda 26 bitkiden çeşitli amaçlarla yararlanıldığını saptamışlardır. Bunların çoğunun tedavide ve beslenmede kullanılan bitkilerdir.

Avcıoğlu (2003) “Çan (Çanakkale) İlçesinin Etnobotaniği” adlı tezinde 102 bitkinin insanlarca farklı amaçlarla kullanıldığını ortaya çıkarmıştır.

Ertuğ (2004), Muğla iline bağlı Bodrum Yarımadası’nda 1999–2002 yıllarında sürdürülen yararlı bitkiler araştırmasında 116 bitkinin etnobotaniksel özellikleri saptamıştır.

Gürhan ve Eser (2004), “Halk Arasında Hemoroit Tedavisinde Kullanılan Bitkiler-I” adlı çalışmalarında 46 familyaya ait 84 cinsin bulunduğunu tespit etmişlerdir.

Doğan ve diğ. (2004), Batı ve Orta Anadolu'da yenen yabani bitkiler ile ilgili çalışmalarında 30 tür bitkinin meyva olarak halk tarafından kullanımını ortaya koymuşlardır.

zgen ve diğ. (2004), tarafından Erzurum Ilıca ilçesinde yapılan etnobotanik çalışmada 60 köy gezilmiş ve 130 kişi ile görüşülmüştür. Bu çalışmaya göre yerel halk 60 bitki taksonunun yiyecek, yakacak, boya ve yapı malzemesi olarak kullandığı tespit edilmiştir.

zgke ve zelik (2004), Doğu Anadolu Bölgesinde yaptıkları etnobotanik araştırmasında 71 taksonun halk tıbbında kullanıldığını rapor etmişlerdir.

şimşek ve diğ. (2004), Ankara ilinin Gdl, Ayaş ve Beypazarı ilçelerinde yaptıkları etnobotanik araştırmada 192 yabani bitkinin halk tarafından şifa, yiyecek ve ev malzemesi olarak kullanıldığını bildirmişlerdir.

3.BANDIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİ

3.1. Bandırma'nın Konumu

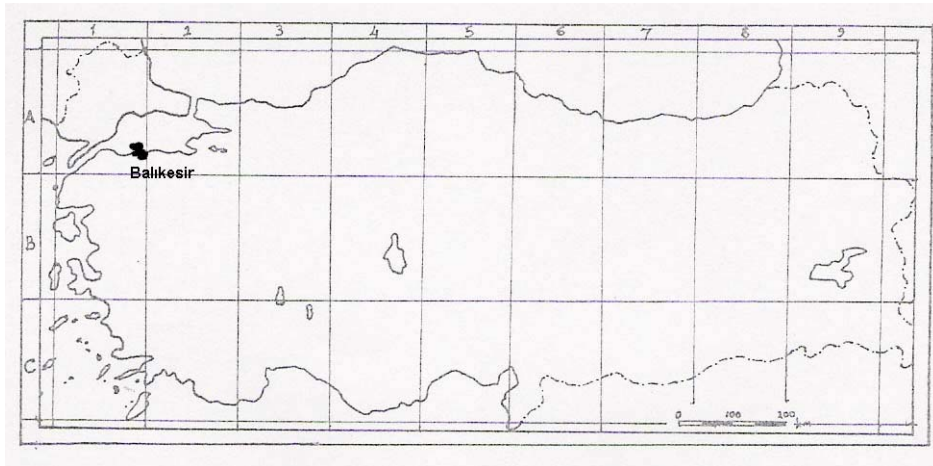
Bandırma ilçesi Davis (1965)'in Türkiye Florası'nda kullandığı grid sistemine göre A1(A) karesine girmektedir (Şekil 1).

Bandırma ilçesi Marmara bölgesinde Balıkesir iline bağlıdır. Doğusunda Karacabey (Bursa), batısında Gönen, kuzeyinde Erdek (Kapıdağ) ve Marmara denizi, Güneyinde ise Manyas bulunmaktadır (Şekil 2).

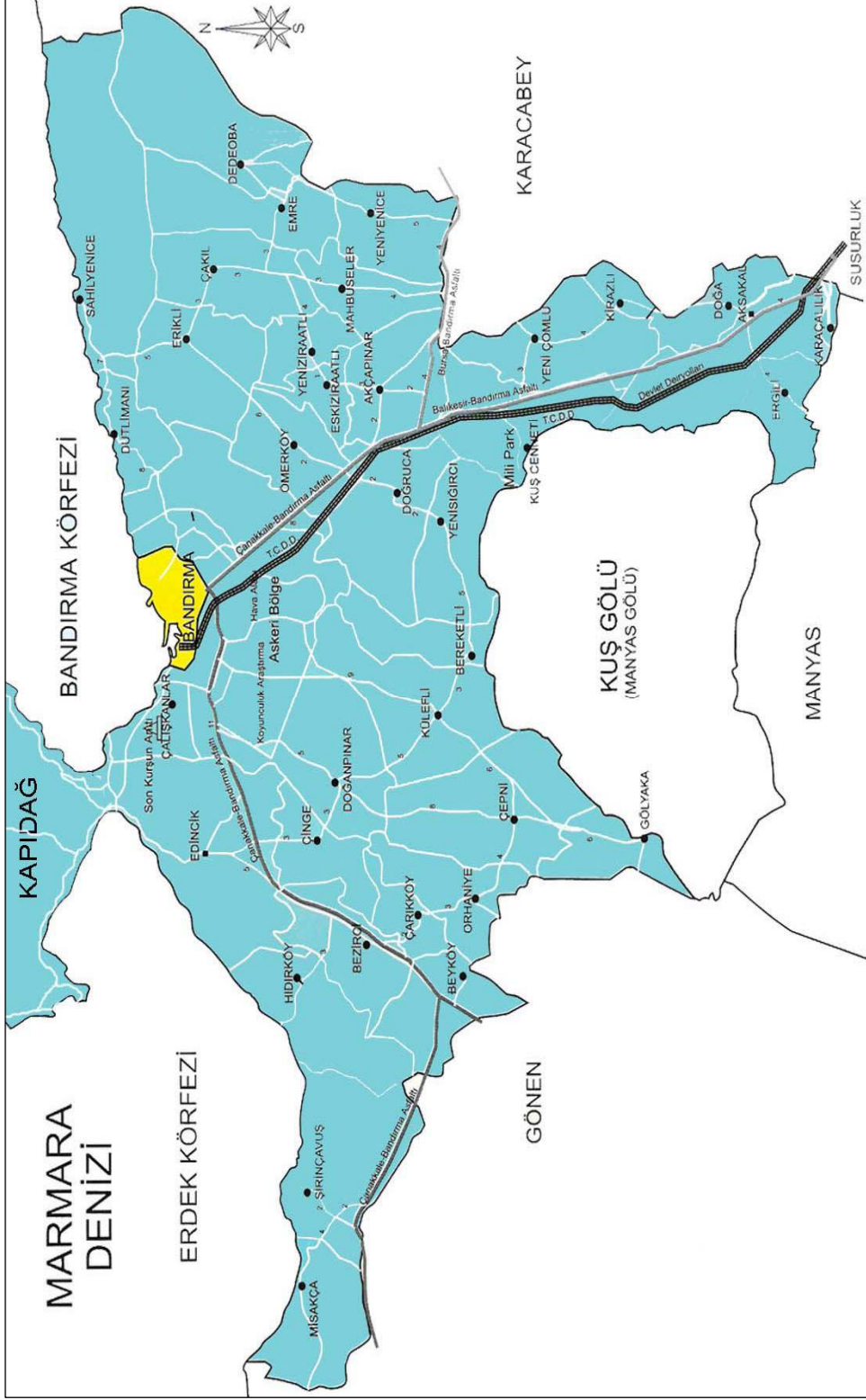
40° 21' 30" kuzey enlemi ve 27° 48' 59" doğu boylamının kesişim noktası üzerinde bulunan Bandırma'nın Yüzölçümü 690 km² dir. Denizden yüksekliği 1 metre ile 764 metre arasında değişmektedir. İlçenin kuzeyinde yer alan ve kendi adıyla anılan körfezin uzunluğu 31 km. dir. İlçenin en yüksek dağı, doğusunda yer alan 764 metre yüksekliğindeki Karadağ'dır. İlçenin kuzeyinde yer alan Kapıdağ ise Bandırma ve Erdek körfezi ile çevrelenmiş bir yarımadadır (Şekil 2).

Bandırma'nın en uzun akarsuyu Eğridere'dir. İlçenin diğer önemli akarsuları ise Beyderesi, Çayırdere, Eski sığırcı deresi, Arıkaltı deresi, Bozdere, ve Değirmen deresi'dir.

Bandırma körfezinin 15 km. güneyinde bulunan Kuş Gölü'nün Yüzölçümü 164 km² dir. Ortalama derinliği 2-3 metre olan Kuş Gölünün en derin yeri Yaklaşık 4 m'dir (Anonim, 2003).

Şekil 1. Balıkesir ilinin Grid sisteminde konumu.

Şekil 2. Bandırma ilçesinin konumu (Anonim, 2003).

3.2. Adı ve Kuruluşu

Bandırma'nın içinde bulunduğu bölgede yapılan kazı ve araştırmalardan, bu alanda M.Ö.6 bin yılının ortalarına uzanan Neolitik ve 5 bin yılının sonlarına uzanan Kalkolitik yerleşmenin olduğu tespit edilmiştir.

M.Ö.4 binde bölgede yortan kültürünü ve M.Ö. 3. binde ilk tunç çağı ile birlikte bölgede Troia kültürü ile paralellik taşıyan yerleşmenin varlığı görülmektedir. M.Ö.2 bin başlarında yörede bilinmeyen nedenlerle yerleşmenin azaldığı görülmektedir. Daha sonra demir çağı (M.Ö.1200–525) ile birlikte Bandırma bölgesinin belirgin bir şekilde yeniden önem kazandığı Antik Ege'den ve Balkanlardan Anadolu'ya göçlerin olduğu ve yörenin yeni kültürlerle tanıştığı anlaşılmaktadır (Anonim, 2003).

M.Ö.2 binin sonlarında; bölgenin Osmanlı egemenliğine girinceye kadar ki dönem içerisinde bölgede büyük bir kültür mozağının yaşandığını ve bu mozaikte Friglerin, Lidyalıların, Mysialıların, Trakların, Perslerin, Makedonların, Roma ve Bizanslıların etkili oldukları görülmektedir

M.Ö. 550–334 yıllarında Perslerin egemenliğinde kalan bölge Daskylieon'da bulunan Pers (Akhaemenid) Satrap'lığı (Genel Valilik) nedeniyle çok önem kazanmıştır.

Büyük İskender'in M.Ö.334 yılında Persleri yenmesiyle bölge Makedonyalıların eline geçmiş, sonraki yıllarda Türkler' in eline geçinceye kadar Roma ve Bizans yönetiminde kalmıştır.

Bandırma'nın kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte Kapıdağ yarımadasındaki Kyzikos antik şehri ile aynı zamanda kurulmuş olabileceği sanılmaktadır. Eski Bandırma bugünkü şehir merkezinden 2 km kadar kuzeyde bulunan ve günümüzde Livatya ve Ağıldere olarak bilinen yörede kurulmuştur. O dönemde bir balıkçı köyü olan ve Kyzikos tarafından da kullanılan Bandırma'ya "Güvenilir Liman" anlamına gelen PANORMOS adı verilmiştir. Panormos Çanakkale'den İzmir'e kadar uzanan ve 20 kadar antik kenti içine alan Mysia sınırları içinde bulunuyordu (Anonim, 2003).

Bandırma'ya Türklerin girişi ise Anadolu'da ilk Türk devletini kuran Kutalmışoğlu Süleyman Bey'in 1076 yılında Kyzikos 'la Aydıncık ve Bandırma'yı fethetmesiyle gerçekleşmiştir. 1106 yılında Selçuklu sultanı 1. Kılıçarslan'ın vefatı sonrası bölge tekrar Bizans egemenliğine geçmiştir. 1115 yılında bölgeye hücum eden Türkler Bursa ve Apollonia'yı alarak Kyzikos ve Panormos'un üzerine yürümüşler, ancak haçlıların ardı arkası kesilmeyen akınları karşısında geri çekilmişler bölge Bizans egemenliğine kalmıştır (Anonim, 2003).

12.yüzyılın sonlarında Selçuklu uç beyleri egemenliklerini ilan etmişler, bölgeyi idare eden Karasi Bey daha sonraları Marmara ve Çanakkale sahillerini, Karabiga ile birlikte bazı şehirleri ele geçirmiştir.

Türklerin bölgedeki hakimiyetinden çekinen Bizanslılar, Anadolu'da Türk beylerinin ilerleyişini durdurmak için İspanya'dan Katalanlar adıyla bilinen paralı askerler getirerek Kyzikos'a yerleştirmişlerdir.

Kyzikos' un 6 mil ötesinde bir su kenarında eşleri ve çocuklarıyla birlikte karargâh kuran Karesi Beyliği'ne bağlı Türkler Katalanların ani hücumuna uğramış ve 5 bine yakın kayıp vermişlerdir. Katalanlar bölgeyi yakıp yıkmışlar 10 yaşın üzerinde bütün erkekleri öldürmüşlerdir. Bundan sonra Bizanslılar' ın egemenliğine giren bölge 1336 yılında Orhan Gazi zamanında Osmanlıların eline geçmiştir. Bu yıllarda küçük bir balıkçı köyü olan Bandırma'nın da içinde bulunduğu bölgenin sorumluluğu Orhan Gazi tarafından Süleyman Paşa'ya verilmiştir (Anonim, 2003)

Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde, Bandırma'yı şöyle anlatır: “Anadolu eyaletinde, Bursa sancağına bağlı olup, yüz elli akçelik kazadır. Bir hakimi de gümrük emindir. Yeniçeri serdarı, sipahi kethüda yeri, muhtesibi, bacdarı, ankibi, ayan ve eşrafı vardır. Marmara denizinde büyük bir ticaret iskelesidir. On iki mahallesi olup, on yedi de mihrabı vardır. Binaları alçaklı yüksekli, kiremit örtülü evler olup, Marmara denizinin kıyılarında kurulmuştur. İskele başındaki gümrüğü yetmiş yük akçe kiraya verilir. Çocuk mektebi, derviş tekkeleri ve hamamları vardır. Çarşısında bütün sanatkârlar varsa da bedesteni yoktur. Hazret-i Süleyman'ın Hatunu Belkıs, kâh burada kâh Edincik'te otururdu.” (Anonim, 2003).

Bandırma, 1830 yılında Kapıdağ bucağına bağlanmış, Tanzimat'a kadar voyvodalıkla idare edilen Bandırma Tanzimat'ın ilanından sonra gerçekleştirilen idari yapılanmanın ardından Erdek ilçesine bağlı bir bucak olmuştur.

1876–1878 Osmanlı-Rus savaşı sonunda Kırım ve Romanya'dan göç eden Tatarların Bandırmaya yerleştirilmesi şehirde bir canlanmaya ve nüfusun artmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler sonrasında Bandırma, 1878 yılında Karesi sancağına (Balıkesir) bağlı bir ilçe merkezi haline getirilmiştir. 1879 yılı salnamesinde ise, Bandırma ile ilgili şunlar öğrenilmektedir.

“Kaza Merkezi Marmara Denizi sahilindedir. 18 mahalle, 9031 nüfusludur. Kaza 5 cami-i şerif, 4 mescit, 5 kilise, 4 manastır, 3 hamam, 10 han, 15 fırın, 3 kireç ocağı, 4 tabakhane, 14 yel değirmeni, 2 kiremit ocağı, 2 kiraathane, 60 kahvehane, 550 dükkan, 200 mağaza, 2850 hane, 17 sübyan mektebi, 1 mektep-i iptidai ve rüştiye, 2 gaz deposu, 1 baruthane, 1 un fabrikası, 1 askeri debboy, büyük vapur iskelesi, yine orada belediye dairesi, 1 telgrafhane ve hükümet konağı vardır.” (Anonim, 2003).

Milli mücadele döneminde 2 Temmuz 1920 tarihinde Yunanlılar tarafından işgal edilen Bandırma 2 yıl 2 ay 15 gün işgal altında kalmıştır. Düşmanı kovalayan ordumuz bugün ayyıldız tepe mahallesinin bulunduğu bölgede savaşa başlamış, 17 Eylül 1922 tarihinde işgalden kurtarılmış ve düşmana sıkılan son kurşunla, zaferle sonuçlanmıştır. (Anonim, 2003) Bu olayın anısına ayyıldız tepe mahallesine Şehrin hemen hemen her tarafından görülebilen “Son Kurşun” anıtı dikilmiştir.

3.3. Nüfus Dağılımı ve Sosyal Hayat

Bandırma, Balıkesir iline bağlı ve ilin en büyük ilçesidir. 1 merkez, 2 belde (bucak merkezi) ve 34 köyden oluşmaktadır. İlçenin 1940 yılı nüfusu 32,143, 1960 yılı nüfusu 51,125, 1980 yılı nüfusu 80,951, 1990 yılı nüfusu 103,260, 2000 yılı nüfusu 120,753 kişidir (Anonim, 2000).

Nüfusun 97,419'u ilçe merkezinde, 23,334'ü ise belde ve köylerde yaşamaktadır. 2000 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusun % 81'i kent merkezinde; %19'u ise belde ve köylerde yaşamaktadır (Anonim, 2000).

1876–1878 Osmanlı Rus savaşı sonunda Romanya ve Kırımdan gelen Tatarlarla başlayan göç, 1924 ve 1936 yıllarında mübadele yolu ile Yunanistan'dan gelen soydaşlarımız, daha sonra Bulgaristan'dan soydaşlarımız ve değişik tarihlerde yurt dışı ile yurdumuzun pek çok yerinden Bandırma'ya göçlerle gelen sayı ilçemiz nüfusunun bugünkü duruma ulaşmasını sağlamıştır. İlçeye olan göçler özellikle 1960 yılından sonra limanın hizmete açılması ve yeni sanayi yatırımlarının gerçekleşmesiyle olmuştur.

3.4. İklim Özellikleri

Bandırma, çeşitli iklim özellikleri gösterse de hakim olan Marmara iklimidir. Ancak Akdeniz, Ege ve Karadeniz iklimlerinin etki alanı içindedir. Ayrıca, Balkanlardan gelen karasal iklimin geçiş alanı üzerinde yer alması nedeniyle, ilçede çeşitli iklim karakteristikleri gözlenir.

52 yıllık rasat süresi ortalamalarına göre, Bandırma'da şimdiye kadar kaydedilen en düşük sıcaklık -14,6 °C, (15 Ocak 1954) en yüksek sıcaklık ise 42,4°C (9 Temmuz 2000) olarak kaydedilmiştir. Yıllık ortalama sıcaklık ise 14°C'dir. Ortalama sıcaklığın aylar itibariyle seyrine bakıldığında kış aylarından yaz aylarına doğru sıcaklık artışı fazla olduğu halde, bu artışın yaz aylarında yavaşladığı ve Eylül ayından sonra hızlı bir düşme gösterdiği gözlenir. En soğuk ay Ocak, en sıcak ay ise Ağustos'tur (Anonim, 2003).

Bandırma'da hakim rüzgar yönü Kuzey-Kuzeydoğu'dur. Aylar itibariyle 32 yıllık rasat değerlerine bakıldığında, ortalama rüzgâr hızının yaklaşık 4,1 m/s (15 km/saat) olduğu görülmektedir.

33 yıllık rasat değerlerine göre, Bandırma'da yıllık toplam kar örtülü gün sayısı 5,6'dır. Bu rakamdan Bandırma'da kışın kar yağışının çok fazla olmadığı sonucunu çıkarmak mümkündür.

52 yıllık rasat değerlerine göre ilçede yıllık ortalama yağış miktarı 692,0 mm'dir. Yılın ortalama 108 günü yağış alan Bandırma'da, Yağışlı günün en fazla olduğu aylar Aralık ve Ocak, yağışlı günün en az olduğu aylar ise Temmuz ve Ağustos'tur. Kış aylarındaki yağış; toplam yıllık yağışın %43'ünü oluşturmaktadır.

Aralık ve Ocak ayları, en fazla günlük yağışın gerçekleştiği aylar olması dolayısıyla aynı zamanda nemlilik ortalamasının da en yüksek olduğu aylardır. İlçede yıllık nispi nem ortalaması %73'tür (Anonim, 2003).

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma Bandırma ile tarihsel ve kültürel bağı olan Kapıdağ Yarımadasında (Balıkesir) gerçekleştirilmiştir.

Araştırma materyali bitkiler, doğadan, semt pazarlarından ve amatör bitki satıcılarından elde edilmiştir.

Bu amaçla Bandırma ve Kapıdağ'daki köylere gidilmiş, bitkileri kullanan kişilerle (Şekil 3), satıcılarla görüşülmüş ve kullanım reçeteleri elde edilmiştir. Ayrıca topladıkları bitkilerle geçimini sağlayan kişilerle beraber araziye gidilerek, araziden bitkiler toplanmıştır. Araştırma yapılan bölge; Edincik beldesi, Aksakal beldesi, Doğa, Ergili, Sığırcı, Akçapınar, Çalışkanlar, Bezirci, Dutlimanı, Sahil Yenice, Ömerköy, ve Erikli, Kapıdağ'daki köyler ise Aşağı yapıcı, Yukarı yapıcı, Hamamlı, Tatlısu, Karşiyaka beldesi, Çakılıköy, Kestanelik, Şahinburgaz (Çayağzı), Kocaburgaz (Ballıpınar), Şeytanköy (Ormanlı), Turanköy, Doğanlar, İlhanlar, Narlı, Ocaklar beldesi, Düzler ve Belkıs köylerini kapsamaktadır.

Şekil 3. Köy kahvehanelerde yerel halk ile görüşme (Orijinal, 2006).

Doğadan toplanan bu bitkiler, herbaryum örnekleri haline getirilmiştir. Daha sonra “Flora of Turkey and the East Aegean Islands (Vol.1-11)’dan (Davis, 1965-1985; Davis *et al.*, 1988; Güner ve diğ., 2000) yararlanarak bitkilerin teşhisleri yapılmış ve bilimsel adları saptanmıştır.

Elde edilen bitkilerin, bilimsel isimleri belirlendikten sonra, familya ve tür seviyesinde alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Bitkilerin verilişinde, bitkinin bilimsel adı, herbaryum numarası, ONAR’ ın kısaltılmışı (ONR.) ile, yöresel isimleri, bitkinin morfolojik özellikleri, Türkiye’deki yayılışları, kullanılan kısımları, kullanım amaçları ile kullanım şekli ve miktarları ile birlikte kaynak kişiler belirtilmiştir. Kaynak kişiler numaralandırılarak, sayısı verilmiştir.

Bitkilerin kabul edilmiş bilimsel isimleri ve otör kısaltmaları “The International Plant Names Index (IPNI)” (<http://www.ipni.org>)’e göre kontrol edilmiştir.

5. BULGULAR

1. *Alcea pallida* Waldst. & Kit., ONR. 80

Familyası: Malvaceae

Yöresel ismi: Gül Fatma, Gül hatmi

Bitkinin tanımı: Uzun boylu çok yıllık bitkiler. Gövdeler tomentos tüylü. Yapraklar genellikle kaba yapılı, basit tada 5-7 loblu, genellikle üst yüzeyi yıldızsı tüylü. Kaliks çiçekte çizgili değil, daha sonra çizgiler belirginleşir. Petaller beyaz, pembe, eflatun renkte, genellikle taban kısmı sarımsı. Merikarplar kanatlı. Çiçeklenme zamanı 6-10. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Bilecik, A3 Bolu, A4 Çankırı, A5 Kastamonu, B1 Balıkesir, B2 Kütahya, B3 Eskişehir, B4 Ankara, B6 Kahramanmaraş, C1 Aydın, C2 Denizli, C3, C4 Antalya.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış amacı: Süs bitkisi olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Evlerin ve bahçelerin önüne ekilir.

Kaynak kişiler: 65

2. *Allium sativum* L. Gözlem

Familyası: Liliaceae

Yöresel ismi: Sarımsak

Bitkinin tanımı: Soğanlı çok yıllık otsular. Yapraklar etli mızrak şeklinde. Çiçekler uçta şemsiye durumunda ve bir spatula tarafından sarılmış. Meyva zarımsı bir kapsula.

Türkiye'deki yayılışı: Büyük ölçüde kültürü yapılır.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış amacı 1: Bağırsak kurtlarını düşürmek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bir diş sarımsak aç karınla bütün olarak yutturulur.

Kaynak kişiler: 20, 26

Kullanılış amacı 2: Arı sokmalarına, böcek ısırıklarına ve iltihaplara karşı kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin kök kısmı ezilerek ısırlan ve iltihaplı olan yere sarılır.

Kaynak kişiler: 8, 26

Kullanılış amacı 3: Tansiyon düzenleyici olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitki taze veya kuru olarak bol bol yenir.

Kaynak kişiler: 119

Kullanılış amacı 4: Saç çıkması ve saçları beslemek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Sarımsak, zeytinyağı içinde dövülerek saç diplerine sürülür.

Kaynak kişiler: 8, 20, 26

3. Anethum graveolens L., Gözlem

Familyası: Apiaceae

Yöresel ismi: Dereotu

Bitkinin tanımı: 60 cm'ye kadar dik olarak boylanabilen donuk mavimsi renkli gövdeli tüsüz, tek yıllık bitkiler. Taban yaprakları üç köşeli, 3–5 pinnat, gövde yaprakları diğer segmentlerden daha küçük. Petiyoller geniş kılıflı eksenlerden daha kısa. Brakte ve brakteoller yok. Meyva elipsoid, koyu kahverengi, oluklu, lateral kanatlı, tüsüz, stilus kuvvetli olarak geri kıvrılmış. Çiçeklenme zamanı, 6–7. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Edirne, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) İstanbul, A5 Kastamonu.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış amacı: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Salatalara ve yemeklere doğranır.

Kaynak kişiler: 7, 8, 21, 26

4. Anthemis austriaca Jacq., ONR. 15

Familyası: Asteraceae

Yöresel ismi: Papatya

Bitkinin tanımı: Dik yada yükselici, tek yıllıklar. Gövdeler genellikle tabandan itibaren dallanmış, 20–45 cm. Yapraklar dikdörtgenimsi, 2-pinnatisekt. Kapitula radiat, çiçek sapları hafif kalın. Reseptakulum yarı küremsi. Işın çiçekleri 15-20 adet verimsiz. Akenler basık, her bir kenarında 2-3 bariz damarı bulunur. Çiçeklenme zamanı 5–6 aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A) Balıkesir, A1(A) Çanakkale, A2(E) İstanbul, A4, B4 Ankara, A6 Sivas, A7 Gümüşhane, B1 İzmir, B2 Manisa, B3, C4 Konya, B5 Nevşehir, B7 Tunceli, C2 Burdur, C3 Isparta, C5 Niğde, C8 Mardin.

Kullanılan organ: Çiçekleri.

Kullanılış amacı: Yumurtalık hastalıkları, Romatizma, Öksürük

Kullanılış şekli ve miktarı: Çay gibi demlenerek suyu içilir.

Kaynak kişiler: 35, 40, 61

5. Arbutus unedo L., Gözlem

Familyası: Ericaceae

Yöresel ismi: Davulga, Kumarika

Bitkinin tanımı: 4 m. ye kadar boylanabilen herdem yeşil çalılardır. Yapraklar eliptik-ters lanseolat arası ve kenarları dişlidir. Meyva büyük ve etli, bakka ve kırmızı renklidir. Maki ve çalılıklarda bulunur. Çiçeklenme zamanı 10–11. aylardır.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A)/A1(E) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E)/A2(A) İstanbul, A3 Sakarya, A5 Sinop, B1 Çanakkale, B2 Balıkesir, C1 İzmir, C4 Antalya.

Kullanılan organ: Odunsu kısımlar ve Meyvalar.

Kullanılış amacı 1: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Meyvaları yenir. Reçeli yapılır.

Kullanılan organ: Odunsu kısımlar.

Kullanılış amacı 2: Yakacak olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 63, 65, 73, 76, 89, 98, 104

6. Artemisia absinthium L., ONR. 25

Familyası: Asteraceae

Yöresel ismi: Pelin otu

Bitki tanımı: Aromatik, yarı çalimsı, çok yıllık bitkilerdir. Yapraklar 2-3-pinnatisekt, loblar \pm oblong, subakuttur. Çiçek durumu panikuladır. Brakteler yapraklara banzer. Fakat küçüktürler. Tarla kenarları, tarlalar, bayırlar ve step vejetasyonunda görülürler. 0-2600 m. yükseklikleri arasında yayılış gösterirler.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A3 Bolu, A5 Kastamonu, A6 Sivas, A7 Gümüşhane, A9 Kars, B4 Ankara, B6 Kahramanmaraş, B7 Tunceli, B8 Muş, B9 Ağrı, C2 Antalya, C4 Konya, C5 Mersin, C6 Adana, C9 Hakkari.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı: Şeker hastalığının tedavisinde kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yaprakları kaynatılarak, suyu içilir.

Kaynak kişiler: 36, 65

7. Arundo donax L., Gözlem

Familyası: Poaceae

Yöresel ismi: Kargı

Bitkinin tanımı: 5 m kadar boylanabilen çok yıllıklar. Dil küt uflu, üst kenarında siler içerir. Yaprak ayaları tabanda yuvarlak ya da kordat, uca kadar uzun kayıcı bir şekilde uzanır. Panikula 70 cm. spikeletler 2-4 çiçekli. Glumalar eşit, tüysüz. Lemma lanseolat, 3 damarlı, her biri kısa bir kılçık üretir, sırt kısmında tüyler bulundurur. Çiçeklenme zamanı 10. aydır (Şekil 4).

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A) Balıkesir, A2(E)/A2(A) İstanbul, A2(A) Kocaeli, Bursa, Balıkesir, A8 Artvin, B1 İzmir, B2 Balıkesir, Manisa, C1/C2 Aydın, Muğla, C5 Adana.

Kullanılan organ: Çiçek durumları.

Kullanılış amacı: Süs bitkisi olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kurutulan bitki daha sonra boyanarak, vazolara süs olarak konur.

Kaynak kişiler: 75, 81

Şekil 4. *Arundo donax* bitkisinin çiçek durumları (Orijinal, 2006).

8. *Asphodelus aestivus* Brot., ONR. 16

Familyası: Liliaceae

Yöresel ismi: Çiriş, Hidrellez Kamçısı

Bitkinin tanımı: Çok yıllık çiçekli gövde 60–200 cm. Yapraklar düz. Çiçek durumu çok dallanmış ve yoğun çiçeklenmiş rasemoz. Periant segmentleri beyaz pembe veya kahverengi damarlı stamenler hemen hemen eşit sayıda. Kapsül 5–7 mm. Yumurta şeklinde çapraz buruşuk. 0–900 m'lere kadar yayılış gösterir. Çiçeklenme zamanı, 3–6. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Edirne, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, B1 İzmir, C1 Aydın, C3 Antalya, C6 Şanlıurfa.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış amacı 1: Yöresel inanç.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitki küçük çocukların sırtına sürülerek uzun boylu olması istenir.

Kaynak kişiler: 1, 8, 9, 112.

Kullanılan organ: Kökleri.

Kullanılış amacı 2: Böbrek taşı düşürme ve Mayasıl.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kökleri kaynatılarak sabah, akşam bir bardak suyu içilir.

Kaynak kişiler: 1, 8, 9, 10, 11, 112

9. *Asplenium adiantum-nigrum* L., ONR. 13

Familyası: Aspleniaceae

Yöresel ismi: Karabacak otu

Bitkinin tanımı: Toprak üstü kısımlar 10-25 cm. boyunda kümelenmiş şekilde bulunur. Yapraklar üçgen şekilli lanseolat. Yaprak sapları ayadan daha kısa, alt yarısı siyah ve tana kısmı şişkinleşmiş. Yaprak ayası koyu yeşil, parlak, nadiren etli. Spor

keseleri 2-4 mm uzunluğunda dikdörtgen şeklinde yaprağın altında yer alırlar. Sporların olgunlaşma zamanı 7–8. aylar.

Türkiye’deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A4 Zonguldak, A7 Trabzon, A8 Artvin, A9 Kars, B1 İzmir, C6 Hatay.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımları.

Kullanılış amacı: Sinüzit hastalığını tedavi amacıyla ve damar açmak için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: 5-6 fide alınır. Suda kaynatılarak suyu içilir.

Kaynak kişiler: 15

10. Bellis perennis L., ONR. 11

Familyası: Asteraceae

Yöresel ismi: Nisan papatyası

Bitkinin tanımı: Çoğunlukla rozet yapraklı çok yıllık otsular. Yapraklar spatulat. Çiçek durumu (Kapitula) 1,5–10 cm boyundaki bir skapos üzerinde bulunur. Işık çiçekleri 30–50 adet, beyaz renkli, sıklıklada hafif pembemsi kenarlı. Çiçeklenme zamanı 3–8. aylar.

Türkiye’deki yayılışı: A1(E) Kırklareli, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A3 Bolu, A4 Kastamonu, A5 Sinop, A6 Samsun, A7 Gümüşhane, A8 Rize, B1 Manisa, B3 Konya, B7 Elazığ, B9 Bitlis, C1 İzmir, C2 Antalya, C3 Konya, C4, C5 Mersin, C6 Hatay.

Kullanılan organ: Çiçekleri.

Kullanılış amacı 1: Saç dökülmesine karşı kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin çiçekleri kaynatılarak suyu saçlara sürülür.

Kaynak kişiler: 61

Kullanılış amacı 2: Boğaz ağrısı için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin toprak üstü kısımları kaynatılarak içilir.

Kaynak kişiler: 35, 37

11. Castanea sativa Mill., Gözlem.

Familyası: Fagaceae

Yöresel ismi: Kestane.

Bitkinin tanımı: 30 m. boylanabilen ağaçlardır. Genç sürgünler köşeli, koyu kırmızımsı-kahverengi, ± tüysüz. Yapraklar lanseolattan oblong-eliptiğe, nadiren de oblong-ovata değişim gösterebilir. Meyvası 1,5-3,5 cm. boyutundadır. 30-1500 m. yükseklikleri arasında yayılış gösterir. Çiçeklenme zamanı 6-7. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A) Balıkesir, A2(A) Bursa, A3 Bolu, A4 Kastamonu, A6 Ordu, A7 Trabzon, A8 Çoruh, B2 Kütahya, B9 Van, C1 İzmir, C2 Denizli, C3 Antalya.

Kullanılan organ: Meyvalar.

Kullanılış amacı 1: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Meyvaları haşlama veya közleme şeklinde yenir.

Kaynak kişiler: 27, 117,118

Kullanılan organ: Gövde

Kullanılış amacı 2: Eşya yapımında kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin gövdesi çerçeve, merdiven, ev ve ev eşyası yapımında kullanılır.

Kaynak kişiler: 97

12. Centaurea iberica Trev. ex Spreng., ONR. 40

Familyası: Asteraceae

Yöresel ismi: Çakırdikeni

Bitkinin tanımı: 20–80 cm boyunda iki yada çok yıllık tabandan itibaren çok dallanmış bitkiler. Yapraklar seyrek olarak tüylü, alt kısımdaki yapraklar saplı, pinnatifid, orta kısımdakilerde benzer ancak sapsız, üst kısımdakiler lirat.

İnvolutkrum ovoid yada fincan şeklinde. Çiçekler soluk pembe renginde. Çiçeklenme zamanı 6–8. aylar.

Türkiye’deki yayılışı: A1(E) Edirne, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A3 Bolu, A4 Ankara, A5 Kastamonu, A6 Ordu, A7 Trabzon, A8 Rize, B1 İzmir, B2 Kütahya, B3 Eskişehir, B4 Konya, B8 Erzurum, B9 Van, C2 Denizli, C3 Antalya, C4 Karaman, C6 Hatay, C7 Adıyaman, C8 Diyarbakır, C9, C10 Hakkari.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımları.

Kullanılış amacı: Böbrek taşı düşürmek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çay gibi demlenir ve içilir.

Kaynak kişiler: 25, 26

13. Centaureum pulchellum (Swartz) Druce, ONR. 69

Familyası: Gentianaceae

Yöresel ismi: Kırmızı Kantaron

Bitkinin tanımı: 2-20 cm boyunda tek yıllık otsular. Gövdeler 2-5 internod taşır, bazen tabandan orta kısma kadar itibaren dallanmış, nadiren basit ve tek çiçekli. Yapraklar ovat, oblongtan lanseolata kadar. Çiçek durumu tekrarlayarak dallanmış. Çiçekler saplı. Kaliks korolla tüpüne eşit, korolla pembeden mora kadar değişen renklerde. Çiçeklenme zamanı 4-7. aylar.

Türkiye’deki yayılışı: A1(E), B1 Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A3 Bolu, A4 Kastamonu, A5, A6 Samsun, A7, A8 Trabzon, B4 Ankara, B8 Bitlis, B9 Van, C2, C3 Antalya, C4 Konya, C5 Mersin.

Kullanılan organ: Çiçekli dallar.

Kullanılış amacı: Yaraların tedavisinde kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Zeytinyağı ile karıştırılarak yaranın üstüne sürülür.

Kaynak kişiler: 5, 53, 58, 59

14. Chenopodium album L.,ONR. 46

Familyası: Chenopodiaceae

Yöresel ismi: Iştır.

Bitkinin tanımı: Tek yıllık, 20-150 cm. boylanabilen bitkilerdir. Tüm bitki beyazımsı toz gibi mumsu bir örtüyle kaplıdır. Yapraklar rombik, deltoid veya ovalanseolattır. Çiçekler genellikle uçta yanal spikalarda bulunur. Genellikle kültürü yapılır. Çiçeklenme zamanı 5-8. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(E)/(A) İstanbul, A3 Bolu, B5 Nevşehir, B7 Erzincan, B9 Bitlis, C3 Antalya, C4 Konya, C9 Hakkari.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış amacı: Yemek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Ispanak gibi yemeği yapılır.

Kaynak kişiler: 1, 20, 59

15. Cichorium intybus L., ONR 32

Familyası: Asteraceae

Yöresel ismi: Hindiba

Bitkinin tanımı: Çok yıllık otsular. Kazık köklü. Gövdeler oluklu, 20-100 cm. boyunda. Taban yaprakları kısa saplı, oblanseolat, gövde yaprakları tabandakilere benzer ancak sapsız. Kapitulum 2,5-3,5 cm genişliğinde, yaprak koltuklarında kalın saplı olarak bulunur. Çiçekler gökyüzü mavisi renginde. Çiçeklenme zamanı 6-9. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Edirne, A1(A) Balıkesir, A2(E), A2(A) İstanbul, A3 Bolu, A4 Çankırı, A5 Kastamonu, A7 Giresun, A8 Erzurum, A9 Artvin, B1 İzmir, B2 Kütahya, B3 Eskişehir, B4 Ankara, B5 Nevşehir, B6 Kahramanmaraş, B7 Tunceli, B8 Elazığ, B9, B10 Ağrı, C1 İzmir, C2, C3 Antalya, C4 Konya, C5 Mersin, C6 Hatay, C8 Mardin.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı: Yemeği ve salatası yapılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Genç yapraklar doğranır. Üzerine limon sıkılarak yenir.

Kaynak kişiler: 20, 73, 80, 89

16. Cistus creticus L., ONR 81

Familyası: Cistaceae

Yöresel ismi: Pamuk otu

Bitkinin tanımı: 1 m'ye kadar boylanabilen çalılar. Yapraklar ovat, oblong-obovat yada yarı dairemsi, genişçe saplı, üstü yeşil renkli. Kimoza çiçek durumu uçlarda, gevşek dizilişli 1-6 çiçekli. Çiçekler pembe, 3-5 çapında. Stilus stamenlerle aynı boyda. Kapsüller yoğun basık tüylü. Çiçeklenme zamanı 3-6. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E), A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E), A2(A) İstanbul, A3 Bolu, A4 Zonguldak, A5 Sinop, A6 Ordu, A7 Trabzon, A8 Rize, B1 İzmir, C1 Aydın, C3 Antalya, C5 Mersin, C6 Kahramanmaraş.

Kullanılan organ: Yaprakları.

Kullanılış amacı 1: İshal tedavisinde kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: 3-5 yaprak kaynatılarak suyu içilir.

Kaynak kişiler: 60

Kullanılan organ: Dalları.

Kullanılış amacı 2: İpek böcekçiliğinde kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: İpek böceğinin altına koza yapması için konulur.

Kaynak kişiler: 62

17. Convolvulus arvensis L., ONR 44

Familyası: Convolvulaceae

Yöresel ismi: Tarla sarmaşığı

Bitkinin tanımı: Toprak altındaki gövdeden itibaren dallanmaya başlayan 3 m'ye kadar uzayabilen tırmanıcı yada sürünücü bitkiler. Yapraklar sagitac yada hastac, boyutları çok değişken. Çiçekler genellikle yaprak koltuklarında tek olarak bulunur. Korolla beyaz yada pembe, nadiren mavi. Ovaryum tüysüz. Çiçeklenme zamanı 4-9. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Kırklareli, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Bursa, A3 Bilecik, A4, B4 Ankara, A5 Amasya, A6 Ordu, A7 Gümüşhane, A8 Artvin, A9 Kars, B1 Balıkesir, B2 Kütahya, B3 Eskişehir, B5 Yozgat, B6 Malatya, B7 Elazığ, B8 Muş, B10 Ağrı, C1 İzmir, C2 Muğla, C3 Denizli, C4 Konya, C5 Niğde, C6 Kahramanmaraş, C7 Şanlıurfa, C8 Mardin, C10 Hakkari, IS Çanakkale.

Kullanılan organ: Çiçekleri.

Kullanılış amacı: Gıda amaçlı kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çiçekleri koparılarak yenir.

Kaynak kişiler: 25, 59

18. Cucurbita moshata (Lam.) Poir., Gözlem

Familyası: Cucurbitaceae

Yöresel ismi: Bal Kabağı

Bitkinin tanımı: Uzun gövdeli sürünücü yada tırmanıcı otsular. Sülükler 3-7 dallı. Çiçekler geniş, sarı ve monoik, korolla çan şeklinde. Meyvalar sıklıkla geniş, sulu, kendiliğinden açılmaz, değişik boyutlarda, üzerleri farklı renklerde ve şekillerle süslü. Tohumlar eliptik, basık ve kenarlı.

Türkiye'deki yayılışı: Kültür.

Kullanılan organ: Tohum

Kullanılış amacı 1: Tohumları bağırsak kurdu düşürmek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Tohumları kavruarak yada kavrulamadan yenir.

Kaynak kişiler: 87, 88

Kullanılan organ: Meyva sapları.

Kullanılış amacı 2: Şeker ve tansiyonun düzenlenmesinde kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kabağın meyva sapı çıkarılır. 2 saat kaynatılır. Suyu içilir.

Kaynak kişiler: 108

19. Cynodon dactylon (L.) Pers. var. dactylon., ONR 65

Familya: Poaceae

Yöresel ismi: Ayrık otu

Bitkinin tanımı: Sürünücü, stolonlu, kuru sapı sarı renkte olan, çok yıllık otsu bitkilerdir. Yaprak kısmı gövdeyi sarar, paralel damarlıdır. Çiçekler gövdenin ucunda 3-5 adettir. Volkanik bayırlarda, steplerde, çayırlarda, tuzlu göllerde, ırmak kenarlarındaki kumlu yığınlar, çakıllı sahiller ve kum tepeliklerinde, sulu çayır ve meralarda gelişim gösterir. Çiçeklenme zamanı 5-9. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Bursa, A3 Bolu, A6 Samsun, A7 Trabzon, A8 Erzurum, B4 Ankara, B7 Tunceli, B8 Elazığ, B9 Bitlis, C1 Aydın, C2 Denizli, C3/C4 Antalya, C4 Konya, C5 Niğde, C7 Adıyaman, C10 Hakkari.

Kullanılan organ: Kök.

Kullanılış amacı: Böbrek taşı düşürmek için kullanılır. İdrar artırır. Müshil olarak da kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin kökü kaynatılarak suyu içilir.

Kaynak kişiler: 58

20. Dracunculus vulgaris Schott., ONR. 63

Familyası: Araceae

Yöresel ismi: Yılan Otu

Bitkinin tanımı: Bitkiler 1,5 m yada daha uzun boylu. Yapraklar uzun saplı, kınları morumsu noktalı; Yaprak ayası böbreksi yada lanseolat. Spata 20-50 cm, tüsüz, alt kısımları yeşil, üst kısımları dışta yeşil içte koyu mor yada morumsu kahverengi, kenarları dalgalı. Spadiks spata'ya eşit gibi, erkek ve dişi bölgeler sürekli. Meyva turuncu-kırmızı renkte. Çiçeklenme zamanı 5-6. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A) Balıkesir, A2(A) Bursa, B1 Çanakkale, B2 İzmir, C1 Aydın, C2 Denizli, C3 Antalya.

Kullanılan organ: Kökleri.

Kullanılış amacı 1: Kanser hastalığı için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kökleri sütün içine koyarak mayalanır. Mayalandıktan sonra yenir.

Kaynak kişiler: 70

Kullanılan organ: Yaprakları.

Kullanılış amacı 2: Romatizma için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yaprakları kaynatılarak lapa olarak o bölgeye sürülür.

Kaynak kişiler: 101

21. Ecballium elaterium (L.) A.Rich., ONR. 31

Familyası: Cucurbitaceae

Yöresel ismi: Şeytan keleş, Düvelek

Bitkinin tanımı: Sürünücü, çok yıllık otsu bitkilerdir. Kalın rizomlu, yatık gövdeli, dikenli, yeşil, ve 25 cm. kadar boylanabilirler. Yapraklar oldukça kalın, sert, koyu yeşil, pürtüklü ve tüylerle kaplıdır. Meyva özsuğu acı ve keskindir. Virane yerlerde, yol kenarlarında, çayır, mera ve otlak alanlarda yetişirler. 0-600 m. yüksekliklerde yayılış gösterirler. Çiçeklenme zamanı 4-10. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Kırklareli, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Balıkesir, A3 Bilecik, A5 Sinop, B1 İzmir, C1 Muğla, C2 Denizli, C4 Konya, C5 Mersin, C6 Hatay.

Kullanılan organ: Meyvalar.

Kullanılış amacı 1: Sinüzite kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Meyvasi sinüzit için kullanılır. Fakat kullanılacak miktar önemlidir, bu sebeple kullanımı tehlikelidir.

Kaynak kişiler: 46

Kullanılış amacı 2: Basur için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin meyvaları ezilir, bezle sıkılıp çıkan süt unla karıştırılır. Oluşan karışım sabahları aç karınla hap büyüklüğünde yenir.

Kaynak kişiler: 46

22. *Elaeagnus angustifolia* L. Gözlem.

Familyası: Elaeagnaceae

Yöresel ismi: İğde.

Bitkinin tanımı: Boyları 7 m.'ye kadar yükselen çalı veya dikenli ağaçlar. Yapraklar gümüş renginde skalalar taşır. Periant, dış kenarda gümüş renginde, içte sarı, güzel kokulu. Meyvalar kırmızımsı-kahverengi. 0-3000 m. yükseklikte yayılış gösterir. Çiçeklenme zamanı 4-6. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A3 Bilecik, A4 Çankırı, A5 Sinop, A6 Samsun, A7 Gümüşhane, A9 Erzurum, B3 Eskişehir, B4 Ankara, B5 Kayseri, B6 Sivas, B7 Malatya, B8 Siirt, B9 Bitlis, B10 Kars, C2 Denizli, C4 Konya, C5 Mersin, C6 Kahramanmaraş, C7 Şanlıurfa, C9 Hakkari.

Kullanılan organ: Meyvalar.

Kullanılış amacı 1: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Meyvalar kurutulmaya bırakılır. Kuruduktan sonra yenir.

Kaynak kişiler: 26, 71, 83, 88

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış amacı 2: Böbrek ağrılarına ve taş düşürmek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin çiçekleri ve yaprakları çay gibi demlenir, süzülerek içilir.

Kaynak kişiler: 26, 71, 83, 88

23. Equisetum ramosissimum Desf., ONR.82

Familyası: Equisetaceae

Yöresel ismi: Atkuyruğu

Bitkinin tanımı: Gövdeler 75 cm'ye kadar, gövdeler alt kısımlardan itibaren çok dallanmış, dalların içi boş, kınlar önce yeşil sonralar kahverengi, dişler dar beyaz kenarlı siyah renkte. Dalların en alttaki internodlar gövde kınlarından daha kısa. Spor kozalağı 12 mm'ye kadar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Kocaeli, A3 Sakarya, A4 Kastamonu, A5 Sinop, A8 Erzurum, B1 İzmir, B2 Kütahya, B4 Ankara, B5 Kayseri, B6 Sivas, B7 Tunceli, B8 Erzurum, B9 Bitlis, B10 Kars, C3 Antalya, C4 Mersin, C5 Adana, C8/9 Siirt.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımları.

Kullanılış amacı: İltihaplı eklem romatizması için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kaynatılıp, suyu yemekten yarım saat önce içilir.

Kaynak kişiler: 71

24. Erica arborea L., ONR.83

Familyası: Ericaceae

Yöresel ismi: Piren

Bitkinin tanımı: 3 m'ye kadar boylanabilen dik çalılar. Yapraklar genellikle bir halkada 3 adet bulunur. Çiçekler yanal dalların uçlarında 1-5 adet olarak bulunur. Çiçekler 4 parçalı. Korolla beyaz yada soluk pembe, çan şeklinde. Stamenler 8 adet. Ovaryum 4 gözlü, tüysüz. Çiçeklenme zamanı 3-7. aylar (Şekil 5).

Türkiye'deki yayılışı: A1(A), B1 Çanakkale, Balıkesir, A2(E) İstanbul, A3 Bolu, A4 Zonguldak, A5 Sinop, A6 Ordu, A7, A8 Trabzon, C1 İzmir, C2 Muğla.

Kullanılan organ: Tohum.

Kullanılış amacı 1: Zayıflamak için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Tohumları bal ile karıştırılarak yenir.

Kaynak kişiler: 71

Kullanılan organ: Gövdeler

Kullanılış amacı 2: Süpürge yapımında kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Dalları bir araya getirilerek bağlanır.

Kaynak kişiler: 89

Kullanılış amacı 3: Bal yapımında kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Arı kovanları pirenlerin bol olduğu yere götürülerek arıların çiçeklerden faydalanması sağlanır.

Kaynak kişiler: 64

Kullanılış amacı 4: İpek böceğine askı olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: İpek böceğinin bulunduğu ortama konularak üzerine koza yapması sağlanır.

Kaynak kişiler: 89, 90

Şekil 5. *Erica arborea* bitkisinin çiçeklerinin yakından görünüşü (Orijinal, 2006).

25. *Eryngium creticum* Lam. ONR.76

Familyası: Apiaceae

Yöresel ismi: Diken

Bitkinin tanımı: Gövdeleri 20-60 cm boyunda, ince tek yada iki yıllıklar. Taban yaprakları trisekt, segmentlerin uçları dikenli. Gövde yaprakları sapsız, derin palmatifid, segmentleri dikenli pinnatifid dişli. Çiçek durumu donuk mavimsi yeşil, panikulat, kapitulmlar yarı küremsi, 5-10 mm çapında, 15'ten çok çiçekli. Brakteler 5 adet, taban kısımlarında dikenli. Brakteollerin hepsi üç dikenli. Çiçeklenme zamanı 7-8. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Kocaeli, A3 Sakarya, A4 Zonguldak, A5 Sinop, A6 Samsun, A7 Trabzon, B1 İzmir, B8 Siirt, C2 Denizli, C3 Antalya, C4, C5 Mersin, C6 Adana, C7 Şanlıurfa, C8 Mardin, C9 Siirt.

Kullanılan organ: Çiçekli dallar

Kullanılış amacı: Öksürük kesici, idrar arttırıcı

Kullanılış şekli ve miktarı: Kurutulmuş çiçekler kaynar suya salınarak, Suyu içilir.

Kaynak kişiler: 32

26. Euphorbia helioscopia L.,ONR.62

Familyası: Euphorbiaceae

Yöresel ismi: Sütleğen

Bitkinin tanımı: 40 cm'ye kadar boylanabilen tüsüz tek yıllık otsular. Gövdeler basit yada tabandan itibaren iki dallı. Gövde yaprakları obovat-spatulat. Işın yaprakları obovat. Yalancı şemsiye düz şekilde. Işınlar 5'li. Aksillar ışınlar yok. Meyva 3 loplu, 3,5 mm çapında üstü düz. Tohumlar ovoid, ağsı şekilli, koyu kahverengi. Çiçeklenme 2-6. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A), B1 Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2 (A) Kocaeli, A3 Sakarya, A4 Zonguldak, A5, A6 Samsun, A7 Trabzon, C1 İzmir, C2 Muğla, C3 Antalya, C4 Konya, C5 Mersin, C6 Hatay.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımları.

Kullanılış amacı: Siğillere karşı kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Birkaç damla siğilin üstüne sürülür.

Kaynak kişiler: 1, 31

27. Ficus carica L. subsp. carica. Gözlem.

Familyası: Moraceae

Yöresel ismi: İncir, yemiş.

Bitkinin tanımı: Süt içeren ağaçlardır. Yaprakları palmat lobludur. Çiçekler etlenince armut şeklini alan bir tablanın içinde meyvayı oluşturur. Doğal alanlarda veya kültür alanlarında yetişir. Çiçeklenme zamanı 3-4. aylar.

Türkiye'deki yayılışı : A1(E) Kırklareli, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Bilecik, A3 Zonguldak, A4 Kastamonu, A5 Sinop, A6 Ordu, A7 Trabzon, A8 Erzurum, B1 İzmir, B3 Eskişehir, B7 Malatya, B8 Elazığ, C1 Aydın, C2 Muğla, C3 Antalya, C5 Adana, C6 Gaziantep.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı 1: Bacak ağrılarını geçirmek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yaprakları kaynatılır, suyu içilir.

Kaynak kişiler: 26, 27

Kullanılış amacı 2: Arı sokmasına karşı, arının soktuğu yerin şişmesini önlemek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: İncirin yaprağı koparılır, Çıkan sütün arının soktuğu yere sürülür.

Kaynak kişiler: 26, 27

Kullanılan organ: Meyvalar

Kullanılış amacı 3: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin meyvaları kuru ya da taze olarak yenilir.

Kaynak kişiler: 28, 58, 74, 76

28. Foeniculum vulgare Mill.,ONR.3

Familyası: Apiaceae

Yöresel ismi: Tere, Çaşır

Bitkinin tanımı: Çok yıllık bitkiler. Dik, tüysüz, sarımsı yeşil renkte. Gövde dallı, kuvvetli anason kokulu. Dip yapraklar üçgen yada üçgen ovat 3–4 pinnat. Gövdedeki yapraklar az, dip yapraklara benzer, daha küçük. Brakte ve brakteoller bulunmaz. Sepaller yok, petaller sarı renkte. Meyva ovat-oblong, tüysüzdür. Merikarpler kaburgalı. Çiçeklenme zamanı, 5–9.aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Kırklareli, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) İzmit, A3 Zonguldak, A4 Kastamonu, A5 Sinop, A6 Samsun, A7 Trabzon, A8 Çoruh, B2 Manisa, C6 Hatay.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımları.

Kullanılış amacı: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Salatalara katılır. Pirinçli yumurtalı yemeği yapılır.

Kaynak kişiler: 29, 30

29. Helichrysum stoechas (L.) Moench subsp. barrelieri (Ten.) Nym., ONR. 68

Familyası: Asteraceae

Yöresel ismi: Altın otu.

Bitkinin tanımı: Bitki çalimsı, 8-42 cm boyunda, genç gövdeleri beyaz keçemsi tüylü, salgısız. Gövdeler tabandan itibaren dallanmış. Yapraklar darca linear, kenarları alta doğru kıvrık. Kapitula ovoid, 4-5 mm, birkaç tane yada çok sayıda, yoğun bir korimboz. Çiçekler saman sarısı renginde. Kenar çiçekleri dışı. Çiçeklenme zamanı 3-6. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(A) Bursa, B1 İzmir, C1 Aydın, C2 Muğla, C3 Antalya, C4 Mersin, C5 Adana, C6 Hatay.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımları.

Kullanılış amacı: Böbrek taşı düşürmek ve mide ağrısı için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kurutulmuş kısımlar suyla kaynatılarak içilir. Mide ağrısı için ise sarı kantaron otu ile karıştırılır. Sıcak suya salma yapılarak içilir.

Kaynak kişiler: 5, 32

30. Hypericum perforatum L., ONR. 8

Familyası: Clusiaceae

Yöresel ismi: Kantaron, Sarı kantaron.

Bitkinin tanımı: Çok yıllık otsu bitkiler. Gövde dik olup bazen köklü, iki çizgili, dallı. Yapraklar basit, karşılıklı, ovat veya lanseolattan eliptik oblonga kadar sapsız veya yarı sapsız, düz genellikle biraz lekeli. Sepaller 5, bazı yerlerinde siyah noktalar var. Petaller 5, sarı, kenarlarında siyah noktalar bulunur. Meyva kapsüla. Çiçeklenme zamanı (4-) 5-8 (-9). aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E)/(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E)/(A) İstanbul, A3 Kocaeli, A4 Zonguldak, A5 Amasya, A6 Samsun, A7 Giresun, A8 Gümüşhane, A9 Kars, B1 Balıkesir, B2 Manisa, B3 Isparta, B4 Ankara, B5 Nevşehir, B6 Kahramanmaraş, B7 Erzincan, B8 Erzurum, B9 Van, C1 Aydın, C2 Muğla, C3 Antalya, C4 Konya, C5 Mersin, C6 Hatay, C9/10 Hakkari.

Kullanılan organ: Çiçekli dallar.

Kullanılış amacı 1: Mide rahatsızlıklarına, ülserlere etkilidir.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çayı yapılarak içilir. Nane, kekik, ıhlamur ilave edilebilir. Başka bir şekilde hava almayacak şekilde zeytinyağı dolu bir kavanoza çiçekli kısımlar konulur. 15 gün, gece-gündüz, yaz aylarında dışarıda bekletilir (sıcak ve soğuk geçirmesi gerekli). Aç karınla bir kaşık içilmesi mide ülserinde etkili olmaktadır.

Kaynak kişiler: 1, 53, 59, 71, 105, 111

Kullanılış amacı 2: Sakinleştirici etkisi vardır, şeker hastalığı için de kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin çiçekli kısımları ıhlamur gibi demlenir ve içilir. Yine diğer bitkilerle de kaynatılarak içilebilir.

Kaynak kişiler: 1, 53, 71, 105

Kullanılış amacı 3: Mayasıl için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Toprak üstü kısımlar su içerisinde kaynatılır. Hastalıklı kısımlara bu su sürülür.

Kaynak kişiler: 1, 6, 53, 71, 105

31. Hypochoeris radicata L., ONR. 77

Familyası: Asteraceae

Yöresel ismi: Sarı hindibağ.

Bitkinin tanımı: Çok yıllık yapraksız, çalimsı çok yıllıklar, genellikle dallanmış skapo 14–85 cm. yapraklar dentat, syerek yada yoğun tüylü. Kapitula meyvada 15–25 mm uzunluğunda. Dilsî çiçekler sarı renkli. Bütün akenler tüy bulundurur. Çiçeklenme zamanı 4–10.

Türkiye’deki yayılışı: A1(E) Kırklareli, Tekirdağ, A1(A), B1 Çanakkale, Balıkesir, A2(A) İstanbul, A3 Kocaeli, A4 Zonguldak, A7 Gümüşhane, B2 Kütahya, C6 Hatay.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı: Yiyecek amaçlı kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Suyla haşlanıp salatası yapılır

Kaynak kişiler: 13, 16, 17, 89, 113

32. Juglans regia L., Gözlem.

Familyası: Juglandaceae

Yöresel ismi: Ceviz.

Bitkinin tanımı: Ağaç, gümüş rengi veya gri, ağaç kabuğu düz yüzeyle. Geniş, yuvarlak tepeli. Yapraklar eliptikten obovata veya oblong-ovat, akut veya akuminata, düz, tüysüz damarlı. Meyva subgloboz, tüysüz, yeşil renkli endokarp, kalın veya ince karışık. Çiçeklenme zamanı 5. aylar.

Türkiye’deki yayılışı: Kültürü yapılır.

Kullanılan organ: Meyvalar.

Kullanılış amacı 1: Yiyecek

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin meyvaları kurutulur, kabukları soyularak yenir.

Kaynak kişiler: 71, 75, 89, 90, 91, 114

Kullanılış amacı 2: Elde ve ayakta oluşan mantarları iyi etmede kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Ham olgunlaşmamış meyvanın kabuğu ezilip suyu ele ve ayaklara sürülür. Mantar kabuk oluşturarak dökülür.

Kaynak kişiler: 71, 75, 90

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı 3: Boyacılıkta kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yaprakları suda kaynatılır. Boyanacak eşya da konularak kaynatılır.

Kaynak kişiler: 71, 89, 90, 114

Kullanılan organ: Gövdeler.

Kullanılış amacı 4: Mobilya yapımında kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Uygun olan gövde ve dallardan işlenerek mobilya yapılır.

Kaynak kişiler: 89, 114

Kullanılan organ: Gövde kabukları.

Kullanılış amacı 5: Ellere kına yakılması ve saçlara parlaklık vermek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Ağacın kabuğunun dövülüp toz haline getirilerek elde edilen kına suyla karıştırılarak ellere sürülür. Yaprığı da kaynatılarak suyu saçlara sürülür.

Kaynak kişiler: 75, 91

33. Juniperus oxycedrus L. subsp. oxycedrus. Gözlem

Familyası: Cupressaceae

Yöresel ismi: Ardıç

Bitkinin tanımı: Çalı yada ağaçlar. Yapraklar lanseolat, gevşek, yeşil renkli, üst yüzeyinde 2 adet stoma bandı içerir. Olgun kozalaklar küre şeklinde, 6–8 mm çapında, koyu kırmızı mor yada parlak kahverengi renkte.

Türkiye’deki yayılışı: A1(E) Kırklareli, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(A) İstanbul, Bilecik, A3 Sakarya, A4 Kastamonu, A5 Sinop, A6, Samsun, A7 Trabzon, B1 İzmir, B2 Kütahya, B4 Ankara, B5 Kayseri, B6 Sivas, B9 Bitlis, C3 Antalya, C4 Mersin, C5 Adana, C6 Kahramanmaraş, C7 Adıyaman.

Kullanılan organ: Kök, gövde ve dallar.

Kullanılış amacı : Yaraları tedavi için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kök, gövde ve dallar kuru kuruya yakılarak katran elde edilir. Ardıç Katranı adı verilen bu katran merhem şeklinde yaranın üzerine uygulanır.

Kaynak kişiler: 98

34. Lamium purpureum L. var. purpureum. ONR.71

Familyası: Lamiaceae

Yöresel ismi: Ballıbaba

Bitkinin tanımı: Gövdeleri 4–35 cm boyunda tek yıllık bitkiler. Yapraklar geniş ovat, ovat-böbreksi yada yarı dairemsi, kısa saplı, kenarları krenat. Brakteler yapraklara benzer. Vertisiller 6 çiçekli, aşağı kısımlarda birbirinden ayrık üst kısımlarda kümelenmiş şekilde. Korolla morumsu pembe, tüp kısmı düz. Nutletler zeytin kahverengisi renğinde. Çiçeklenme zamanı 3–5.

Türkiye’deki yayılışı: A1(E) Kırklareli, Edirne, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A3 Bolu, A4 Ankara, Kastamonu, Zonguldak, A5 Amasya, A6 Samsun, A8 Trabzon, B3 Eskişehir.

Kullanılan organ: Çiçekler

Kullanılış amacı: Gıda amaçlı kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çiçekleri çiğnenerek nektarları alınır.

Kaynak kişiler: 58

35. Laurus nobilis L.

Familyası: Lauraceae

Yöresel ismi: Defne

Bitkinin tanımı: 2–15 m kadar boylanan, aromatik çalılar yada ağaçlar. Yapraklar darca oblong-lanseolat yada geniş ovat, derimsi. Erkek çiçekler 8–12 stamenli. Dişi çiçekler sıklıkla 4 staminodlu. Meyva 10–12 mm, küremsiden elips şekline kadar değişken, siyah. Çiçeklenme zamanı 3–5. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A), B1 Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Bursa, A3 Zonguldak, A4 Kastamonu, A5 Sinop, A6 Samsun, A7 Trabzon, A8 Rize, C1 Aydın, C2 Muğla, C3, C4 Antalya, C5 Mersin, C6 Kahramanmaraş.

Kullanılan organ: Yaprak

Kullanılış amacı 1: Saç bakımı için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Yapraklar suda kaynatılarak, suyu saçlara uygulanır. Daha parlak görünmesi sağlanır.

Kaynak kişiler: 54, 62, 73, 75, 85, 86, 88, 113, 115

Kullanılış amacı 2: Ses açmada kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kaynatılıp suyu içilir.

Kaynak kişiler: 88

Kullanılış amacı 3: Sivillceler için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Banyo suyuna defne yaprağı katılır. Bu suyla yıkanılır.

Kaynak kişiler: 65, 71

Kullanılan organ: Tohum

Kullanılış amacı 4: Sinüzit hastalığı ve romatizma için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Tohumları dövülür. Bal ile karıştırılarak yenir.

Kaynak kişiler: 65, 71, 115

Kullanılan organ: Meyva

Kullanılış amacı 5: Bit için kullanılır

Kullanılış şekli ve miktarı: Meyvası zeytinyağı içinde dövülerek saçlara uygulanır.

Kaynak kişiler: 113

36. Lavandula stoechas L. subsp. stoechas. ONR.26

Familyası: Lamiaceae

Yöresel ismi: Karabaş otu

Bitkinin tanımı: 45 cm yada daha fazlaya kadar boylanabilen çalılar. Üst yapraklar lanseolat ya da dar eliptik, alttaki yapraklar ise güçlü bir şekilde geri kıvrık. Çiçek durumu 1,5–4,5 cm uzunluğunda, oblong yada ovoid yoğun, aralıklı değil. Çiçekli brakteler baklava dilimi şeklinde kordat, en üstteki brakteler mor yada beyaz renkte. Vertisiller 6–10 çiçekli. Korolla siyahımsı mor. Çiçeklenme zamanı 3–6. aylar. (Şekil 6).

Türkiye'deki yayılışı: A1(E), A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(A) İstanbul, B1 Balıkesir, C1, C2 Muğla, C3 Antalya, C4, C5 Mersin, C5 Hatay.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımları.

Kullanılış amacı 1: Kalp damarlarını açmak için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kurutulmuş kısımlar suya salma yapılarak demlenir. Suyu içilir.

Kaynak kişiler: 10, 28, 84, 107, 111

Kullanılış amacı 2: Tansiyon ve kolesterol için kullanılır

Kullanılış şekli ve miktarı: Çiçekler ve dallar kaynatılıp suyu içilir.

Kaynak kişiler: 51

Kullanılış amacı 3: Kalp sağlığı ve zayıflamak için kullanılır

Kullanılış şekli ve miktarı: Çiçekler ve dallar kaynatılıp suyu içilir

Kaynak kişiler: 60

Kullanılış amacı 4: Nefes darlığı için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çiçekler ve dallar kaynatılıp suyu içilir

Kaynak kişiler: 92

Kullanılış amacı 5: Göğüs kanseri için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çay gibi demlenerek 15–20 gün sürekli içilir.

Kaynak kişiler: 115

Şekil 6. *Lavandula stoechas* subsp. *stoechas* bitkisi (Orijinal, 2006).

37. Leontice leontopetalum L. subsp. leontopetalum.,ONR.84

Familyası: Berberidaceae

Yöresel ismi: Patlangaç

Bitkinin tanımı: Gövdeler 10–80 boyunda, dik. Yapraklar etli, sıklıkla donuk mavimsi yeşil renkte, sıklıkla loblanmış. Çiçek durumu uçta, çok çiçekli. Petaller sarı renkli. Meyva ağsı damarlanma gösterir.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E), A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, B1 İzmir, B4 Ankara, C3 Antalya, C5 Mersin, C8 Diyarbakır.

Kullanılan organ: Kök yumruları.

Kullanılış amacı: Basur için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kökleri topraktan çıkarılarak dilimlenir. Hap gibi sabah akşam yutulur.

Kaynak kişiler: 68, 69, 70, 71

38. *Lilium candidum* L., ONR. 74

Familyası: Liliaceae

Yöresel ismi: Beyaz zambak.

Bitkinin tanımı: Gövde 50–130 cm.boylarındadır. Morumsu 2-12 çiçek taşır. Yapraklar spiral dizilimli, parlak ve tüsüzdür. Çiçekler huni-geri kıvrılı şekillidir. Çiçeklenme zamanı 5. ay.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, C1 Aydın, C2 Muğla, C3 Antalya, A2(E) İstanbul, C5 Mersin, C8 Mardin.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı

Kullanılış amacı 1: Süs bitkisi olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bahçelere ve saksılara ekilir.

Kaynak kişiler: 40

Kullanılan organ: Kökleri.

Kullanılış amacı 2: Ticari değeri vardır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin kökü kolonya yapanlara satılır.

Kaynak kişiler: 41

Kullanılan organ: Yaprakları.

Kullanılış amacı 3: Yaralara sarılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yaprağı zeytinyağı içine konup eritilir, ağrıyan yerlere veya yaranın üzerine konur. Sabaha kadar bekletilir.

Kaynak kişiler: 91

39. Lycopersicon esculentum Mill.,Gözlem.

Familyası: Solanaceae

Yöresel ismi: Domates

Bitkinin tanımı: Salgı tüylü, 40–150 cm'e kadar dik olarak boylanan tek yıllıklar. Yapraklar imparipinnat. Kaliks 5 loplu, korolla sarı renkli, 5 loplu. Meyva basık küremsi, ovoid ya da piroid şeklinde, kırmızı, pembe ya da sarımsı renkte. Çiçeklenme zamanı 3–11. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: Geniş ölçüde kültürü yapılır.

Kullanılan organ: Meyva.

Kullanılış amacı: Çıban patlatmak için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çıbanların üzerine konarak içindeki iltihabın akıtılması sağlanır.

Kaynak kişiler: 66, 113

40. Malva sylvestris L., ONR. 23

Familyası: Malvaceae

Yöresel ismi: Ebegümeçi.

Bitkinin tanımı: Çok yıllık otsu bitkiler. Gövde sürünücü veya dik, yumrulu, tüylü. Yapraklar alternat dizilişli, kenarları tırtıklı. Çiçekler yaprak koltuklarında demetler halinde. Sepaller geniş üçgen şeklinde, petaller emarginat, sepallerden 4 kat daha uzun, leylak rengi, pembe renkli. Çiçeklenme zamanı, 5–10. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) İstanbul, A3 Zonguldak, A5 Amasya, A8 Çoruh, B1 İzmir, B4 Ankara, B8 Erzurum, C2 Denizli, C3 Antalya, C4 Konya, C6 Hatay.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı 1: Böbrek ağrıları ve böbrek taşı düşürmek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yaprakları kaynatılır. 1 gün dinlenmeye bırakılarak suyu içilir.

Kaynak kişiler: 102, 111, 115

Kullanılış amacı 2: Soğuk algınlığına ve bademcik iltihabına ve rahim hastalıklarına karşı etkilidir.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yaprakları kaynatılır ve suyu içilir.

Kaynak kişiler: 34, 60, 65

Kullanılış amacı 3: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yaprakları börek harcı olarak kullanılır. Ayrıca ıspanak ve labadaya da katılır.

Kaynak kişiler: 9, 34, 60, 65, 73, 75, 102, 110, 111, 115.

Kullanılış amacı 4: Hemofili hastalığı için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yapraklarından yemek yapılarak veya haşlanıp yedirilerek kanın pıhtılaşma süresini kısaltıyor.

Kaynak kişiler: 9

41. *Melissa officinalis* L., ONR. 66

Familyası: Lamiaceae

Yöresel ismi: Melisa, Oğulotu.

Bitkinin tanımı: Tüylü çok yıllık bitkiler. Boyu 25–95 cm, ya da uzun, dallanmış, dik. Yapraklar geniş ovattan rombiğe ya da eliptiğe kadar. Brakteler yapraksı. Kaliks kısa salgı tüylü ya da uzun tüylü. Üst dudak 2–3 dişli, orta diş sıklıkla kısa sivri uçlu,

ya da değil, alt dudak dişi dar 3 köşeli lanseolat. Koralla sarı renkte; beyaz, bazen açık mor renkte. Çiçeklenme zamanı, 6–9. aylar.

Türkiye’deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Bursa, A3 Bilecik, A4 Ankara, A5 Amasya, A6 Samsun, B2 Kütahya, B7 Malatya, C2 Muğla.

Kullanılan organ: Yapraklar ve iekler.

Kullanılış amacı 1: Kollestrol düşürücü ve tansiyon düzenleyici olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Sabahları a karınla, kaynatılmış iek ve yaprakların suyu içilir.

Kaynak kişiler: 72

Kullanılan organ: Yapraklar, iekler ve dallar.

Kullanılış amacı 2: arpıntıların giderilmesi, sinir bozukluklarının iyileştirilmesi, kanın durultulması, sakinleştirici ve mide rahatsızlıklarını tedavi edici olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Yapraklar, iekler ve dallar ıhlamur gibi kaynatılıp içilir.

Kaynak kişiler: 49, 110

Kullanılış amacı 3: Arıları bir yere toplamak için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Arılar yavrulayınca; onları toplayabilmek için, toplanmak istenen yere bitki konulur. Kokusu arıları çekici etkiye sahiptir.

Kaynak kişiler: 110

42. Mentha piperita L., ONR. 36

Familyası: Lamiaceae

Yöresel ismi: Nane

Bitkinin tanımı: *Mentha aquatica* ile *M. spicata* ‘nın hibritidir. Yaprakları geniş lanseolat, terminal oblongdur. iek durumu spikadır. Stolonlarıyla üreyen 40–50 cm. boyunda çok yıllık otsulardır. Su tutan topraklarda kolay yetişirler.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(E)/(A) İstanbul, A3 Sakarya, C1 İzmir.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı 1: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Taze olarak salatalara katılır. Kurutularak da baharat olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 26, 45, 88, 103

Kullanılış amacı 2: Soğuk algınlığına karşı etkilidir.

Kullanılış şekli ve miktarı: Yıkanan yapraklar limon kabuğuyla taze veya kuru olarak kaynatılır. Demlenir ve içilir.

Kaynak kişiler: 26, 45, 88, 103

43. Mespilus germanica L., Gözlem.

Familyası: Rosaceae

Yöresel ismi: Döngel

Bitkinin tanımı: 2–3 m. boylanabilen, dikenli çalılardır. Dikenler yaklaşık 1 cm.'dir. Yapraklar lanseolattan obovata değişiklik gösteren, düz veya serrulat, basık-pubescent veya hemen hemen tüysüz bitkilerdir. Çiçekler beyazdır. Açık ormanlarda, kaya üstleri ve maki bitki örtüsünde görülürler. Kültürü yapılır. 0–1650 m. yüksekliklerde yayılış gösterirler.

Çiçeklenme zamanı 5–6. aylardır.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Kırklareli, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Bursa, A3 Bolu, A4 Kastamonu, A5 Sinop, A6 Samsun, A7 Trabzon, A8 Çoruh, A9 Kars/Çoruh, B9 Bitlis, C6 Kahramanmaraş.

Kullanılan organ: Yapraklar

Kullanılış amacı 1: İshale karşı etkilidir.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yaprakları kaynatılıp, suyu içilir.

Kaynak kişiler: 108

Kullanılan organ: Meyvalar.

Kullanılış amacı 2: Mide ülseri ve gastriti için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin meyvası yeni oluşurken bir küp içerisine ahlatt meyvası ile konularak turşusu yapılır.

Kaynak kişiler: 108

44. Morus alba L., Gözlem.

Familyası: Moraceae

Yöresel ismi: Akdut

Bitkinin tanımı: 15 m'ye kadar boylanan ağaçlar. Yapraklar ovat yada geniş ovat, bazen loplanabilir, taban kısmı kordat, çoğunlukla yaprağın her iki yüzeyi de tüysüz. Yaprak sapı 1–3,5 cm. Meyva sapı meyva boyu kadar. Meyva 1–2,5 cm uzunluğunda bileşik meyva. Beyaz, pembemsi yada morumsu renkte.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Bursa, A3 Sakarya, A5 Amasya, A6 Sivas, A7 Trabzon, A8 Artvin, A9 Kars, B1 İzmir, B2 Manisa, B5 Niğde, B7 Malatya, B8 Siirt, C2 Denizli, C5 Mersin, C6 Gaziantep, C7 Adıyaman, C9 Hakkari.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı 1: İpek böceğine yem olarak verilir.

Kullanılış şekli ve miktarı: İpek böceklerinin altına konulur.

Kaynak kişiler: 90, 114

Kullanılan organ: Meyvalar.

Kullanılış amacı 2: Reçeli yapılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Olgunlaşınca toplanarak suya atılır. Şeker ilave edilerek kaynatılır.

Kaynak kişiler: 26, 29, 30, 81, 88, 104

45. Myrtus communis L. subsp. communis., ONR.70

Familyası: Myrtaceae

Yöresel ismi: Mersin.

Bitkinin tanımı: Çalılar. Yapraklar ovat-lanseolat, derimsi, kenarları düz. Çiçekler 3 cm çapına kadar, beyaz renkte. Meyva yarı küremsiden geniş elips şekline kadar, genellikle mavimsi siyah renkte ve hoş kokulu. Çiçeklenme zamanı 6–9. aylar.

Türkiye’deki yayılışı: A1(E), A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(A) İstanbul, A3, A4 Zonguldak, A5 Sinop, A6 Ordu, A7 Trabzon, B1, B2, C1 İzmir, C2 Muğla, C3 Antalya, C4 Mersin, C5 Adana, C6 Hatay.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı 1: Şeker hastalığında kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Tencereye bir tutam mersin yaprağı atılarak 1-2 saat kaynatılır. Suyundan bir kaşık alınarak bir bardak suya karıştırılır. İçilir.

Kaynak kişiler: 97

Kullanılış amacı 2: Bağırsakları rahatlatmak için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bir iki yaprak suya salınarak içilir.

Kaynak kişiler: 60

46. Nasturtium officinale R.Br.,ONR. 29

Familyası: Brassicaceae

Yöresel ismi: Su teresi, Germede

Bitkinin tanımı: Rizomlu çok yıllık su bitkileri. Yapraklar pinnat, taban kısımları kulakçıklı, uç yaprakçık yarı dairemsi, yanal yaprakçıklar oblong-eliptik. Petaller beyaz. Meyva silikuva. Çiçeklenme zamanı 3–7. aylar.

Türkiye’deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, Çanakkale, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E), A2(A) İstanbul, A3 Sakarya, A6 Samsun, A8 Artvin, B4 Ankara,

B5 Kayseri, B6 Adana, B7 Malatya, C2 Afyon, C3 Antalya, C5 Mersin, C6 Adana, C7 Adıyaman.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımları.

Kullanılış amacı: Böbrek taşı ve kum dökmek amacıyla kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çiğ olarak salatası yapılır.

Kaynak kişiler: 14, 59

47. *Oenanthe pimpinelloides* L., ONR. 62

Familyası: Apiaceae

Yöresel ismi: Kazayağı.

Bitkinin tanımı: Dik dallanmış, tüysüz, çok yıllık, 100 cm. boylanabilen bitkilerdir. Bazal yapraklar ovat-triangular, 3–4-pinnattır. Son segmentler ovat, loblu veya dişlenmiş, çok nadiren lineardır. Meyva silindriktir. 0–1300 m. yüksekliklerde yayılış gösterirler. Çiçeklenme zamanı 4–7. aylardır.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Edirne, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Sakarya, A3 Bolu, A4 Zonguldak, A5 Amasya, A6 Ordu, A7 Trabzon, A8 Rize, B1/C1 İzmir, C2 Muğla, C5 Mersin.

Kullanılan organ: Gövde ve yapraklar.

Kullanılış amacı: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Ispanak gibi yemeği yapılır, yumurtayla çırpılır. Ayrıca salatalara katılır.

Kaynak kişiler: 8, 29, 59

48. *Olea europaea* L. subsp. *europaea*., Gözlem.

Familyası: Oleaceae

Yöresel ismi: Zeytin.

Bitkinin tanımı: Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü yerlerde yayılış gösteren 10–15 m. boyunda ağaçlar. Yapraklar eliptik, yoğun lepidot pullarla örtülü. Çiçekler yaprak koltuklarında panikula veya kümeler halinde korolla tüpü loblarında kısa. Meyva ovattan oblonga kadar değişen bir drupa. Çiçeklenme zamanı, 5. ay (Şekil 7).

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Çanakkale, Tekirdağ, A1(A) Çanakkale, Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) İstanbul, Bursa, Kocaeli, Bilecik, A6 Samsun, A7 Giresun, Trabzon, A8 Çoruh, B1 Çanakkale, Balıkesir, Manisa, İzmir, C2 Aydın, Denizli, Muğla, C3 Burdur, Isparta, Antalya, C4 Mersin, Konya, C5 Adana, C6 Hatay, Gaziantep, Kahramanmaraş, C7 Adıyaman, Şanlıurfa, C8 Mardin.

Kullanılan organ: Meyvaları.

Kullanılış amacı 1: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin meyvası kahvaltılık olarak kullanılır, meyvalarından çıkarılan yağı ise yemeklere ve salatalara katılır.

Kaynak kişiler: 52,71

Kullanılış amacı 2: Yanıkları iyi etmede kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Zeytinyağı ile karıştırılarak yanık olan yere sürülür.

Kaynak kişiler: 71

Kullanılan organ: Yaprakları.

Kullanılış amacı 3: Tansiyonu düzenlemede.

Kullanılış şekli ve miktarı: Yaprığı ağıza atılarak çiğnenir.

Kaynak kişiler: 52, 71

Kullanılan organ: Gövdeleri.

Kullanılış amacı 3: Yakacak olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Hasattan sonraki dalları ve kurumuş dalları toplanarak evlerde yakacak olarak kullanılır (Şekil 7).

Kaynak kişiler: 62, 63, 64, 66, 73, 76

Şekil 7. *Olea europaea* dallarını yakacak olara kullanmak üzere köyüne götüren bir köylü kadını (Orijinal, 2006).

49. Origanum majorana L., ONR. 2

Familyası: Lamiaceae

Yöresel ismi: Mercanköşk

Bitkinin tanımı: Yarıçalımsı veya otsu çok yıllıklar. Gövde çok sayıda. Yapraklar basit, petiyolattan subsesile kadar, dairemsi, ovat veya eliptik, genellikle obtus, damar alt yüzde oluşmamış. Spikulalar çiçek durumlarının içinde panikulat, brakteler üst üste dizilmiş, genellikle obtus veya düz. Korolla beyaz renkli. Çiçeklenme zamanı, 5–9. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, C4 Antalya, C5 Mersin.

Kullanılan organ: Yapraklar ve tomurcuklar.

Kullanılış amacı: Mide ağrısı ve damar tıkanıklığı için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Mide ağrıları için bitkinin yaprakları kaynatılıp içilir. Damar tıkanıklığı için ise, tomurcukları kaynatılır ve suyu içilir.

Kaynak kişiler: 21, 23

50. Origanum vulgare L. subsp. **hirtum** (Link) J. H. Ietswaart., **ONR. 88**

Familyası: Lamiaceae

Yöresel ismi: Güve otu, Kekik.

Bitkinin tanımı: Boyu 100 cm. kadar olan çok yıllık otsu bitkilerdir. Gövde çok dallı, yapraklar saplı, ovat, eliptik ya da dairemsidir. Brakteler kısmen mor, korolla pembedir. Kurak tepelerde ve kayalık yokuşlarda, kalkerli ve kalkersiz topraklarda bulunur. Çiçeklenme zamanı 5- 10. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Kırklareli, A1(A) Balıkesir, A2(E), A2(A) İstanbul, A3 Bolu, A4 Zonguldak, A5 Sinop, A8 Rize, A9 Kars.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış amacı 1: Baharat olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kurutulup çorbalara ve köfteye istenilen miktarda katılır.

Kaynak kişiler: 15, 60, 62, 101,102, 114

Kullanılış amacı 2: Güvelerden ve böceklerden korunmak için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Yatak, yastık ve kıymetli eşyaların arasına naftalin gibi yerleştirilir.

Kaynak kişiler: 15

Kullanılış amacı 3: Mide ağrılarına karşı kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin kök dışındaki kısımları kaynatılır ve suyu içilir.

Kaynak kişiler: 62, 101, 102, 114

Kullanılış amacı 4: İştahsızlık için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitki suda kaynatılır ve oluşan su içilir.

Kaynak kişiler: 112

51. Orlaya daucoides (L.) Greuter., ONR. 7

Familyası: Apiaceae

Yöresel ismi: Kazyağı.

Bitkinin tanımı: 8–30 cm boyunda gövdeler dallanmış, yükselici yada dik, tüysüz. Yapraklar 2 pinnat, yaprak sapı ve eksen yayılıcı kıvrıkcık tüylü. Brakteler siliat, diğer kısımları tüysüz, brakteoller bariz şekilde zarsı kenarlı. Işınlar 2-4 adet ve tüysüz. Meyva kısa basık, kenarlı, ucunda geri kıvrık uzun bir diken bulunur. Çiçeklenme zamanı 4-6. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E), A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A3 Bolu, A4 Kastamonu, A5 Samsun, A6 Amasya, B1 İzmir, B4 Ankara, B8 Siirt, C1 Muğla, C6 Hatay, C8 Mardin.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı: Salatası yapılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Yapraklar doğranarak üzerine limon ve zeytinyağı ilave edilir.

Kaynak kişiler: 89

52. Papaver rhoeas L., ONR.28

Familyası: Papavereaceae

Yöresel ismi: Gelincik, Zalla

Bitkini tanımı: Boyları 90 cm. kadar tek yıllık otsu bitkiler. Gövde dik, yapraklar sapsız, genellikle loblu, loblar dişli, uçtaki yaprakçıklar lanseolat, yandaki yaprakçıklar çok uzun. Çiçekler tek, çiçek sapı tüylü, petaller kırmızı veya koyu kırmızı, 4 nadiren 6. Meyva kapsülü, tüysüz. Çiçeklenme zamanı, 3–8. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E)/(A) İstanbul, A3 Bolu, A5 Amasya, A6 Samsun, A7 Trabzon, B3 Eskişehir, B7 Elazığ, B8 Erzurum, C2 Antalya, C4 Mersin, C5 Seyhan, C6 Gaziantep.

Kullanılan organ: Gövde ve yapraklar.

Kullanılış amacı 1: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Yapraklı gövdeler iyice yıkanır, doğranır. Soğanlı salçalı yemeği yapılır. Ayrıca böreği ve şurubu yapılır.

Kaynak kişiler: 18, 65, 77, 89, 92, 93, 99, 103

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış amacı 2: Ağrılara karşı kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin çiçeği zeytinyağında bekletilir ve bu yağ ağrıyan yerlere sürülür.

Kaynak kişiler: 18, 65

53. Petroselinum crispum (Mill.) Nyman, Gözlem.

Familyası: Apiaceae

Yöresel ismi: Maydanoz.

Bitkinin tanımı: Tüysüz, iki yıllık bitkilerdir. Gövde dik, silindirik, çizgili ve 50–80 cm. boylarındadır. Yapraklar üçgensel-ovat, tüysüz ve segmentler kuneat-obavattan, lanseolat-korimboza değişiklik gösterir. Tarlalarda kültürü yapılır. 0–200 m. yüksekliklerde yayılış gösterir. Çiçeklenme zamanı 6–8. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A4 Kastamonu.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı 1: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Salatalara ve yemeklere katılır.

Kaynak kişiler: 38, 39, 41, 112

Kullanılış amacı 2: Böbrek ağrıları, böbrek taşı dökme ve kansızlık amaçlı kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitki kaynatılır, suyu içilir.

Kaynak kişiler: 38, 39

54. Phragmites australis (Cav.) Trin. ex Steudel.,Gözlem

Familyası: Poaceae

Yöresel ismi: Kamış

Bitkinin tanımı: 3 m kadar boylanabilen basit gövdeli çok yıllıklar. Dil yoğun bir tüy örtüsü şeklinde. Yaprak ayaları taban kısmında büzülmüş, tepe kısmına doğru incelererek uzar. Panikula çiçek durumu 40 cm kadar uzar, demetlerin taban kısmı tüylü. Spikeletler 3-6 çiçekli. Glumalar eşit boyda değil, tüysüz. Lemmalar dar lanseolat, uzun noktalı, en alttaki lemma üst glumanın iki katı uzunluğunda. Çiçeklenme zamanı 8-10. aylar (Şekil 8).

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Kocaeli, A3, A4 Bolu, A5 Kastamonu, A8 Rize, A9, A10 Kars, B1 Manisa, B2 Kütahya, B3 Afyon, B4 Konya, B6 Malatya, B/C7 Şanlıurfa / Elazığ, B8 Erzurum, B9 Bitlis, B10 Kars, C1 İzmir, C2 Muğla, C3 Burdur, C4 Konya, C5 Niğde, C6 Adıyaman, C9, C10 Hakkari.

Kullanılan organ: Gövde.

Kullanılış amacı: Yapı malzemesi olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kurutulmuş gövdeleri tele geçirilerek veya örülerek bahçe çiti ve güneşlik olarak kullanılır (Şekil 8).

Kaynak kişiler: 65, 66

Şekil 8. *Phragmites australis* gövdelerinden yapılmış bahçe çiti (Orijinal, 2006).

55. *Pinus brutia* Ten., Gözlem.

Familya: Pinaceae

Yöresel ismi: Çam

Bitkinin tanımı: 30–40 m. boyunda düzgün gövdeli ağaçlardır. Yapraklar 7-18 cm. sert ve ucu batıcıdır. Tomurcuklar reçineli, genç sürgünler siyahımsıdır. Kozalaklar yumurtamsı, dik veya yükselcidir. B.Anadolu'da 900 m. den sonraki, G.Anadolu 1200–1700 m. arasındaki çam ormanlarını oluşturmaktadır.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A3 Ankara, A4 Kastamonu, A5 Sinop, B1 Balıkesir, B2 Kütahya, B4 Ankara, B5 Yozgat, B6 Seyhan, C2 Denizli, C3 Antalya, C4/C5 Mersin, C6 Hatay.

Kullanılan organ: Gövdeler

Kullanılış amacı 1: Yakacak olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Gövdeleri yakacak olarak, reçineli dalları ise çıra olarak tutuşturma aracı olarak kullanılır.

Kaynak kişiler: 97

Kullanılış amacı 2: Eşya ve yapı malzemesi olarak

Kullanılış şekli ve miktarı: Uygun boyuttaki gövdelerden elde edilen odun işlenerek amaca uygun hale getirilir.

Kaynak kişiler: 97

Kullanılan organ: Reçinesi.

Kullanılış amacı 3: Kayıkların bakımında kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin reçinesi kerestelerin arasına sürülür.

Kaynak kişiler: 97

Kullanılış amacı 4: Motor kayışlarının atlamamasını sağlamada kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin reçinesi kayışa sürülür.

Kaynak kişiler: 97, 98

Kullanılış amacı 5: Bitkinin reçinesinden sakız yapılır, halk pazarlarında satılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Reçine ezilir, suda kaynatılır, bir tülbentten geçirilir ve suya akıtılır. Su içerisinde donarak yuvarlak bir şekil alır.

Kaynak kişiler: 89, 97

56. Pistacia terebinthus L. subsp. terebinthus. ONR. 39

Familyası: Anacardiaceae

Yöresel ismi: Çitlembik

Bitkinin tanımı: 2–3 m kadar çalılar yada 6 m'ye kadar boylanmış ağaçlar, sıklıkla gal içerir. Yapraklar dökülücü, imparipinnat, yaprakçıklar 2–4 parçalı, ovat-oblong, yaprak ekseni kanatlı değil. Meyvalar panikulat, küremsi yada genişçe obovat. Çiçeklenme zamanı 3–5. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E), A2(A) İstanbul, A2(A) Bursa, A3 Zonguldak, B1, B2 Balıkesir.

Kullanılan organ: Yaprak.

Kullanılış amacı 1: Kanser hastalığı için kullanılır

Kullanılış şekli ve miktarı: Taze veya haşlanıp zeytinyağı ile karıştırılarak yenir.

Kaynak kişiler: 13

Kullanılış amacı 2: Mide için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Suyla haşlanarak veya çiğ olarak yenir.

Kaynak kişiler: 1

Kullanılış amacı 3: Yemek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Doğranarak salatası yapılır.

Kaynak kişiler: 1, 13, 62, 66, 101

57. Plantago lanceolata L., ONR. 90

Familyası: Plantaginaceae

Yöresel ismi: Sinirli ot, Damarlı ot

Bitkinin tanımı: Genellikle çok sayıda rozeti bulunan çok yıllık otsu bitkilerdir. Yapraklar lanseolat-ovattan lanseolata kadar değişiklik gösterir, sapsız veya çok az sapsızdır. Deniz kıyılarında, kumsallarda, çayırlarda, bataklık yerlerde, makilerde, akarsu kenarlarında, küçük korularda, çam ormanlarında, yol kenarlarında, döküntü yerlerde yayılırlar. Çiçeklenme zamanı 4–10. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Edirne, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Kocaeli, A3 Sakarya, A4 Ankara, A5 Amasya, A6 Ordu, A7 Giresun, A8 Trabzon, A9 Kars, B1 Balıkesir, B3 Kütahya, B3 Eskişehir, B4 Ankara, B5 Nevşehir, B6 Kahramanmaraş, B7 Elazığ, B8 Bingöl, B9 Kars, B10 Ağrı, C1 Muğla, C2 Burdur, C3 Antalya, C4 Konya, C5 Adana, C6 Hatay, C9 Siirt, C10 Hakkari.

Kullanılan organ: Yapraklar.

1.Kullanım amacı: Patlamayan yaralara ve çıbanların üstüne sarılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Yapraklar doğrudan yaraya sarılır, diğerlerinde ise yapraklar ısıtılarak ya da sendirilerek yaralı bölgeye sarılır.

Kaynak kişiler: 6, 7, 8, 27, 113

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış amacı 2: Mide ağrıları için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: 3–5 adet çiçek kaynatılır, çay gibi içilir.

Kaynak kişiler: 6, 7

58. *Plantago major* L. subsp. *intermedia* (Gilib.) Lange., ONR.18

Familyası: Plantaginaceae

Yöresel ismi: Sinirli ot

Bitkinin tanımı: 10–50 cm boyunda, bir yada birkaç rozetli, çok yıllıklar. Yapraklar eliptik-ovattan yuvarlak-ovat, kenarları düz, düzensiz dentat yada dalgalı, yaprak sapları genellikle ayaya eşit. Skapo 3–30 cm., spika 4–40 cm boyunda, dar silindirik, tabanda gevşek diğer kısımlarda gevşek. Sepaller tüysüz yeşil. Korolla tüpü tüysüz, çok küçük loplu, üç köşeli. Kapsül ovoid-konik. Çiçeklenme zamanı 4–9. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A), B1 Balıkesir, A2(E), A2(A) İstanbul, A3 Sakarya, A6 Tokat, B2 Kütahya, B3 Afyon, B5 Kayseri, B7 Elazığ, B8 Erzurum, B9 Bitlis, C1 Aydın, C2 Denizli, C3 Isparta, C4 Konya, C5, C6 Adana.

Kullanılan organ: Yaprak.

Kullanılış amacı: *P.lanceolata* ile aynı amaçla kullanılır.

Kaynak kişiler: 6, 7, 8, 27, 113

59. *Platanus orientalis* L. Gözlem.

Familya: Platanaceae

Yöresel ismi: Çınar.

Bitkinin tanımı: Yüksek boylu ağaçlar. Yapraklar palmat loblu. Çiçekler aşağı sarkık durumlarda toplanmış, küre şeklinde başakçıklardan, erkek ve dişi çiçekler ayrı durumlarda. Çiçeklenme zamanı, 3–4. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Edirne, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Bursa, A3 Ankara, A4 Zonguldak, A5 Sinop, A6 Tokat, A7 Trabzon, B1 Balıkesir, B2 Kütahya, B3 Eskişehir, B4 Ankara, B7 Tunceli, B8 Bingöl, B9 Bitlis, C1 Muğla, C3 Antalya, C4 Mersin, C5 Adana, C6 Kahramanmaraş, C8 Diyarbakır, C9 Hakkari.

Kullanılan organ: Gövde Kabukları.

Kullanılış amacı 1: Taş düşürücü olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çınar ağacının kabukları kesilerek kaynatılır. Soğutulduktan sonra suyu içilir.

Kaynak kişiler: 19

Kullanılan organ: Yapraklar

Kullanılış amacı 2: Boya elde edilmesi.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çınar ağacının yaprakları kaynatılır. Siyah boya elde edilir.

Kaynak kişiler: 71

60. Polygonum bellardii All., ONR. 30

Familyası: Polygonaceae

Yöresel ismi: Madımak

Bitkinin tanımı: Boyları 20–60 cm. dik yada yükselici tüysüz tek yıllık otsular. Gövdeler ince. Yapraklar eliptik yada linear-oblong. Brakteler yapraklardan çok küçük. Çiçek durumu uçta gevşek, her nodda 1–2 çiçekli. Çiçekler 3–4 mm boyunda, periantlar meyvelerin üzerine kapanır. Çiçeklenme zamanı 5–8. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1 Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A4 Çankırı, A5 Amasya, A9 Kars, B2 Kütahya, B3 Eskişehir, B4 Ankara, B5 Nevşehir, B6 Adana, B7 Tunceli, B8 Erzincan, B9 Muş, C2 Denizli, C3 Isparta, C4 Konya, C6 Gaziantep, C8 Mardin, C9 Van.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış amacı: Yemeği yapılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Toprak üstü kısımları ıspanak yemeği gibi pişirilir.

Kaynak kişiler: 26, 58, 59, 93

61. Portulaca oleracea L., Gözlem.

Familyası: Portulacaceae

Yöresel ismi: Semizotu.

Bitkinin tanımı: Etili tek yıllık bitkiler. Yapraklar altta alternat, üstte yoğun, tam ve sapsız. Sepaller, dipte tüp şeklinde birleşmiş petal 5, sarı renkli. Ovaryum orta veya alt durumlu. Meyva kapakla açılan kapsula. Çiçeklenme zamanı, 7–11. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A8 Çoruh, C2 Denizli, C5 Seyhan, Adalar.

Kullanılan organ: Yapraklı gövdeler.

Kullanılış amacı: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Ispanak gibi yemeği yapılır.

Kaynak kişiler: 8, 20, 21, 26, 30, 58, 59, 81

62. Prunus spinosa L. subsp. dasyphylla (Schur) Domin., ONR. 86

Familyası: Rosaceae

Yöresel ismi: Güvem

Bitkinin tanımı: Dikenli çalılar yada küçük ağaçlar; tomurcuklar pubescent tüylü. Yapraklar obovat yada eliptik, kenarları krenat-serrat. Yaprak sapları 1 cm'ye kadar. Çiçekler beyaz, yapraklanmadan önce çiçeklenir. Drupa meyvalar dik, küremsi, mavimsi siyah renkte, etli. Çiçeklenme zamanı 3–4. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Edirne, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(A) Kocaeli, A3 Zonguldak, A4 Ankara, A5 Sinop, A6 Amasya, A9 Kars, B1 Balıkesir, B2 Manisa, B3 Kütahya, B4 Ankara, B6 Sivas, C5 Adana.

Kullanılan organ: Meyvalar.

Kullanılış amacı: Yiyecek amaçlı kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Sonbaharda toplanarak kompostosu yapılır.

Kaynak kişiler: 63

63. Punica granatum L., ONR.9

Familyası: Punicaceae

Yöresel ismi: Nar

Bitkinin tanımı: Dikenli çalılar veya küçük dalsız 2–7 m. boylanan ağaçlardır. Yapraklar lanseolattan obovata değişebilen, 2,5–7 cm. tüysüz ve tamdır. Çiçekler parlak kırmızı, nadiren beyaz, hipantiyum derimsi, kırmızımsı, sepaller yaklaşık 8 mm. petaller 15–20 mm. dir. Meyva küremsidir.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A5 Sansun, Kızılırmak, A8 Çoruh, A9 Çorum, C1 Aydın, C3 Antalya, C7 Adıyaman, C8 Siirt, C9 Mardin.

Kullanılan organ: Meyva.

Kullanılış amacı 1: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Meyvaları, kabukları soyularak yenilir.

Kaynak kişiler: 26

Kullanılan organ: Çiçekler

Kullanılış amacı 2: Tansiyon düşürücü olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin çiçekleri kaynatılarak suyu içilir.

Kaynak kişiler: 69

64. Pyrus elaeagnifolia Pall., Gözlem.

Familyası: Rosaceae

Yöresel ismi: Ahlat.

Bitkinin tanımı: 10(-15) m. boylanan dikenli veya dikensiz ağaçlardır. Yapraklar genişçe eliptik veya ovat-oblong, obtus veya kısa akuttur. Meyva tek veya parçalıdır, sarımsı-yeşil renklidir. Çiçeklenme zamanı 4–5. aylar.

Türkiye’deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(A) İstanbul, A3 Bolu, A4 Adana, Ankara, A5 Kastamonu, A6 Sivas, B2 Kütahya, B3 Eskişehir, B4 Ankara, B5 Kayseri, B6 Sivas, C2 Antalya, C5 Niğde.

Kullanılan organ: Meyvalar

Kullanılış amacı 1: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Meyvaları yenir.

Kaynak kişiler: 26

Kullanılış amacı 2: Şeker hastalığı için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Turşusu yapılıp, suyu her sabah içilir.

Kaynak kişiler: 26, 67

Kullanılış amacı 3: Turşu yapılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Turşu yapılacak suya çok az tuz atılır. Sonrada ahlatlar konulur.1 ay bekledikten sonra turşu hazır olur.

Kaynak kişiler: 26, 67

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı 4: Guatr hastalığına karşı etkilidir.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yaprakları kaynatılıp suyu içilir.

Kaynak kişiler: 26

65. Quercus infectoria Oliv., Gözlem

Familyası: Fagaceae

Yöresel ismi: Meşe, Pırna.

Bitkinin tanımı: Kısmen yaprak dökücü, ağaççıklar veya çalılardır. Genç sürgünler kırmızımsı veya sarımsı-kahverengi, tomurcuklar kırmızımsı kahverengi, kirpikli. Yapraklar derimsi, sert, ovattan oblonga kadar. Pullar sıkıca üst üste kapanmış, grimsi tüylü. Meşe palamudu $\frac{2}{3}$ oranında dışa doğru. Çoğunlukla Galler taşımakta. Çiçeklenme zamanı, 3-4. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(A)/A3 Bilecik, A4 Ankara, A5 Kastamonu, A8 Çoruh, B1 İzmir, B2 Balıkesir, B3 Konya, B5 Niğde, B6 Malatya, B7 Elazığ, B8 Bingöl, B9 Bitlis, C1/C2 Muğla, C3 Burdur, C4 Konya, C5 Mersin, C6 Adana, C7 Şanlıurfa, C8 Siirt, C9 Mardin, C10 Hakkari.

Kullanılan organ: Bitkinin galleri.

Kullanılış amacı 1: Bitkinin kobağı iplik ve koyun yünü boyamak için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bir tencere kobak 4-5 saat suda kaynatılır. Sonra kobaklar kaynayan sudan çıkarılıp, boyanacak olan iplikler suya batırılır. Rengini alana kadar kaynamaya bırakılır. Bir leğende hazırlanmış meşe külüsü karışımına iplikler atılır. Bir süre sonra suyla durulanır ve ipler kurumaya bırakılır.

Kaynak kişiler: 62, 63

Kullanılan organ: Gövdeleri

Kullanılış amacı 2: Bitkinin odunsu kısımları yakacak olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kasım ayında bitkinin kesimi yapılır ve evlerde, fırınlarda kullanılır.

Kaynak kişiler: 62, 63

66. Ranunculus ficaria L. subsp. ficariiformis Rouy & Fouc., ONR. 19

Familyası: Ranunculaceae

Yöresel ismi: Basur otu

Bitkinin tanımı: Bitkiler 10-20 cm. yapraklar ovat-orbikulardan ovat-deltoid, tam haya hafif dentat, taban kısımları derin kordat. Sepaller zarsı. Petaller 10-20 mm. Kapsüller pubescent tüylü. Çiçeklenme zamanı 3-4. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E), A2(A) İstanbul, A3 Zonguldak, A4 Ankara, B1 İzmir, B7 Malatya, C2 Muğla, C3 Antalya, C5 Adana.

Kullanılan organ: Kök.

Kullanılış amacı: Basur ve mayasıl için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Havanda dövülüp toz haline getirildikten sonra çok az yenir.

Kaynak kişiler: 117

67. Raphanus raphanistrum L.,ONR. 13

Familyası: Brassicaceae

Yöresel ismi: Turp filizi

Bitkinin tanımı: Tek yıllık otsular. Genellikle dallı, tabandan dallanmış. Dip yaprakları taban oluşturur, lirat, saplı. Gövde yaprakları saplı, üsttekiler sapsız, düz. Petaller beyaz, soluk pembe, leylak rengi yada sarı renkte, genellikle koyu damarlı veya nadiren yok. Meyva sapsı dik yükselici. Tohumlar genellikle ağsı. Çiçeklenme zamanı 3–5. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E), A2(A) İstanbul, A5 Sinop, A7 Trabzon, B1 Çanakkale, C1 Muğla, C2 Aydın, C3 Antalya, C5 Hatay.

Kullanılan organ: Gövde ve yapraklar.

Kullanılış amacı: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Dış kabuğu soyularak yenir. Yapraklarda salataya doğranır.

Kaynak kişiler: 26, 27, 67

68. Rapistrum rugosum (L.) All.,ONR. 57

Familyası: Brassicaceae

Yöresel ismi: Hardal

Bitkinin tanımı: 1 m'ye kadar boylanabilen tek yıllık otsular, tabandan itibaren dallanmış yada dallanmamış. Gövdenin taban kısmına yakını sıklıkla mor renkli. Alt taraftaki yapraklar saplı, lirat-pinnatifid, dişli, nadiren basit, üst taraftakiler çok küçük sapsız, tam. Petaller koyu sarı damarlı sarı. Meyva sapsız gövdeye basık. Meyva 6–10 mm, tüysüz, ovoid yada küremsi. Çiçeklenme zamanı 4–6. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Bursa, A4 Zonguldak, A5 Amasya, A6 Samsun, A8 Artvin, A9 Erzurum, B1 İzmir, B2 Bilecik, C2 Denizli, Muğla, Antalya, C5 Mersin.

Kullanılan organ: Kök

Kullanılış amacı: Yemeği yapılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kökler doğranarak haşlanır. Yağ ilave edilerek salatası yapılır.

Kaynak kişiler: 94, 103

69. Rhus coriaria L.,Gözlem.

Familyası: Anacardiaceae

Yöresel ismi: Sumak, Somak

Bitkinin tanımı: 1,5-3 m. boyundaki çalılar. Çiçekler tek eşeyli, yeşilimsi beyaz renkte. Yapraklar pinnat, geniş lanseolattan eliptiğe kadar değişken, yaprakçıklar serrat, yaprağın her iki yüzeyi de seyrek pilos tüylü, alt taraftaki damarlar boyunca setalar bulunur. Petaller yeşilimsi beyaz. Meyva drupa, küre şeklinde kırmızımsı. Çiçeklenme zamanı 6-7. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A4 Kastamonu, A5 Amasya, A7 Gümüşhane, A9 Artvin, B1 İzmir, B2 Kütahya, B4 Ankara, B5 Adana, C2 Denizli, C4 Antalya, C6 Gaziantep, C9 Hakkari.

Kullanılan organ: Meyvalar.

Kullanılış amacı 1: Baharat olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Tohumlar kurutulur, sonra toz haline getirilir.

Kaynak kişiler: 42, 62, 63, 68, 73, 101, 104, 110

Kullanılan organ: Kök ve gövde kabukları.

Kullanılış amacı 2: Boya amaçlı kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kökler ve gövdenin kabukları alınarak kazana atılır. Kadınların üzerlerine giydikleri feraceler kazana atılır. Su ilave edilip kaynatılır. Siyaha boyanmış olur.

Kaynak kişiler: 62, 63, 104

70. Rosa canina L.,ONR. 87

Familyası: Rosaceae

Yöresel ismi: Kuşburnu, Öküz götü.

Bitkinin tanımı: Dik dikenli çalılar, bazen tırmanıcı, dallar genellikle eğri. Dikenler kalın. Yapraklar, alternat dizilişli. Çiçekler tek tek veya bir arada, brakteler genellikle geniş. Sepaller 5, petaller beyazdan soluk pembeye kadar değişken. Stilus genellikle uzun, dışarı çıkmış. Çiçeklenme zamanı 5–7. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Kocaeli, A4 Kastamonu, A5 Çorum, A6 Ordu, A7 Trabzon, A8 Çoruh, A9 Kars, B1 Balıkesir, B2 Kütahya, B3 Afyon, B4 Ankara, B5 Yozgat, B6 Sivas, B7 Elazığ, B8 Bitlis, B9 Bitlis, B10 Ağrı, C2 Antalya, C3 Isparta, C4 Konya, C5 Niğde, C8 Kahramanmaraş, C8 Mardin, C9 Hakkari, C10 Hakkari.

Kullanılan organ: Meyvalar.

Kullanılış amacı 1: Mide ağrısı, öksürük, kaşıntı ve boğaz ağrıları için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin meyvaları kaynatılarak suyu içilir. Tadını verebilmesi ve renk oluşabilmesi için fazla kaynatılmalıdır.

Kaynak kişiler: 66, 109, 111

Kullanılan organ: Kökler.

Kullanılış amacı 2: Böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin kökü temizlenip kaynatılır. Oluşan sudan içilir. Meyvaların kaynatılıp suyunun içilmesi de böbrek taşı düşürücü etkiye sahiptir.

Kaynak kişiler: 66, 109, 111

71. Rosmarinus officinalis L., ONR. 72

Familyası: Lamiaceae

Yöresel ismi: Biberiye

Bitkinin tanımı: Dallar 50 cm'ye kadar yükselici yada dik. Yapraklar koyu yeşil, üst kısımları pilos tüylü, tüy örtüsü beyaz-tomentos. Yaprak ve çiçek sapları beyaz yıldızsı-tomentos tüylü. Kaliks meyvada şişkinleşmiş. Korolla soluk mavi. Nutletler kahverengi. Çiçeklenme zamanı 2-5. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E), A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, B1 Balıkesir, C5 Mersin, Adana, C6 Hatay.

Kullanılan organ: Yaprak.

Kullanılış amacı: Tansiyonu düzenlemede kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Yapraklar suda kaynatılarak, suyu günde 2 bardak içilir. Yemeklere koyularakta etkisini yine gösterir.

Kaynak kişiler: 5, 58

72. Rubus canescens DC., ONR. 55

Familyası: Rosaceae

Yöresel ismi: Böğürtlen.

Bitkinin tanımı: Alçak boylu, genellikle tırmanıcı, ince-uzun dikenli ve sarkık dallı çalılardır. Yapraklar 5 parçacıklı, parçacıkların üst yüzü yeşilimsi, alt yüzü sık beyaz tüylüdür. Çiçekli sürgünler dik, çiçek durumu panikula, çiçekler beyazdır (açık

sarımsı). Meyva agregattır. Orman açıklıklarında, çalılıklarda, taşlı tepe kenarlarında görülür.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Kırklareli, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) İstanbul, A3 Bolu, A4 Kastamonu, A5 Samsun, A6 Amasya, A7 Gümüşhane, A8 Çoruh, B1 İzmir, B2 Kütahya, B3 Eskişehir, B5 Yozgat, B6 Sivas, B7 Tunceli, C2 Denizli, C3 Isparta, C5 Mersin, C6 Adana.

Kullanılan organ: Meyvalar.

Kullanılış amacı 1: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Meyvaları yenir.

Kaynak kişiler: 26, 63, 73, 76, 105

Kullanılış amacı 2: Ağız yaralarını geçirmek ve kansızlık için.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çiğ olarak yenir.

Kaynak kişiler: 105

73. Rubus sanctus Schreb., ONR. 4

Familyası: Rosaceae

Yöresel ismi: Karamuk, Kapini

Bitkinin tanımı: 1-2 m kadar uzayan çalılar. Çiçeksiz gövdeler geriye dönük dikenli, salgısız, çiçek taşıyan dallar benzer ancak çok yoğun tüylü ve küçük dikenli. Yapraklar 5 yaprakçıklı pedat yada ternat, iki renkli, tüysüz yada yıldızsı tüylü, yaprakçıklar 1-2dentat dişli, stipüller linear ipliksi, salgısız. Panikulalar uzun ve genellikle gevşek, çok çiçekli. Petaller normalde pembe. Meyvalar siyah bir drupa, çok sayıda ve küçük. Çiçeklenme zamanı 6-8. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Bilecik, A3 Sakarya, A4 Zonguldak, A5 Sinop, A6 Samsun, A7 Trabzon, A8 Artvin, B1 İzmir, A2 Kütahya, B4 Ankara, B7 Elazığ, B8 Bitlis, C1, C2 Muğla, C3 Antalya, C5 Mersin, C6 Kahramanmaraş, C7 Adıyaman, C8 Mardin, C9 Hakkari.

Kullanılan organ: Meyva

Kullanılış amacı: Yemek ve reçeli olur.

Kullanılış şekli ve miktarı: Olgun meyvalar toplanarak suyla kaynatılır. Şeker ilave edilir.

Kaynak kişiler: 104

74. Rumex conglomeratus Murray., ONR. 52

Familyası: Polygonaceae

Yöresel ismi: Labada

Bitkinin tanımı: 80 cm'ye kadar boylanan çok yıllık otsular. Yapraklar oblong-lanseolat, çoğu zaman kenarları dalgalı-dentikulat. Çiçek kümecikleri aralıklı, genellikle bir yaprakla birlikte bulunur. Çiçek sapları yaklaşık meyva periant segmentleri kadar. İçteki periant segmentleri dilsî, yarı tuberkulat, küçük tuberküller segmentler kadar geniş veya çoğu zaman daha geniş.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Çanakkale, Balıkesir, A2(E) İstanbul, A4 Zonguldak, B8 Bitlis, C1 Muğla, C4 Konya, C5 Adana.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış amacı: Yemeği yapılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Dolması ve Ispanak gibi yemeği yapılır

Kaynak kişiler: 1, 93, 103, 110

75. Rumex patientia L. ONR. 33

Familyası: Polygonaceae

Yöresel ismi: Labada.

Bitkinin tanımı: Boyları 2 m'ye kadar uzayabilen çok yıllık bitkiler. Taban yapraklar ovat veya oblong-lanseolat, akut. Çiçek kümecikleri aralıksız. İç periant segmentleri orbikular-kordat, nuksdan daha geniş, ya biri ya tümü kabarcıklı. Çiçeklenme zamanı, 5–9. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A9 Kars, B1 İzmir, B6 Kahramanmaraş, B6 Sivas, B9 İzmir, C3 Antalya, C5 Seyhan, C8 Mardin, C8 Diyarbakır.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış amacı 1: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Dolması ve Ispanak gibi yemeği yapılır.

Kaynak kişiler: 1, 93, 103, 110

Kullanılan organ: Tohumlar.

Kullanılış amacı 2: Bağırsak mayasılımı geçirmede kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin tohumu kaynatılır ve suyu içilir.

Kaynak kişiler: 1

76. Rumex tuberosus L., ONR. 24

Familyası: Polgonaceae

Yöresel ismi: Kuzukulağı, Kislek.

Bitkinin tanımı: Çok yıllık bitkiler. Gövdeler yassı-yükseliciden dik durumluya kadar. Alttaki yapraklar sagitac. İçteki periant segmentleri kordat-orbikular, fındıksı meyvaden daha geniş, küçük kabarcıklarla geriye doğru yönelmiş. Dış periant segmentleri meyva içinde kıvrık. Çiçeklenme zamanı, 4–6. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Çanakkale, A1(A) Çanakkale, A2(E) İstanbul, A2(A) Bursa, A3 Bolu, A4 Zonguldak, A5 Samsun, B1 İzmir, B2 Kütahya, B5 Seyhan, C2 Denizli, C3 Antalya, C4 Mersin, C6 Hatay.

Kullanılan organ: Gövde ve yapraklar.

Kullanılış amacı: Tansiyon düzenleyici, böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır. Hamile bayanların canı ekşi istediğinde kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çiğ olarak ya da salatalara katılarak yenilir.

Kaynak kişiler: 12, 17, 63, 64, 96

Kullanılış amacı: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çiğ olarak ya da salatalara katılarak yenilir.

Kaynak kişiler: 12, 17, 63, 64, 96

77. Salicornia europaea L., ONR.78

Familyası: Chenopodiaceae

Yöresel ismi: Deniz börülcesi

Bitkinin tanımı: 40 cm kadar boylanabilen, sürünücü yada dik tek yıllık, basit yada çok dallanmış otsular. Gövdeler yeşil sonraları meyvaya geçerken sarı, kırmızı-mor yada koyu mor renklere dönüşür. Uçtaki segmentleri 30 kadarı verimli. Verimli segmentler 2,5–6 mm uzunluğunda. Çiçeklenme zamanı 7-9. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Kocaeli, B1 İzmir, C2 Denizli, Muğla, C5 Mersin.

Kullanılan organ: Gövde ve yapraklar

Kullanılış amacı: Yemek amaçlı.

Kullanılış şekli ve miktarı: Taze dallarından ve yapraklarından yemeği yapılır.

Kaynak kişiler: 21

78. Salix alba L., Gözlem.

Familyası: Salicaceae

Yöresel ismi: Söğüt

Bitkinin tanımı: 30 m. kadar boylanabilen uzun boylu ağaçlar, kabukları oldukça derin çatlaklı ve grimsi renkte. Sürgünler ince, dik yada salkım gibi, kahverengimsi yada kırmızımsı, tüysüz, tomurcuklar lanseolat-oblong, yassılaştırmış, akut. Yapraklar darca lanseolat, uzun akuminat, serrat, gençken gümüşü basık tüylü, sonraları tüysüz. Stipüller küçük, lanseolat. Kedicik çiçek durumları yaprak koltuklarında yoğun olarak çıkarlar. Sıklıkla iki eşeyli. Erkek çiçeklerde 2 stamen bulunur, filamentler taban kısımlarında tüylü, dişiler gevşek dizilişli, armut biçiminde dip kısımları şişkinleşmiş. Çiçeklenme zamanı 4–5. aylardır (Şekil 9).

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A2(E) İstanbul, A2(A) Balıkesir, A3 Eskişehir, A4 Ankara, A5 Çorum, A6 Samsun, A7 Trabzon, A8 Rize, B1 Balıkesir, B2 Kütahya, B3 Eskişehir, B4 Ankara, B7 Elazığ, B8 Erzurum, B9 Bitlis, C1 Muğla, C2, C3 Antalya, C4 Konya, C5 Mersin, C6 Hatay, C7 Şanlıurfa, C9/C10 Hakkari.

Kullanılan organ: İnce Gövdeler.

Kullanılış amacı: Eşya ve süs amaçlı olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: İnce gövdeler seçilerek, birbirinin aralarından geçilerek sepet ve abajur yapılır. (Şekil 9)

Kaynak kişiler: 62

Şekil 9. *Salix alba* ince dallarından yapılmış avize, güneşlik olarak *Arundo donax* gövdeleri kullanılmıştır (Orijinal, 2006).

79. *Salvia fruticosa* Mill., ONR.1

Familyası: Lamiaceae

Yöresel ismi: Adaçayı

Bitkinin tanımı: 1 m. boyunda çalılar, çok dallı, çiçekli gövde 100 cm. Yapraklar, basit ya da 3 loplu, oblong-geniş ovat. Çiçekler dairesi dizilmiş, her halkada 2-8 çiçek var. Brakteler ovat, sonra dökülür. Kaliks tubular-kampanulat, eflatunumsu, sıklıkla glandular tüylü, üst dudak kısa, üç dişli. Korolla leylak rengi. 0–700 m. yüksekliklerde bulunabilir.

Çiçeklenme zamanı, 3–5 (-7). aylar.

Türkiye’deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A) Balıkesir, C1/C2 Muğla, C3 Antalya.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış amacı 1: Ateş düşürmede, bademcik iltihabını ve idrar yolu iltihabını geçirmede etkilidir.

Kullanılış şekli ve miktarı: Toprak üstü kısımlar kekikle birlikte kaynatılır suyu içilir.

Kaynak kişiler: 33, 75, 81, 88

Kullanılış amacı 2: Öksürük ve boğaz ağrılarına etkilidir.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin kök dışındaki kısımları kaynatılır. Suyu şeker katılarak içilir.

Kaynak kişiler: 21, 33, 75, 81, 88

Kullanılan organ: Yapraklar

Kullanılış amacı 3: Kalp rahatsızlıklarını geçirmek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Yapraklar kurutulmuş ıhlamur ile birlikte kaynatılıp, suyu içilir.

Kaynak kişiler: 21

80. Sambucus ebulus L., ONR. 7

Familyası: Caprifoliaceae

Yöresel ismi: Sultan otu.

Bitkinin tanımı: 2m'ye kadar boylanana, pis kokulu, çok yıllık otsu, yaprakçıklar 3-6 adet. Çiçekler beyaz. Meyva küre şeklinde ve siyah renkte. Daha çok Kuzey Anadolu'da yaprak döken ormanlarda yayılış gösterir. Çiçekleri genellikle beyaz, bazen pembe, ince, anterler mor. Drupa tüysüz.500-200 m. arasında.

Çiçeklenme zamanı 7-8. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A1(E) Kırklareli, A2(E) İstanbul, A2(A) Balıkesir,A3 Bolu, A4 Kastamonu, A5 Amasya, A6 Ordu, A7 Giresun, A8 Çoruh, B4 Ankara, B9 Van, C3 Isparta, C4 Antalya, C5 Hatay.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı 1: Kalp rahatsızlığı, tansiyon düzenleyici olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yaprakları kaynatılır, suyu içilir.

Kaynak kişiler: 13, 14, 17

Kullanılış amacı 2: Romatizmaya ve diğer nedenlere bağlı ağrıları geçirmede kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Yaprakları sıcak suya sokulup yumuşatılır. Özellikle zorlama sonucu oluşan karın ağrılarında, karına sıcak olarak konulur.

Kaynak kişiler: 13, 14, 17

81. Scolymus hispanicus L.,ONR. 22

Familyası: Asteraceae

Yöresel ismi: Şevketi bostan, Kenger, Askeri biloz

Bitkinin tanımı: İki veya çok yıllık otsular. Gövdeler kanatlı dikenli 70 cm boya kadar yükselir, çoğunlukla dallanmış çalimsı-piramit şeklinde, üzerleri aralıklı dikenli-dentat. Yapraklar ovattan oblong-lanseolata kadar değişen şekillerde, pinnatifitin derin dişliye kadar dikenli. İnvolutrum brakteleri çok serili uçları sivri. Korolla dış kenarlarında beyaz tüylü. Çiçekler sarı. Brakteol uca doğru daralır. Akenler 3-5 mm. Pappus 2-4 kıllı. Çiçeklenme zamanı 6-8. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A) Balıkesir, A2(E) / A2(A) İstanbul, A3 Zonguldak, A4 Kastamonu, A5 Sinop, A6 Samsun, A7 Trabzon, B1 İzmir, B4 Ankara, C3 Antalya, C4 Mersin, C5 Adana, A6 Hatay.

Kullanılan organ: Tüm kısımları.

Kullanılış amacı 1: Yemeği yapılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin tüm kısımları haşlanarak yemeği yapılır.

Kaynak kişiler: 8, 14, 89, 94, 99, 105, 111

Kullanılan organ: Kökleri.

Kullanılış amacı 2: Şekeri düşürmek ve böbrek taşı düşürmek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kök kısmı patates gibi haşlanıp kavrulur.

Kaynak kişiler: 8, 14, 89, 105, 111

82. Sinapis alba L., ONR. 89

Familyası: Brassicaceae

Yöresel ismi: Hardal

Bitkinin tanımı: 20-60 cm. boyunda tek yıllık otsulardır. Çoğunlukla tüylüdür. Yapraklar parçalıdır ve üstteki parça büyüktür. Meyva sapları yatık ve meyva iki parçalıdır. Yol kenarları ve boş arazilerde gelişim gösterir.

Çiçeklenme zamanı 2-4. aylardır.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, C1 Aydın, C6 Şanlıurfa.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı: Yemek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yaprakları haşlanır; sirke limon, sarımsak, tuz katılarak salatası yapılır.

Kaynak kişiler: 57

83. Sonchus oleraceus L.,ONR.37

Familyası: Asteraceae

Yöresel ismi: Sütlengeç

Bitkinin tanımı: 150 cm'ye kadar boylanabilen, tek veya iki yıllık otsular, genellikle üstü salgı tüylü ve çiçek sapları beyaz tüylü olan bitkiler. Taban yaprakları ovattan ters ovata kadar değişken, tam veya parçalı, gövdeyi saran kulakçıkların uçları sivri. İnvolutkrum testi veya çan şeklinde, bazıları salgı tüylü. Akenler hafifçe basık, her bir yüzü 3 kaburgalı. Çiçeklenme zamanı 3-5. aylardır.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(E)/A2(A) İstanbul, A4 Zonguldak, A6 Samsun, A7 Trabzon, B1 İzmir, C2/C3 Antalya.

Kullanılan organ: Toprak üstü kısımları.

Kullanılış amacı : Kuvvet verici olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Salatalara veya yemeklere konur.

Kaynak kişiler: 21, 26

84. Spartium junceum L.,Gözlem.

Familyası: Fabaceae

Yöresel ismi: Katırtırnağı.

Bitkinin tanımı: Dik çalılar,1–3 m. Yapraklar seyrek, basit, dar, eliptik, dökülücü. Rasemoz 5-20 çiçekli. Legümen, 12-20 tohumlu. 0–600 m.'lere kadar yayılış.

Çiçeklenme zamanı, 4-7. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E)/(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Kocaeli, A4 Kastamonu, A5 Sinop, A6 Samsun, A7 Trabzon, B1/C1 İzmir, C2 Muğla, C3 Antalya, C5 Mersin, C6 Hatay.

Kullanılan organ: Gövdeler ve çiçekler.

Kullanılış amacı 1: Koku verici olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Evlerde saksılara konularak ortamın hoş kokması sağlanır

Kaynak kişiler: 88, 90

Kullanılan organ: Çiçekler.

Kullanılış amacı 2: Cilt güzelliği için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çiçekler banyo suyuna konularak banyo yapılır.

Kaynak kişiler: 79, 107, 111

85. *Tamus communis* L. subsp. *cretica* (L.) Boiss., **ONR.27**

Familyası: Dioscoreaceae

Yöresel ismi: Yılan otu

Bitkinin tanımı: Tuberler toprak altında, 20 cm veya daha uzun, siyahımsı renkte. Gövdeler zayıf, 4 m'ye kadar boylu, nadiren dallanmış, uzunlamasına çizgili, tüysüz. Yapraklar uzun saplı veya akuminat, hastat, koyu yeşil renkte, tüysüz. Çiçekler tek eşemli, yeşilimsi sarı, tüysüz. Brakteoller 2, linear lanseolat. Stamenli çiçekler loplu, ovat-lanseolat, filamentler zayıf. Pistilli çiçeklerde stilus serbest, geri kıvrık ve ikiye ayrıklı uçlu. Meyva bakka tipi, 12–15 mm çapında, yeşil, olgunlaşınca kırmızı renkte. Çiçeklenme zamanı 3–5. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E)/A2(A) İstanbul, A2(A) Bursa, C1 Aydın, C2 Muğla, C5 Mersin, Adana, C6 Gaziantep.

Kullanılan organ: Kök.

Kullanılış amacı: Ağrıyı gidermede kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin kökü ağrıyan yere bağlanır.

Kaynak kişiler: 70, 111

86. Teucrium polium L., ONR. 67

Familyası: Lamiaceae

Yöresel ismi: Yavşan

Bitkinin tanımı: 10-40 cm. boyunda beyazımsı gri tüylerle örtülü yarı çalimsı çok yıllık bitkiler. Toprak üzerinde yatıktan dike kadar değişik şekillerde. Yapraklar oblongtan daha dar, ters yumurtamsı, genellikle yünsü. Çiçekler çok kısa saplı, çiçekler ilk açtığında kapitulum gibi başçık halindedir. Brakteler linear-spatula şeklinde, krenat, kaliksten hafif uzun. Kaliks tüpsü-ters konik şeklinde, genellikle sık tüylü, dişlerin ucu yuvarlak, tüpün 1/4'ü veya 1/3'ü parçalanmış gibi görünür. Dişlerin her biri hemen hemen eşit uzunluktadır. Korolla beyazımsı renkte. Çiçeklenme zamanı 6–11. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E)/A2(A) İstanbul, A2(A) Kocaeli, A3 Eskişehir, A5 Amasya, A6 Samsun, A7 Trabzon, A8 Artvin, A9 Kars, B1 Manisa, B2/B3 Kütahya, B4 Ankara, B5 Kayseri, B6 Malatya, B7 Elazığ, B8 Erzurum, B9 Bitlis, B10 Ağrı, C1 Aydın, C2 Kütahya, C3/C4 Konya, C5 Mersin, C6 Gaziantep, C7 Şanlıurfa, C8 Mardin, C9/C10 Hakkari.

Kullanılan organ: Çiçekli dallar

Kullanılış amacı: Mide rahatsızlıklarını gidermede ve kandaki şeker oranını düşürmede kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kurutulmuş bitkinin çiçekleri suya salınarak demleme suretiyle hergün içilir.

Kaynak kişiler: 5

87. Tilia rubra DC. subsp. caucasica (Rubr.) V.Engler.

Familyası: Tiliaceae

Yöresel ismi: Ihlamur.

Bitkinin tanımı: 40 m'ye kadar yükselebilen ağaçlar. Yapraklar geniş ovat, ucu akuminat, serrat ile oristat dişli, alt yüzde açık yeşil. Petiyol tüsüz. Kimoz 2-3

çiçekli, görünüşte sarkık değil. Brakteler tüysüz. Meyva çok hafifçe kaburgalı. Çiçeklenme zamanı, 7. ay.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A3 Bolu, A4 Zonguldak, A5 Samsun, A7 Giresun, A8 Çoruh, A9 Kars, B1 Çanakkale, C1 İzmir.

Kullanılan organ: Yapraklar ve çiçekler.

Kullanılış amacı : Boğaz ağrısı ve soğuk algınlığı için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin çiçek ve yaprakları kaynatılır, oluşan su içilir.

Kaynak kişiler: 2, 4, 23, 24, 28, 33, 37, 39, 41

88. Trachystemon orientalis (L.) G.Don.,ONR. 79

Familyası: Boraginaceae

Yöresel ismi: Kaldırak

Bitkinin tanımı: Rizom-tuberli, siyahımsı, uzun sürünücüler. Gövdeler 28–40 cm, dik, birkaç dallı, geri kıvrık sert tüylü. Yapraklar seyrek hispid tüylü, tabandakiler 10–25 cm saplı, ovat-kordat, gövde yaprakları sapsız ve gövdeyi sarıcı. Brakteler eliptik lanseolat yada oblanseolat, sapsız, akut. Kaliks loplari ters üçgen. Korolla morumsu mavi. Üst pullar beyaz çok kısa, emarjinat uçlu. Anterler ve stillus çok uzun korolladan dışarı sarkar. Çiçeklenme zamanı 3–5. aylardır.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Kırklareli, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A3 Sakarya, A4 Kastamonu, A5/A6 Samsun, A7 Trabzon, A8 Rize, B1 Çanakkale.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı: Yemek amaçlı kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Sarma olarak dolması yapılır ve kavurularak yenir.

Kaynak kişiler: 16

89. Tribulus terrestris L.,ONR. 75

Familyası: Zygophyllaceae

Yöresel ismi: Çoban çökeleği

Bitkinin tanımı: Toprak üstünde yatık otlar ile basit tüysüldür. Gövdeler 15-80 cm, kısa yatık indumentumlu ve uzun dağınık tüylüdür. Yapraklar paripinnat, 10-16 yaprakçıklıdır. Çiçekler dağınık, yaprak koltuklarında tektir. Sepaller yaklaşık 5 mm, ovat, ipliksi ve tüylüdür. Petaller 4-5 mm, sarı ve çabuk dökülür. Açık veya güneşli yerlerde, –1200 m yüksekliklerde yayılış gösterir. Çiçeklenme zamanı 6–9. aylar.

Türkiye’deki yayılışı: A1(A) Çanakkale, Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Kocaeli, A3 Sakarya, A4 Zonguldak, A5 Amasya, A6 Samsun, A8 Çorum, A9 Çoruh, B1 İzmir, B4 Ankara, B5 Kayseri, B7 Elazığ, B10 Kars, C2 Denizli, C3 Antalya, C5 Seyhan, C6 Gaziantep.

Kullanılın organ: Toprak üstü kısımlar.

Kullanılış amacı: Böbrek taşlarını düşürmede ve tansiyonu düşürmede kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin dikenleri kaynatılarak suyu içilirse taş düşürme, tamamı kaynatılıp içilirse tansiyonu düzenler.

Kaynak kişiler: 12, 13, 16

90. Trifolium campestre L.,ONR. 60

Familyası: Fabaceae

Yöresel ismi: Kozalaklı tirfil, Tirfil

Bitkinin tanımı: 10-30 cm. boylanabilen, yükselici veya sürünücü tek yıllıklardır. Yaprakçıklar rombikten ovata değişir. Çiçekler solgundan parlağa giden sarı renktedirler. Ve nadiren mor renkte olurlar. Kaliks tüsüz veya nadiren zayıf tüylüdür. Tarlalarda ve terkedilmiş alanlarda bulunur. 0–2200 m. yüksekliklerde yayılış gösterir.

Türkiye’deki yayılışı: A1(E) Kırklareli, A1(A) Çanakkale, A1(A) Balıkesir, A2(E) /A2(A) İstanbul, A3 Bolu, A5 Sinop, A7 Giresun, A8 Trabzon, A9 Kars, B1 İzmir,

B5 Kayseri, B8 Siirt, B9 Bitlis, C1 Muğla, C3 Antalya, C4 Mersin, C5 Hatay, C6 Adana, C7 Şanlıurfa, C8 Mardin, C10 Hakkari.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı: Sivilcelerin iyi edilmesine kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin yaprakları kaynatılır, suyu sivilcelerin üzerine sürülür.

Kaynak kişiler: 102

91. Trifolium hybridum L., ONR. 9

Familyası: Fabaceae

Yöresel ismi: Tirfil

Bitkinin tanımı: Yükselici veya dik çok yıllıklar, 5–50 cm, yaprakçıklar 1–3 cm, obovattan rombik kadar, uçlar, girintili, stipüller otsu, obovattan lanseolata kadar, subulat yada kuspilat. Çiçek durumu umbella, 1–2 cm çapında, küremsi, 12-20 çiçekli, çiçek durumu sapı yapraklardan daha uzun. Brakteler 1-2 mm, ovat. Çiçekler beyazdan pembeye kadar değişken, uzun saplı, kaliks 3–4,5 mm, beyazımsı, 5 damarlı; dişler lanseolat, eşit değil. Korolla 9 mm. Legümen meyva 2–4 tohumlu. Çiçeklenme zamanı 5–9. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(E)/A2(A) İstanbul, A3 Bolu, A4 Zonguldak, A6 Sivas, A9 Erzurum, B7 Tunceli, B8 Muş, B10 Ağrı, B/C9 Van, C1 İzmir, C10 Hakkari.

Kullanılan organ: Yaprakları.

Kullanılış amacı: Hayvan yemi olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Hayvanlara yem olarak verilir. Süt veriminin artırılması sağlanır.

Kaynak kişiler: 26, 73, 81

92. Trifolium purpureum Lois. var. **purpureum.**, **ONR. 44**

Familyası: Fabaceae

Yöresel ismi: Tirfil

Bitkinin tanımı: Dik veya sürünücü, nadiren yatık, \pm pubescent tüylü, 10–30 cm boyunda tek yıllık otsular. Stipüller oblong-lanseolat, serbest kısmı uzun subulat. Yaprakların hepsi alternat dizilişli, yaprakçıklar oblong-lanseolattan lineara kadar değişen, akut, mukronat. Çiçek durumu ovoidten koni şekline değişken, çiçekli meyvada silindirik, saplı. Kaliks yaklaşık 1 cm, tüpsü, hirsut tüylü, 10 damarlı, dişler subulat kıla benzer, küt uçlu. Meyvanın kaliksi yayılan veya dışa yönelik dişli. Korolla morumsu kırmızı, leylak rengi veya beyazımsı, 10-25 mm, kaliksi aşar. Çiçeklenme zamanı 1-7. aylardır.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Tekirdağ, A1(A) Çanakkale, Balıkesir, A2(E)/A2(A) İstanbul, B1 Balıkesir, B2 Manisa, B4 Ankara, B5 Yozgat, B6 Adana, C1 İzmir, C3 Antalya, C4/C5 Mersin, C6 Kahramanmaraş, C7 Urfa, C8 Siirt, C9 Mardin.

Kullanılan organ: Yapraklar.

Kullanılış amacı: *T. hybridum* ile aynı amaçla kullanılır.

Kaynak kişiler: 26, 73, 81

93. Typha angustifolia L., **Gözlem.**

Familyası: Typhaceae

Yöresel ismi: Papur.

Bitkinin tanımı: 2 m. boylanabilen, kuvvetli gövdeli bitkilerdir. Yaprak ayası 4–8 (-10) mm. genişliğindedir. Meyva 1-1,2 mm., açılır. Tüyer 24-60, 5-9 mm., bazal bölgede 0,5-2 mm'dir. Göllerdeş nemli bölgelerde ve hendeklerde görülür. 0–1930 m yüksekliklerde yayılış gösterirler. Çiçeklenme zamanı 6–10. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Edirne, A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A3 Sakarya, A4 Kastamonu, B3 Eskişehir, B4 Ankara, B5 Niğde, B6 Sivas, B9 Van, C2 Antalya, C4 Konya, C5 Niğde, C10 Hakkari.

Kullanılan organ: Çiçekli gövdeler

Kullanılış amacı: Süs eşyası amacıyla kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Kurumuş çiçekleri kesilerek vazolara olduğu gibi ya da boyalar ile boyanarak demetler halinde konulur. Sıklıkla *Phragmites australis* ile birlikte kullanılır.

Kaynak kişiler: 75, 82, 86

94. Urtica dioica L., ONR. 31

Familyası: Urticaceae

Yöresel ismi: Isırgan

Bitkinin tanımı: Yakıcı tüyler taşıyan, 30–150 cm. boyunda, iki evcikli çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar karşılıklı, basit, geniş ovat, kenarlı dişli, stipulalar serbest. Çiçekler yeşil, erkek ve dişi çiçekler yapı olarak birbirine benzer, çok dallı. Çiçeklenme zamanı, 6-9. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A3 Bolu, A7 Giresun, B1 İzmir, B4 Ankara, B7 Elazığ, B8 Erzurum, B9 Bitlis, B10 Kars, C3 Antalya, C4 Konya, C5 Niğde, C6 Adana, C10 Hakkari.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış amacı 1: Mayasıl, şeker, kanser, idrar yolları ve kadın hastalıkları gibi hastalıkları geçirmek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin bütünü iyice yıkanır, kaynatılıp sık sık suyu içilir.

Kaynak kişiler: 2, 43, 44, 48, 50, 65, 70, 81, 82, 89, 101, 102, 106

Kullanılış amacı 2: Saç dökülmesini önlemek için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitki iyice yıkanıp kaynatılır. Oluşan su ile saç her banyoda yıkanır.

Kaynak kişiler: 2, 26, 43, 44

Kullanılış amacı 3: Romatizma ve ağrılar için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitki ağrıyan yere ezilerek ya da haşlanarak sarılır, bekletilir.

Kaynak kişiler: 54, 106

Kullanılış amacı 4: Bağırsak ve mide rahatsızlıklarında yumuşatıcı olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılır ve soğumaya bırakılır. Sabahları aç karınla bu su balla karıştırılarak 1 bardak içilir.

Kaynak kişiler: 70, 106

Kullanılış amacı 5: Yiyecek olarak kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Ispanak gibi yemeği, çorbası ve böreği yapılır.

Kaynak kişiler: 2, 43, 44, 81, 89, 101, 102, 106

95. *Urtica urens* L., ONR. 35

Familyası: Urticaceae

Yöresel ismi: Küçük Isırgan

Bitkinin tanımı: Tek yıllık otsular, basit veya bazen tamamen çalimsı, 10-60 cm boyunda. Yapraklar ovat veya eliptik, keskin ve kabaca dentat dişli, uç kısımları küt uçlu. Bitkiler monoik. Spikalar yoğun, 1 cm boya kadar, yaprak koltuklarında bir araya toplanmış fakat alt tarafta bulunanlar aralıklı olarak bulunur. Erkek ve dişi çiçekler çok sayıda. Dişi çiçekle periant segmentlerinden bir çift olarak meyvada zamanla gelişir, kenar kısımları pilos tüylü, merkezde az çok tüsüz, kordat-ovat, yaklaşık 2 mm. Çiçeklenme zamanı 4-6. aylardır.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A2(E) İstanbul, A2(A) Bursa, A7 Gümüşhane, B1 İzmir, B8 Erzurum, C5 Niğde, Mersin.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış amacı: *U. dioica* ile benzer amaçlarla kullanılır.

Kaynak kişiler: 2, 43, 44, 48, 70, 81, 89, 101, 102, 106

96. Verbascum sinuatum L.var. sinuatum., ONR. 17

Familyası: Scrophulariaceae

Yöresel ismi: Sığır kuyruğu, Çıldır

Bitkinin tanımı: 50-100 cm. boyunda iki yıllık otsulardır. Kısa tüylü veya tüysüze yakın yapıdadırlar. Çiçek durumu gevşek panikuladır. Demetler 1-7 çiçeklidir. Korollanın dış kısmı yıldızsı tüylü, meyva kapsülüdür. Yol kenarları, nadas tarlaları ve kıyı kısımlarda yetişir. Çiçeklenme zamanı 5-10. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Balıkesir, A1(E) Tekirdağ, A2(E) Kırklareli, A2(A) İstanbul, A3 Sakarya, A5 Amasya, B1 Çanakkale, C1 İzmir, C2 Denizli, C4/C5 Mersin.

Kullanılan organ: Bitkinin tamamı.

Kullanılış amacı : Bebeklerin karın ağrılarını gidermede kullanılır

Kullanılış şekli ve miktarı: Bitki suya bırakılarak bu suda ıslatılan bezlerin bebeklerin karınları üzerine konularak ağrıyı alması sağlanır.

Kaynak kişiler: 116

97. Vicia bithynica L.,ONR. 53

Familyası: Fabaceae

Yöresel ismi: Yabani bakla

Bitkinin tanımı: Pulos yada yarı tüysüz 25-65 cm boyunda tırmanıcı yada yükselici tek yıllık otsular. Yaprakçıklar 1-3 parçalı, obovattan oblonga lanseolata kadar yada linear. Stipüller belirgin, ovat-yarı hastat, sülükler basit yada dallanmış. Çiçek durumu 1-3 çiçekli, çiçek durumundan daha kısa. Çiçekler 16-20 mm, genellikle iki renkli. Kaliks dişleri tüpten daha uzun. Bayrakçık morumsu, kanatçıklar ve kayıkçık beyazımsı. Meyva dar oblong. Çiçeklenme zamanı 3-6. aylar.

Türkiye'deki yayılışı: A1(A) Çanakkale, Balıkesir, A2(E)/A2(A) İstanbul, A5 Sinop.

Kullanılan organ: Tohumları.

Kullanılış amacı: Kanı sulandırmak için kullanılır.

Kullanılış şekli ve miktarı: Çiğ olarak yenir.

Kaynak kişiler: 58

98. Viscum album L., ONR. 6

Familyası: Viscaceae

Yöresel ismi: Ökse otu

Bitkinin tanımı: Gövdeler 80 cm'ye kadar dallanmış. Yapraklar obovat-oblong, obtus, 3-5 damarlı. Çiçekler demetlerde 3-5 çiçekli. Periant 4 parçalı, zarsı, erkek tepaller 4-5 mm, ovat, akut; dişi tepaller üç köşeli, akut. Meyva yaklaşık 1 cm, beyaz veya sarı, küremsi ya da armut şeklinde. Çiçeklenme zamanı 3-6. aylardır.

Türkiye'deki yayılışı: A1(E) Kırklareli, A1(A) Balıkesir, A3 Bolu, A4 Kastamonu, A5 Çorum, A8 Artvin, B1 İzmir, B2 Bilecik, B3 Isparta, B4 Ankara, C2 Afyon, C3 Isparta.

Kullanılan organ: Yapraklı dallar ve meyvalar.

Kullanılış amacı: Tansiyonu düşürmede kullanılır.

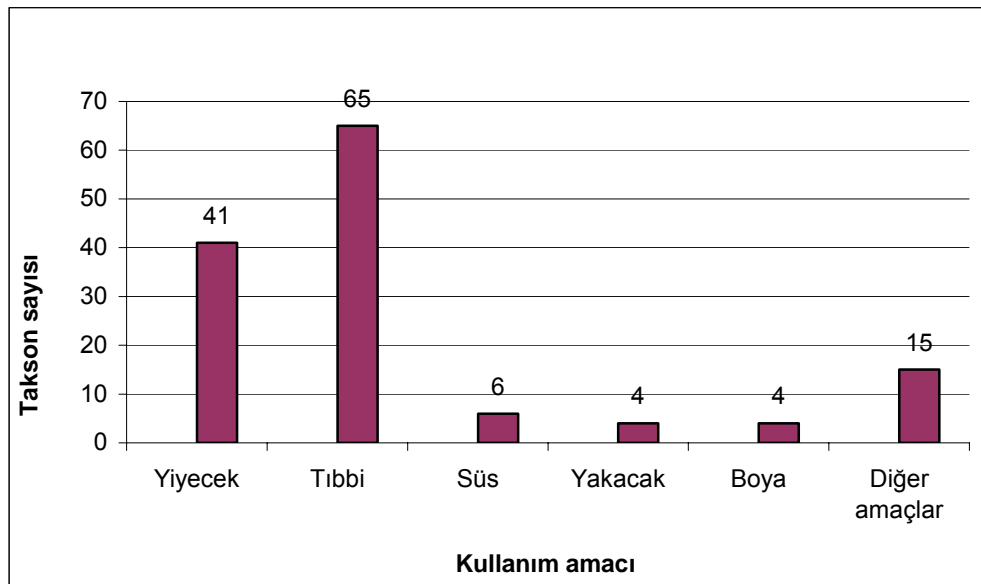
Kullanılış şekli ve miktarı: Bitkinin kurutulmuş dalları ve meyvaları suda kaynatılarak suyu içilir.

Kaynak kişiler: 5

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada Bandırma ve Erdek (Balıkesir) çevresinde doğal yayılış gösteren yada kùltürù yapılan 98 bitki taksonunun yerel halk tarafından farklı amaçlarla nasıl kullanıldığı ortaya çıkartılmıştır. Bunların 9’u Asteraceae ve Lamiceae; 6’sı Apiaceae ve Rosaceae, 5’i Fabaceae, 4’ü Brassicaceae ve Polygonaceae, 3’ü Liliaceae ve Poaceae, 2’si Anacardiaceae, Chenopodiaceae, Cucurbitaceae, Ericaceae, Fagaceae, Malvaceae, Moraceae, Plantaginaceae ve Urticaceae, 1’i Araceae, Aspleniaceae, Berberidaceae, Boraginaceae, Caprifoliaceae, Cistaceae, Clusiaceae, Convolvulaceae, Cupressaceae, Dioscoreaceae, Elaeagnaceae, Equisetaceae, Euphorbiaceae, Gentianaceae, Juglandaceae, Lauraceae, Myrtaceae, Oleaceae, Papaveraceae, Pinaceae, Platanaceae, Portulacaceae, Punicaceae, Ranunculaceae, Salicaceae, Scrophulariaceae, Solanaceae, Tiliaceae, Typhaceae ve Zygophyllaceae olmak üzere 49 familyada yer alan bitkilerden oluşmaktadır. Bu bitkilerin familyaları, bilimsel isimleri, yöresel isimleri, örnek numaraları ve kaynak kişileri Tablo 1’de verilmiştir.

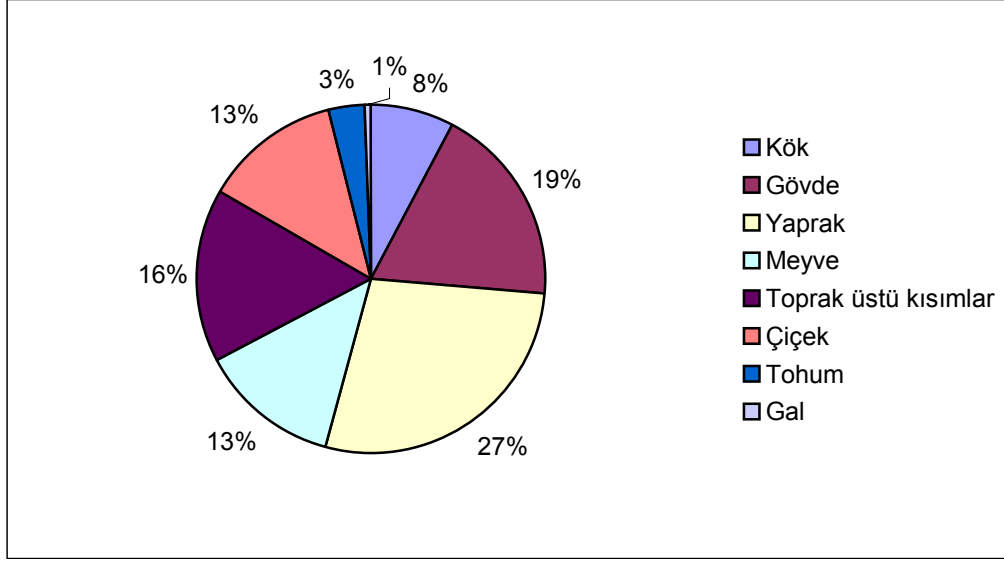
Yörede çeşitli amaçlarla kullanıldığı saptanan 98 taksonun; 41 taksonu yiyecek ve baharat, 65 taksonu tıbbi amaçlı, 6 taksonu süs, 4 taksonu yakacak, 4 taksonu boya ve 15 taksonu da yöresel inanç, yapı malzemesi, arıcılık, ipek böcekçiliği ve kişisel bakım gibi diğer amaçlar için kullandıkları tespit edilmiştir. Bitki taksonlarının kullanılış amaçları Şekil 10’da verilmiştir.

Şekil 10: Kullanım amacına göre taksonların dağılımı.

Araştırma alanında çeşitli amaçlar için kullanılan bitkilerin bilimsel isimleri, yöresel isimleri, kullanılan kısımları ve kullanıcı sayıları Tablo 2’ de verilmiştir.

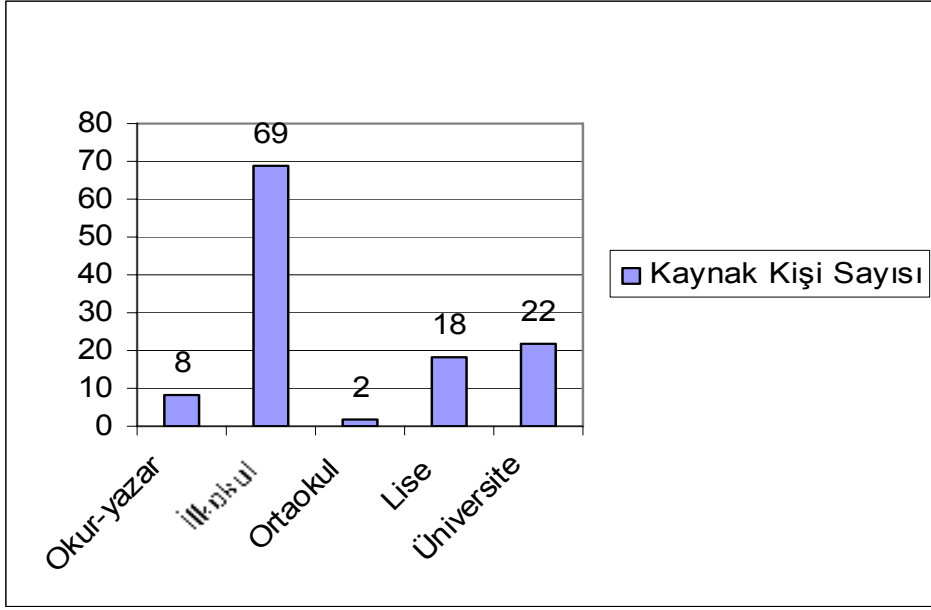
Araştırma bölgesinde bulunan bitkiler ve kullanılan organları incelendiğinde, en fazla yaprakların kullanıldığı saptanmıştır. Kullanılan organlara göre taksonların dağılımı Şekil 11’ de gösterilmiştir.

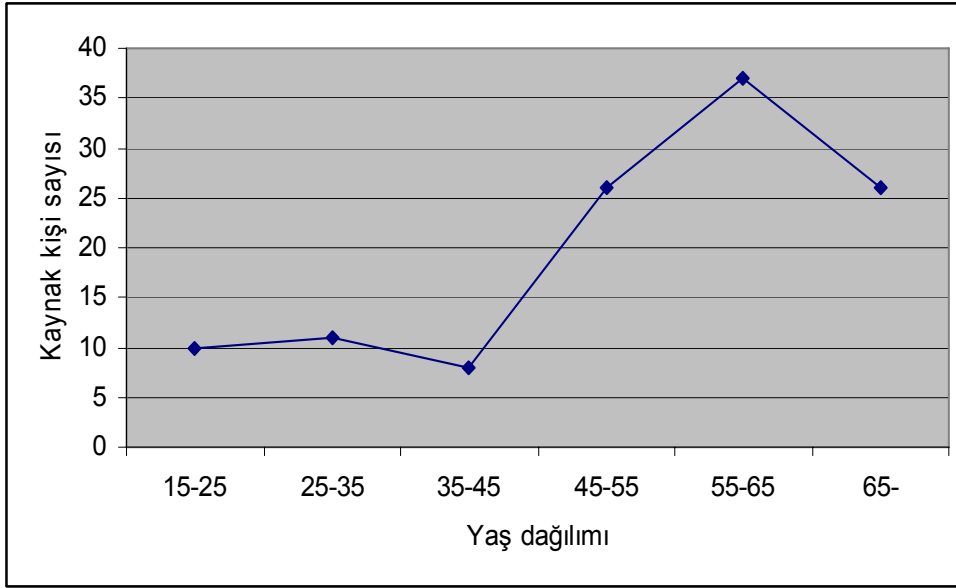
Şekil 11: Kullanılan organlara göre taksonların dağılımı.

Araştırmada kullanılan bilgiler 119 kaynak kişiden sağlanmıştır. Kaynak kişilerin ad ve soyadları, yaşları, cinsiyetleri ve mesleklerine göre dağılımı Ek-1’de verilmiştir. Kaynak kişiler; kullanıcılar, toplayıcılar ve satıcılardan oluşmaktadır. Kaynak kişilerin eğitim düzeylerini incelendiğinde okuryazar ve ilkokul mezunu kişilerin sayının fazla olduğunu görülmektedir (Şekil 12).

Bu kişilerin yaş dağılımlarına baktığımızda ise neredeyse tamamına yakını yaşlı kesim diyebileceğimiz orta yaşın üzerinde kişilerdir. Burada deneyimlerinin gençlere göre daha fazla olduğu görülmektedir (Şekil 13). Bu kişiler daha çok deneme yanılma yoluna seçmişlerdir, verilen bilgilerin doğruluğu ve geçerliliği tartışmaya açıktır.

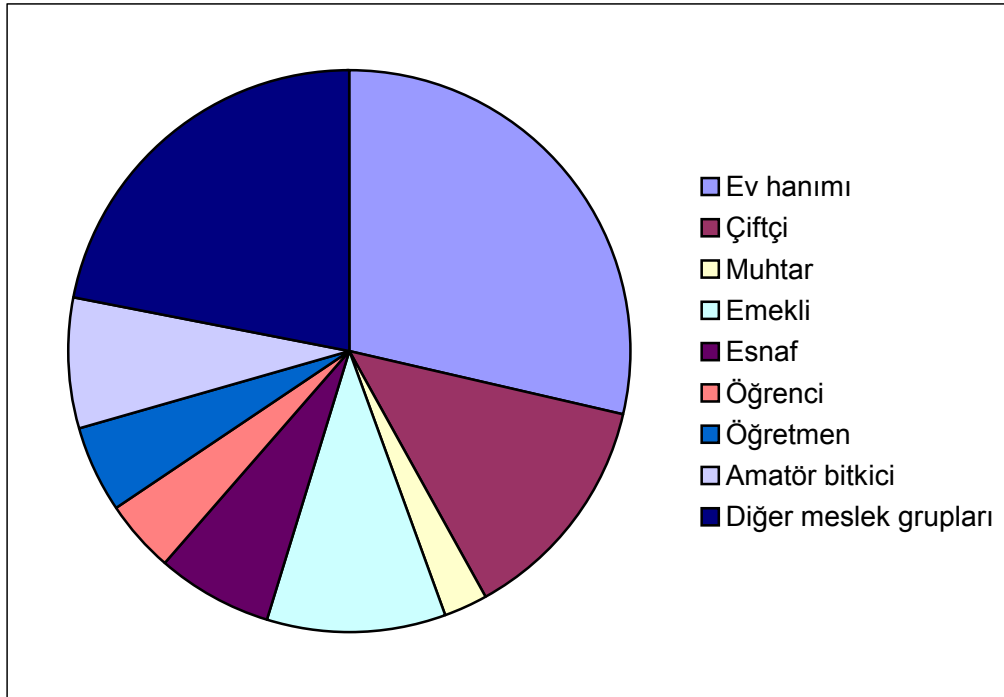

Şekil 12. Kaynak kişilerin eğitim durumlarına göre dağılımları

Şekil 13. Kaynak kişilerin yaşlarına göre dağılımları

Araştırma bölgemizde bulunan köylerde yaşayan insanlar geçimlerini genelde ilçe merkezindeki çeşitli işlerde çalışarak sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, balıkçılık, hayvancılık, çiftçiliğin çok yaygın olduğu görülmektedir. Topladıkları bitkileri halk pazarlarında satarak da geçimini sağladıkları gibi, kendi yiyeceklerinin de büyük bir kısmı bu bitkilerden oluşmaktadır. Kaynak kişilerin meslekleri ve bitkilerle olan ilişkilerini karşılaştırdığımızda ev hanımlarının bitkilerle daha çok ilişki halinde olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 14).

Şekil 14: Kaynak kişilerin mesleklere göre dağılımı.

Araştırmada tespit edilen bitki taksonlarının, birden fazla amaçla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu konuda yakın bölgelerde yapılan diğer araştırmalarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi Tablo 3' de verilmiştir.

Sonuç olarak Tablo 3'ün değerlendirilmesinde, yapılan araştırmada bazı bitki taksonların diğer araştırmalarda çıkan sonuçlardan farklı amaçlarla kullanım şekillerinin olduğu ortaya çıkmaktadır. *Anthemis austriaca*'nın tıbbi amaçlı, *Leontice leonpetalum* subsp. *leontopetlum*'un basur tedavisinde, *Malva slyvestris*' in hemofili hastalığında, *Asphodelus aestivus*'un böbrek taşı düşürmede, *Erica arborea*'nın

zayıflamak için kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca ilk defa *Arundo donax*, *Erica arborea* 'nın süs amaçlı kullanıldığı saptanmıştır.

Bu verilerin güçlendirilmesi ve yeni verilerle desteklenmesi halinde güvenilir sonuçlara ulaşılmasını sağlanacaktır.

KAYNAKLAR

- Acartürk, R. 2001. *Şifalı Bitkiler Flora ve Sağlıkımız*. Ankara, 171 s.
- Aguilar, S ve Condit, R. 2001. Use of the Native Tree Species by an Hispanic Community in Panama. *Economic Botany*, 55 (2): 223–235.
- Alpınar, K. 1999. *Ayvalık (Balıkesir) ve Yakınındaki Adaların Floristik ve Etnobotanik Açısından Değerlendirilmeleri*. TBAG–1407, 159 s.
- Anonim, 1998. *Yaşam Boyu Şifalı Bitkiler*. Boyut Yayıncılık A.Ş.
- Anonim, 2000. 2000 Yılı Başbakanlık (DİE) Genel Nüfus Sayım Sonuçları.
- Anonim, 2003. *Bandırma*. Bandırma Kaymakamlığı, 48 s.
- Avcıoğlu, N. 2003. Çan (Çanakkale) İlçesinin Etnobotaniği (Lisans Bitirme Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biyoloji Bölümü, Çanakkale.
- Bağcı, E. ve Dığrak, M. 1994. *Abies nordmanniana* subsp. *nordmanniana* ve *Abies nordmanniana* subsp. *equi-trojani* Uçucu Yağlarının Antimikrobiyal Aktiviteleri. Edirne: XII. Ulusal Biyoloji Kongresi Botanik Seksiyonu Bildiri Kitabı: 227–232.
- Bağcı, E. ve Dığrak, M. 1997. Bazı Köknar Türleri Uçucu Yağlarının in-vitro Antimikrobiyal Etkileri. *Turk J Bio* 21 (3): 273–283.
- Baytop, T. 1999. *Türkiye’de Bitkilerle Tedavi*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri LTD ŞTİ, 480 s.
- Bingöl, F. 1995. Some Drog Samples Sold in the Herbal Markets of Ankara. *Ot Sistematik Botanik Derg.* 2: 83–110.
- Chamberlain, R. V. 1890. The Ethnobotany of the Gosiute Indians of Utain. *Kale Bonneville*, 6 (7): 331–384
- Çelik, A., Çiçek, M. ve Uşak, M. 1999. Denizli ve Çevresinde Yayılış Gösteren Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri. Denizli: I. Babadağ Sempozyumu, Pamukkale Üniversitesi.

- Çubukçu, B., Keklik, T. ve Özhatay, N. 1996. Ethnobotanical Notes an *Convolvulus arvensis* L. and *C. scammonia* L. in Turkey. *Plant Life in Southwest and Central Asia*. İzmir: Ege University Press.
- Davis, P. H. 1965–1985. *Flora of Turkey and the East Aegean Islands Vol. 1–9*. Edinburgh: University Press.
- Davis, P. H. 1988. *Flora of Turkey and the East Aegean Islands (Supplement 1) Vol. 10*. Edinburgh: University Press.
- Doğan, Y., Başlar, S., Ay, G. ve Mert, H. H. 2004. The Use of Wild Edible Plants in Western and Central Anatolia (Turkey). *Economic Botany*, 54 (4): 684–690.
- Ertuğ, F. 2000. An Ethnobotanical Study in Central Anatolia (TURKEY). *Economic Botany*, 54 (2): 155–182.
- Ertuğ, F. 2004. Wild Edible Plants of the Bodrum Area (Muğla, Turkey). *Turk J Bot*, 28(1–2): 161–174.
- Ertuğ-Yaraş, F. 1996. Contemporary Plant Gathering in Central Anatolia (An Ethnoarchaeological and Ethnobotanical Study). *Plant Life in Southwest and Central Asia*. İzmir: Ege University Press.
- Gez, S. ve Şimşek, S. 1999. Babadağ'ın Tıbbi Bitkileri. Denizli: *I. Babadağ Sempozyumu, Pamukkale Üniversitesi*.
- Gümüş, İ. 1994. Ağrı Yöresinde Yetişen Bazı Faydalı Bitkilerin Yerel Adları ve Kullanılışları. *Turk J Bot*, 18: 107–112.
- Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T. ve Başer, K. H. C. 2000. *Flora of Turkey and the East Aegean Islands (Supplement 2) Vol. 11*. Edinburgh: University Press.
- Gürhan, G. ve Ezer, N. 2004. Halk Arasında Hemoroit Tedavisinde Kullanılan Bitkiler I. *Haettepe Üniv. Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 24 (1): 37–55.
- Işık, S., Gönüz, A., Arslan, Ü. ve Öztürk, M. 1995. Afyon İlindeki Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri. *Ot sistematik Botanik Dergisi*, 2: 161–166.
- İlçim, A., Dığrak, M. ve Alma, M. H. 1998. Bazı Bitki Türlerinin Antifungal Aktiviteleri Üzerine Araştırmalar. Kırıkkale: *II. Uluslararası Kızılırmak Fen Bilimleri Kongresi, Bildiri Kitabı*: 282–287.

- İlçim, A., Dığrak, M. ve Bağcı, E. 1998. Bazı Bitki Ekstraktlarının Antimikrobiyal Etkilerinin Araştırılması. *Turk J Bio*, 22: 119–125.
- Johnson, T. 1997. *Ethnobotany Desk Reference*. Washington: CRC Press, 1211 s.
- Karagöz, A., Turan, K., Arda, N. Ve Kuru, A. 1997. In-Vitro Virucidal Effect of *Sanicula europaea* L. Extract. *Turk J Bio*, 21 (2): 181–188.
- Ladio, A. H. 2001. The Maintenance of Wild Edible Plant Gathering in a Mapuche Community of Patagonia. *Economic Botany*, 55 (2): 243–254.
- Malyer, H. 1993. Türkiye'nin *Aristolochia* Türleri Üzerine Taksonomik-Mikrobiyal Farmakolojik Araştırmalar. Bursa: *Uludağ Üniversitesi araştırma Projesi*.
- Martin, J. G. 1995. *Ethnobotany. A People and Plant Conservation Manual*. Chapman Hall.
- Özgen, U., Kaya, Y. ve Coşkun, M. 2004. Ethnobotanical Studies in the Villages of the District of Ilıca (Province Erzurum), Turkey. *Economic Botany*, 54 (4): 691–696.
- Özgökçe, F. ve Özçelik, H. 2004. Ethnobotanical Aspects of Some Taxa in East Anatolia, Turkey. *Economic Botany*, 54 (4): 697–704.
- Öztürk, A. 1990. Erzurum Yöresinin Faydalı ve Tıbbi Yabani Bitkilerinin Yerel ve Tıbbi Kullanılışları Yönünden Kısa Tanıtımları. *Yüzüncü Yıl Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Fen Bilimleri Dergisi*, 1 (1): 1–18.
- Öztürk, M. ve Özçelik, H. 1991. *Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri*. Ankara: Siskav Yayınları.
- Phillips, O. ve Gentry, A. H. 1993. The Useful Plants of Tambopata, Peru: II. Additional Hypothesis Testing in Quantative Ethnobotany. *Economic Botany*, 47 (1): 33–43.
- Prance, G. T. 1991. What is Ethnobotany Today?. *Journal of Ethnopharmacology*, 32: 209–216.
- Sadıkoglu, N. 1998. Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Sayar, A., Güvensen, A., Özdemir, F., Öztürk, M., 1995. Muğla İlindeki Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri, *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 2(151-160), Ankara.
- Sezik, E. 1991. Türkiye’de Halk İlacı Araştırmaları ve Önemi. Eskişehir: *9. Bitkisel Hammaddeleri Toplantısı Bildirileri*.
- Sinan, O. 1998. Ankara, Çubut (Esenboğa) Yöresinde Halk Arasında Kullanılan Şifalı Bitkiler (Lisans Bitirme Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Biyoloji Eğitimi Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Stevenson, M. C. 1909. Ethnobotany of the Zuñi Indians. *Thirtieth Annual Report of the Bureau of American Ethnology to the Secretary of the Smithsonian Institution*: 33-101.
- Şimşek, I., AYTEKİN, F., YEŞİLADA, E. ve YILDIRIMLI Ş. 2004. An Ethnobotanical Survey of the Beypazarı, Ayaş, and Güdül District Towns of Ankara Province (Turkey). *Economic Botany*, 54 (4): 705–720.
- Tuzlacı, E. 2002. Datça Yarımadası (Muğla) Florası ve Bu Yörede Halkın Yararlandığı Bitkiler. *14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı Bildirisi*.
- Tütenocaklı, T. 2002. Ayvacık (B1, Çanakkale) ve Çevresinin Etnobotaniği (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Uğuz, M. T., DİĞRAK, M. ve ÇELİK, M. 1998. Bazı Bitki Türlerinin Antimikrobiyal Aktivitelerinin İncelenmesi. Kırıkkale: *II. Kızılırmak Uluslararası Fen Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı*: 164–171.
- Ulubelen, A., Topçu, G. ve Johansson, B. C. 1997. Norditerpenoids and Diterpenoids from *Salvia multicaulis* with Antituberculous Activity. *J Nat Prod* 60: 1275–1280.
- Ulubelen, A., ÖKSÜZ, T., TOPÇU, G., GÖREN, A. C. BOZOK-JOHANSSON, C., ÇELİK, C., KÖKDİL, G. ve VOELTER, W. 2001. A New Antibacterial Diterpene From the Roots of *Salvia caespitosa*. *Natural Product Letter*, 15 (5): 307–314.

- Uysal, İ. 1991. Çanakkale İlindeki Bazı Boya Bitkilerinin Morfolojisi, Korolojisi ve Boyacılıkta Kullanılması. *Çanakkale Eğitim Yüksek Okulu araştırma Dergisi*, 2 (1): 65–104.
- Wickens, G. E. 1990. What is Economic Botany?. *Economic Botany*, 44 (1): 12–28.
- Yılmaz, N. 1999. Denizli Çivril Yöresinin Etnobotaniği (Lisans Bitirme Tezi). Ege Üniversitesi, Biyoloji Bölümü, İzmir.

EKLER

Ek 1. Kaynak olarak yararlanılan kişilerin adları, soyadları, yaşları, cinsiyetleri ve bitkiler ile ilgili olan ilişkileri

Kaynak Kişi No	Adı Soyadı	Yaş	Cinsiyet	Bitkiler ile ilgisi	Eğitim Düzeyi
1	Erol MARTI	63	E	Çiftçi-Amatör Bitkici	İlkokul
2	Osman AKMAN	62	E	Aşçı	İlkokul
3	Elmas Martı	74	B	Ev Hanımı	İlkokul
4	İsmail ATA	59	E	Bitki Satıcısı	Ortaokul
5	Mustafa DALGI	63	E	Bitki satıcısı	İlkokul
6	Hasan ÖZTURAN	84	E	Emekli –bitkici	Lise
7	Seyhun ÖZTURAN	32	B	Ev hanımı	Lise
8	Hamiyet BİLGİN	46	B	Ev hanımı	Lise
9	Nutku BİLGİN	23	E	Serbest Meslek	Üniversite
10	Mustafa SEMİHA	64	E	Emekli Memur	Lise
11	Vecihi SEMİHA	59	B	Ev hanımı	İlkokul
12	Remzi ÖZCAN	64	E	Emekli (satıcı)	Ortaokul
13	Ayşe AYDEMİR	69	B	Bitki satıcısı (Pazar)	İlkokul
14	Zeynep SAMUR	64	B	Bitki satıcısı	Okuryazar
15	Kader AKBAŞ	19	B	Öğrenci	Üniversite
16	Ayşe GÜRLER	59	B	Bitki Satıcısı (Pazar)	İlkokul
17	Ümmü ALBAYRAK	59	B	Bitki Satıcısı (Pazar)	İlkokul
18	Şirin MALKOÇ	43	B	Harita Teknikeri	Üniversite
19	Burhan PROVAGALI	77	E	Mezbaha Görevlisi	İlkokul
20	Müeyesser KURTMAN	59	B	Ev hanımı	İlkokul
21	Mukadder ERGUN	54	B	Emekli Bankacı	Lise
22	Güngör ERGUN	59	E	Emekli Mali müşavir	Üniversite
23	Nesrin ERGUN	29	B	Tekniker	Üniversite
24	Eren ERGUN	24	E	Veteriner	Üniversite
25	Mahmure TEYZE	56	B	Ev hanımı	İlkokul
26	Gülşen ONAR	55	B	Ev hanımı	İlkokul
27	Atilla ASLANTATAR	31	E	Öğretmen	Üniversite
28	Mehmet ONAR	64	E	Şoför	İlkokul
29	Muhittin MOÇOŞ	74	E	Emekli müdür	Üniversite
30	Şerife MOÇOŞ	69	B	Ev hanımı	İlkokul
31	Necdet KURUOĞLU	22	E	Öğrenci	Üniversite
32	Pelin ERDEN	21	B	Öğrenci	Üniversite
33	Başar ÖNER	21	E	Çırak	İlkokul
34	Leyla OKYAY	59	B	Ev hanımı	İlkokul
35	Sema ÖNER	54	B	Esnaf	İlkokul
36	Korkmaz KAVAS	35	E	Güvenlik görevlisi	Lise
37	Dilek ACIKAN	22	B	Öğrenci	Üniversite
38	Fatma SARI	42	B	Serbest meslek	Lise
39	Gülkibar NAZLI	32	B	Esnaf	Lise
40	Şeküre GARPI	63	B	Ev hanımı	İlkokul
41	İlhan ÖNER	55	E	Esnaf	İlkokul
42	Tuğçe YUVALI	31	B	Halkla ilişkiler	Lise
43	Hatice HOŞGÖR	19	B	Öğrenci	Üniversite
44	Fatma GÜNGÖR	54	B	Ev hanımı	İlkokul
45	Hayriye GÜNGÖR	81	B	Ev hanımı	Okuryazar
46	Güler TOKAT	64	B	Ev hanımı	İlkokul
47	Bahriye GÜNGÖR	69	B	Ev hanımı	İlkokul
48	Mehmet ÖZAKAN	54	E	Çiftçi	İlkokul

Ek 1'in devamı

49	Sema ÖNER	44	B	Esnaf	Lise
50	Kemal DÖNMEZ	54	E	Serbest meslek	Lise
51	Ferhunde HOŞGÖR	59	B	Ev hanımı	İlkokul
52	İsmet İZMİR	69	B	Ev hanımı	İlkokul
53	Selahattin KABAKÇI	46	E	Serbest meslek	Lise
54	Meral ÇETİN	56	B	Ev hanımı	İlkokul
55	Dilek AKAR	26	B	Esnaf	Lise
56	Nurşen TOPÇU	54	B	Ev hanımı	İlkokul
57	Seher ÜÇAK	82	B	Ev hanımı	İlkokul
58	Tahir SARIMAN	50	E	Öğretmen	Üniversite
59	Nebahat SARIMAN	76	B	Ev hanımı	İlkokul
60	Abdullah ŞENEL	52	E	Muhtar	Harp okulu
61	Necmi ÖZGÜN	53	E	Emekli	İlkokul
62	Cemal YOLYAPAN	66	E	Çiftçi	İlkokul
63	Mehmet ÇOLAK	75	E	Çiftçi	Okuryazar
64	Adnan ŞENEL	65	E	Çiftçi	İlkokul
65	Sermet AYDEMİR	64	E	Şoför	İlkokul
66	Ünsal ÖZTÜRK	59	E	Çiftçi	İlkokul
67	İbrahim ŞENER	62	E	Çiftçi	İlkokul
68	Hayri ÇİMEN	56	E	Emekli Aza	İlkokul
69	Hüsamettin ENGÜDAR	54	E	Amatör Bitkici Nalbur	Lise
70	Özer ÖZOĞLU	67	E	Emekli	İlkokul
71	Nedim EKİCİ	48	E	Esnaf	Lise
72	Mehmet AYDIN	66	E	Çiftçi	İlkokul
73	Fatma DİKBOZ	52	B	Ev hanımı	İlkokul
74	Ernul DİKBOZ	30	E	Öğretmen	Üniversite
75	Filiz DİKBOZ	29	B	Öğretmen	Üniversite
76	Nihat DİKBOZ	54	E	Kaptan	İlkokul
77	Rahime YILMAZ	71	B	Ev hanımı	Okuryazar
78	Emine ŞEN	38	B	Ev hanımı	İlkokul
79	Nefize ÖZGÜVEN	48	B	Ev hanımı	İlkokul
80	Cemile POYRAZ	42	B	Ev hanımı	İlkokul
81	Huriye ARABACI	53	B	Ev hanımı	İlkokul
82	Gültekin ARABACI	34	E	Harita mühendisi	Üniversite
83	Kader ÖRGEN	38	B	Ev hanımı	İlkokul
84	Seher ERBEK	65	B	Ev hanımı	İlkokul
85	Neşe GENÇ	29	B	Sekreter	Üniversite
86	Ayşegül KÖKDENER	24	B	Öğretmen	Üniversite
87	Onur AKYÜZ	22	E	Subay	Harp okulu
88	Necmiye ONAR	26	B	Öğretmen	Üniversite
89	Mustafa GÜRER	62	E	Çiftçi (amatör bitkici)	İlkokul
90	Hüseyin PEHLİVANOĞLU	59	E	Çiftçi	İlkokul
91	Meryem FIRTINA	52	B	Ev hanımı	İlkokul
92	Semahat ÖZYOL	59	B	Market işletmecisi	İlkokul
93	Hafize SOLMAN	53	B	Ev hanımı	İlkokul
94	Halil ÖZKAN	55	E	Balıkçı	İlkokul
95	Mustafa GÜNDOĞAN	73	E	Balıkçı	İlkokul
96	Mustafa BURHAN	63	E	Çiftçi	İlkokul
97	Esat CEMBERCİ	75	E	Marangoz	İlkokul
98	Ahmet BOĞUK	61	E	Eski muhtar	İlkokul
99	Hüseyin ERTÜRK	55	E	Çiftçi	İlkokul
100	Hasan GÜLER	55	E	Çiftçi	İlkokul
101	Hüseyin GÜL	79	E	Amatör Bitkici	Okuryazar
102	Refika GÜL	75	B	Ev hanımı, Amatör bitkici	Okuryazar
103	Zeki BAYRAM	62	E	Şoför	İlkokul

Ek 1'in devamı

104	Hüseyin FİDAN	74	E	Çiftçi	Okuryazar
105	Hasan TAVŞAN	45	E	Esnaf	İlkokul
106	Hüseyin GÜN	58	E	Emekli polis	Lise
107	Cemal GÜRAĞAÇ	80	E	Maliyeci, Amatör Bitkici	Lise
108	Niyazi KAYA	64	E	Emekli öğretmen	Üniversite
109	Mümin EREN	74	E	Amatör Bitkici	Lise
110	Kamil ÜZER	73	E	Çiftçi	İlkokul
111	Sibel ERMEK	40	B	Esnaf	İlkokul
112	Halime SENTER	61	B	Ev hanımı	Okuryazar
113	Şerafettin KAYHAN	69	E	Muhtar	İlkokul
114	Recep DAĞTEKİN	75	E	Çiftçi	İlkokul
115	Mithat ABAK	61	E	Manav	İlkokul
116	Samiye GÖKERMİYAN	63	B	Ev hanımı	İlkokul
117	Müyesser AKYÜZ	52	B	Ev hanımı	İlkokul
118	Fikri AKYÜZ	54	E	Emekli	İlkokul
119	Ahmet NALBANTOĞLU	80	E	Serbest Meslek	İlkokul

ÇİZELGELER

Tablo 1. Bandırma ve Erdek (Balıkesir) çevresinde kullanılan bitkilerin familyaları, bilimsel İsimleri, yöresel isimleri, örnek numaraları ve kaynak kişileri.

Familya	Bilimsel İsmi	Yöresel İsmi	Örnek No	Kaynak Kişi
Anacardiaceae	<i>Pistacia terebinthus</i> subsp. <i>terebinthus</i>	Çitlenbik	39	1, 13, 62, 66, 101
	<i>Rhus coriaria</i>	Sumak	Gözlem	42, 62, 63, 68, 73, 101, 104, 110
Apiaceae	<i>Anethum graveolens</i>	Dereotu	Gözlem	7, 8, 21, 26
	<i>Eryngium creticum</i>	Diken	76	32
	<i>Foeniculum vulgare</i>	Tere, çadır	3	29, 30
	<i>Oenanthe pimpinelloides</i>	Kazayağı	62	8, 29, 59
	<i>Orlaya daucoides</i>	Kazayağı	7	89
	<i>Petroselinum crispum</i>	Maydanoz	Gözlem	38, 39, 41, 112
Araceae	<i>Dracunculus vulgaris</i>	Yılan otu	63	70, 101
Aspleniaceae	<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>	Karabacak otu	13	15
Asteraceae	<i>Anthemis austriaca</i>	Papatya	15	35, 40, 61
	<i>Artemisia absinthum</i>	Pelin otu	25	36, 65
	<i>Bellis perennis</i>	Nisan papatyası	11	35, 37, 61
	<i>Centaurea iberica</i>	Çakırdikeni	40	25, 26
	<i>Cichorium intybus</i>	Hindibağ	32	20, 73, 80, 89
	<i>Helichrysum stoecheas</i> subsp. <i>barrelieri</i>	Altın otu	68	5, 32
	<i>Hypochoeris radicata</i>	Sarı hindibağ	77	13, 16, 17, 89, 113
	<i>Scolymus hispanicus</i>	Şevketi bostan, Kenger, Askeri biloz	22	8, 14, 89, 94, 99, 105, 111
	<i>Sonchus oleraceus</i>	Sütlengeç	37	21, 26
Berberidaceae	<i>Leontice leontopetalum</i>	Patlangaç	84	68, 69, 70, 71
Boraginaceae	<i>Trachystemon orientalis</i>	Kaldırak	79	16
Brassicaceae	<i>Nasturtium officinale</i>	Su teresi (germede)	29	14, 59
	<i>Raphanus raphanistrum</i>	Turp filizi	13	26, 27, 67
	<i>Rapistrum rugosum</i>	Hardal	57	94, 103
	<i>Sinapis alba</i>	Hardal	89	57
Caprifoliaceae	<i>Sambucus ebulus</i>	Sultan otu	7	13, 14, 17
Chenopodiaceae	<i>Chenopodium album</i>	İştir	46	1, 20, 59

Tablo 1'in devamı

	<i>Salicornia europaea</i>	Deniz Börtülcesi	78	21
Cistaceae	<i>Cistus creticus</i>	Pamuk Otu	81	60, 62
Clusiaceae	<i>Hypericum perforatum</i>	Sarı kantaron otu	8	1, 6, 53, 59, 71, 105, 111
Convolvulaceae	<i>Convolvulus arvensis</i>	Sarmaşık	44	25, 59
Cucurbitaceae	<i>Cucurbita moshata</i>	Kabak	Gözlem	87, 88, 108
	<i>Ecballium elaterium</i>	Şeytan Keleş, Düvelek	31	46
Cupressaceae	<i>Juniperus oxycedrus</i> subsp. <i>oxycedrus</i>	Ardıç	Gözlem	98
Dioscoreaceae	<i>Tamus communis</i>	Yılan otu (avrat otu)	27	70, 111
Elaeagnaceae	<i>Elaeagnus angustifolia</i>	İğde	48	26, 71, 83, 88
Equisetaceae	<i>Equisetum ramosissimum</i>	Atkuyruğu	82	71
Ericaceae	<i>Arbutus unedo</i>	Davulga, Kumarika	Gözlem	63, 65, 73, 76, 89, 98, 104
	<i>Erica arborea</i>	Piren otu	83	64, 71, 89, 90
Euphorbiaceae	<i>Euphorbia helioscopia</i>	Sütleşen	56	1, 31
Fabaceae	<i>Spartium junceum</i>	Katırtırnağı	Gözlem	79, 88, 90, 107, 111
	<i>Trifolium campestre</i>	Tirfil	60	102
	<i>Trifolium hybridum</i>	Tirfil	9	26, 73, 81
	<i>Trifolium purpureum</i>	Tirfil	44	26, 73, 81
	<i>Vicia bitynica</i>	Yabani bakla	53	58
Fagaceae	<i>Castanea sativa</i>	Kestane	Gözlem	27, 97, 117, 118
	<i>Quercus infectoria</i>	Meşe (Pırna)	Gözlem	62, 63
Gentianaceae	<i>Centaurium pulchellum</i>	Kırmızı kantaron	69	5, 53, 58, 59
Juglandaceae	<i>Juglans regia</i>	Ceviz	Gözlem	71, 75, 89, 90, 91, 114
Lamiaceae	<i>Lamium purpureum</i>	Ballıbaba	71	58
	<i>Lavandula stoechas</i>	Karabaş otu	26	10, 28, 51, 60, 84, 92, 107, 111, 115
	<i>Melissa officinalis</i>	Oğul otu	66	49, 72, 110
	<i>Mentha piperita</i>	Nane, Gezim	36	26, 45, 88, 103
	<i>Origanum majorana</i>	Mercan köşk	2	21, 23
	<i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>hirtum</i>	Güve otu, Kekik	88	15, 60, 62, 101, 102, 112, 114
	<i>Rosmarinus officinalis</i>	Biberiye	72	5, 58
	<i>Salvia fruticosa</i>	Adaçayı	1	21, 33, 75, 81, 88
	<i>Teucrium polium</i>	Yavşan otu	67	5
Lauraceae	<i>Laurus nobilis</i>	Defne	Gözlem	54, 62, 65, 71, 73, 75, 85, 86, 88, 113, 115

Tablo 1'in devamı

Liliaceae	<i>Allium sativum</i>	Sarımsak	Gözlem	8, 20, 26, 119
	<i>Asphodelus aestivus</i>	Hidrellez kamçısı	16	1, 8, 9, 10, 11, 112
	<i>Lilium candidum</i>	Zambak	74	40, 41, 91
Malvaceae	<i>Alcea pallida</i>	Gül Fatma çiçeği	80	65
	<i>Malva slyvestris</i>	Ebe gümecci	23	9, 34, 60, 65, 73, 75, 102, 110, 111, 115
Moraceae	<i>Ficus carica</i>	İncir	Gözlem	26, 27, 28, 58, 74, 76
	<i>Morus alba</i>	Beyaz dut	10	26, 29, 30, 81, 88, 90, 104, 114
Myrtaceae	<i>Myrtus communis</i>	Mersin otu	70	60, 97
Oleaceae	<i>Olea europaea</i>	Zeytin	Gözlem	52, 71
Papaveraceae	<i>Papaver rhoeas</i>	Gelincik otu, zalla	28	18, 65, 77, 89, 92, 93, 99, 103
Pinaceae	<i>Pinus brutia</i>	Çam	Gözlem	89, 97, 98
Plantaginaceae	<i>Plantago lanceolata</i>	Sinirli ot	90	6, 7, 8, 27, 113
	<i>Plantago major</i>	Sinirli ot	18	6, 7, 8, 27, 113
Platanaceae	<i>Platanus orientalis</i>	Çınar	Gözlem	19, 71
Poaceae	<i>Arundo donax</i>	Kargı	Gözlem	75, 81
	<i>Cynodon dactylon</i>	Ayrık otu	65	58
	<i>Phragmites australis</i>	Kamış	Gözlem	65, 66
Polygonaceae	<i>Polygonum bellardii</i>	Madımak	30	26, 58, 59, 93
	<i>Rumex conglomeratus</i>	Labada	52	1, 93, 103, 110
	<i>Rumex patientia</i>	Labada	33	1, 93, 103, 110
	<i>Rumex tuberosus</i>	Kuzukulağı, kişlek	24	12, 17, 63, 64, 96
Portulacaceae	<i>Portulaca oleracea</i>	Semizotu	Gözlem	8, 20, 21, 26, 30, 58, 59, 81
Punicaceae	<i>Punica granatum</i>	Nar	9	26, 69
Ranunculaceae	<i>Ranunculus ficaria</i>	Basur otu	19	117
Rosaceae	<i>Mespilus germanica</i>	Döngel	Gözlem	108
	<i>Prunus spinosa</i>	Güvem	86	63
	<i>Pyrus elaeagnifolia</i>	Ahlat	Gözlem	26, 67
	<i>Rosa canina</i>	Öküz götü, Kuşburnu	87	66, 109, 111
	<i>Rubus canescens</i>	Böğürtlen	55	26, 63, 73, 76, 105
	<i>Rubus sanctus</i>	Karamuk, Kapini	4	104
Salicaceae	<i>Salix alba</i>	Söğüt	Gözlem	62
Scrophulariaceae	<i>Verbascum sinuatum</i> var. <i>sinuatum</i>	Sığirkuyruğu (Çıldır)	17	116
Solanaceae	<i>Lycopersicon esculentum</i>	Domates	Gözlem	66, 113

Tablo 1'in devamı

Tiliaceae	<i>Tilia rubra</i> subsp. <i>caucasica</i>	İhlamur	Gözlem	2, 4, 23, 24, 28, 33, 37, 39, 41
Typhaceae	<i>Typha angustifolia</i>	Papur	Gözlem	75, 82, 86
Urticaceae	<i>Urtica dioica</i>	Isırgan otu, Kupriva	31	2, 26, 43, 44, 48, 50, 54, 65, 70, 81, 82, 89, 101, 102, 106
	<i>Urtica urens</i>	Küçük ısırgan otu	35	2, 43, 44, 48, 65, 70, 81, 89, 101, 106
Viscaceae	<i>Viscum album</i>	Ökse otu	6	5
Zygophyllaceae	<i>Tribulus terrestris</i>	Çoban Çökeleği	75	12, 13, 16

Tablo 2. Araştırma alanında çeşitli amaçlar için kullanılan bitkilerin bilimsel isimleri, yöresel isimleri, kullanılan kısımları ve kullanıcı sayısı.

YİYECEK OLARAK KULLANILANLAR

Bilimsel ismi	Yöresel ismi	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
<i>Anethum graveolens</i>	Dereotu	Toprak üstü kısımlar	4
<i>Arbutus unedo</i>	Davulga, Kumarika	Meyva	7
<i>Castanea sativa</i>	Kestane	Meyva	3
<i>Chenopodium album</i>	İştir	Toprak üstü kısımlar	3
<i>Cichorium inthybus</i>	Hindiba	Yapraklar	4
<i>Convolvulus arvensis</i>	Tarla sarmaşığı	Çiçekler	2
<i>Elaeagnus angustifolia</i>	İğde	Çiçek	4
<i>Ficus carica</i> subsp. <i>carica</i>	İncir	Meyva	4
<i>Foeniculum vulgare</i>	Tere, çadır	Toprak üstü kısımlar	2
<i>Hypochoeris radicata</i>	Sarı hindibağ	Yapraklar	5
<i>Juglans regia</i>	Ceviz	Meyva	6
<i>Lamium purpureum</i> var. <i>purpureum</i>	Ballıbaba	Çiçekler	1
<i>Mentha piperita</i>	Nane	Yapraklar	4
<i>Morus alba</i>	Akdut	Meyvalar	6
<i>Oenanthe pimpinelloides</i>	Kazayağı	Gövde ve yapraklar	3
<i>Olea europaea</i> subsp. <i>europaea</i>	Zeytin	Meyvaları	2
<i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>hirtum</i>	Güve otu, kekik	Toprak üstü kısımlar	6
<i>Orlaya daucoides</i>	Kazayağı	Yapraklar	1
<i>Papaver rhoeas</i>	Gelincik, Zalla	Gövde ve yapraklar	8
<i>Petroselinum crispum</i>	Maydanoz	Yapraklar	4
<i>Pinus brutia</i>	Çam	Reçinesi	2
<i>Pistacia terebinthus</i> subsp. <i>terebinthus</i>	Çitlembik	Yaprakları	5
<i>Polygonum bellardii</i>	Madımak	Toprak üstü kısımlar	4
<i>Portulaca oleracea</i>	Semizotu	Yapraklı gövdeler	8
<i>Prunus spinosa</i> subsp. <i>dasyphylla</i>	Güvem	Meyvalar	1
<i>Punica granatum</i>	Nar	Meyva	1
<i>Pyrus elaeagnifolia</i>	Ahlat	Meyva	2
<i>Raphanus raphanistrum</i>	Turp filizi	Gövde ve yapraklar	3
<i>Rapistrum rugosum</i>	Hardal	Kök	2
<i>Rhus coriaria</i>	Sumak, Somak	Meyvalar	8
<i>Rubus canescens</i>	Böğürtlen	Meyvaları	5
<i>Rubus sanctus</i>	Karamuk, Kapini	Meyvaları	1
<i>Rumex conglomeratus</i>	Labada	Toprak üstü kısımlar	4
<i>Rumex patientia</i>	Labada	Toprak üstü kısımlar	4
<i>Rumex tuberosus</i>	Kuzukulağı, Kislek	Gövde ve yaprakları	5
<i>Salicornia europaea</i>	Deniz börülcesi	Gövde ve yapraklar	1
<i>Scolymus hispanicus</i>	Şevketi bostan, Kenger, askeri biloz	Tüm kısımları	7
<i>Sinapis alba</i>	Hardal	Yapraklar	1

Tablo 2'nin devamı

<i>Trachystemon orientalis</i>	Kaldırak	Yapraklar	1
<i>Urtica dioica</i>	Isırgan	Toprak üstü kısımlar	8
<i>Urtica urens</i>	Isırgan	Toprak üstü kısımlar	10

TIBBİ AMAÇLI KULLANILAN BİTKİLER

Bilimsel ismi	Yöresel ismi	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
<i>Allium sativum</i>	Sarımsak	Bitkinin tamamı	4
<i>Anthemis austiraca</i>	Papatya	Çiçekleri	3
<i>Artemisia absinthium</i>	Pelin otu	Yaprakları	2
<i>Asphodelus aestivus</i>	Çiriş, Hıdrellez kamçısı	Kökleri	6
<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>	Karabacak otu	Toprak üstü kısımlar	1
<i>Bellis perennis</i>	Nisan papatyası	Çiçekleri	3
<i>Centaurea iberica</i>	Çakırdikeni	Toprak üstü kısımlar	2
<i>Centaureum pulchellum</i>	Kırmızı kantaron	Çiçekli dallar	4
<i>Cistus creticus</i>	Pamuk otu	Yapraklar	1
<i>Cucurbita moschata</i>	Bal kabağı	Tohum ve meyva sapları	3
<i>Cynodon dactylon</i> var. <i>dactylon</i>	Ayrık otu	Kökleri	1
<i>Dracunculus vulgaris</i>	Yılan otu	Kök ve yaprakları	2
<i>Ecballium elaterium</i>	Şeytan keleş, düvelek	Meyvalar	1
<i>Elaeagnus angustifolia</i>	İğde	Meyvalar	4
<i>Equisetum ramosissimum</i>	Atkuyruğu	Toprak üstü kısımlar	1
<i>Erica arborea</i>	Piren	Tohumlar	1
<i>Eryngium creticum</i>	Diken	Çiçekli dallar	1
<i>Euphorbia helioscopia</i>	Sütleşen	Toprak üstü kısımlar	2
<i>Ficus carica</i> subsp. <i>carica</i>	İncir	Yapraklar	2
<i>Helichyrsom stoechas</i> subsp. <i>barrelieri</i>	Altın otu	Toprak üstü kısımlar	2
<i>Hypericum perforatum</i>	Kantaron, Sarı kantaron	Çiçekli dallar	7
<i>Juglans regia</i>	Ceviz	Meyva	3
<i>Juniperus oxycedrus</i> subsp. <i>oxycedrus</i>	Ardıç	Kök, gövde ve dallar	1
<i>Laurus nobilis</i>	Defne	Yapraklar	2
		Tohum	3
		Meyva	1
<i>Lavandula stoechas</i> subsp. <i>stoechas</i>	Karabaş otu	Toprak üstü kısımları	9
<i>Leontice leontopetalum</i> subsp. <i>leontopetalum</i>	Patlangaç	Kök yumruları	4
<i>Lilium candidum</i>	Beyaz zambak	Yapraklar	1
<i>Lycopersicon esculentum</i>	Domates	Meyva	2
<i>Malva sylvestris</i>	Ebegümeçi	Yapraklar	11
<i>Melissa officinalis</i>	Melisa	Yapraklar, çiçekler ve dallar	3
<i>Mentha piperita</i>	Nane	Yapraklar	4

Tablo 2'nin devamı

<i>Mespilus germanica</i>	Döngel	Yapraklar	1
		Meyva	1
<i>Myrtus communis</i> subsp. <i>communis</i>	Mersin	Yapraklar	2
<i>Nasturtium officinale</i>	Su teresi, Germede	Toprak üstü kısımlar	2
<i>Olea europaea</i> subsp. <i>europaea</i>	Zeytin	Meyvaları	1
		Yaprakları	2
<i>Origanum majorana</i>	Mercanköşk	Yapraklar ve tomurcuklar	2
<i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>hirtum</i>	Güve otu, kekik	Toprak üstü kısımlar	5
<i>Papaver rhoeas</i>	Gelincik, Zalla	Çiçekler	2
<i>Petroselinum crispum</i>	Maydanoz	Yapraklar	2
<i>Pistacia terebinthus</i> subsp. <i>terebinthus</i>	Çitlembik	Yaprakları	2
<i>Plantago lanceolata</i>	Sinirli ot, Damarlı ot	Yapraklar	5
		Çiçekler	2
<i>Plantago major</i> subsp. <i>intermedia</i>	Sinirli ot	Yapraklar	5
<i>Platanus orientalis</i>	Çınar	Gövde Kabukları	1
<i>Punica granatum</i>	Nar	Çiçekler	1
<i>Pyrus elaeagnifolia</i>	Ahlat	Meyva	2
		Yaprak	1
<i>Ranunculus ficaria</i> subsp. <i>ficariiformis</i>	Basur otu	Kökleri	1
<i>Rosa canina</i>	Kuşburnu, Öküz götü	Meyvalar	3
		Kökler	3
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Biberiye	Yapraklar	2
<i>Rubus canescens</i>	Böğürtlen	Meyvaları	1
<i>Rumex patientia</i>	Labada	Tohumları	1
<i>Rumex tuberosus</i>	Kuzukulağı, Kislek	Gövde ve yaprakları	5
<i>Salvia fruticosa</i>	Adaçayı	Toprak üstü kısımlar	5
		Yapraklar	1
<i>Sambucus ebulus</i>	Sultan otu	Yapraklar	3
<i>Scolymus hispanicus</i>	Şevketi bostan, Kenger, askeri biloz	Kökleri	5
<i>Sonchus oleraceus</i>	Sütlengeç	Toprak üstü kısımları	2
<i>Tamus communis</i> subsp. <i>cretica</i>	Yılan otu	Kök	2
<i>Teucrium polium</i>	Yavşan	Çiçekli dallar	1
<i>Tilia rubra</i> subsp. <i>caucasica</i>	Ihlamur	Yaprak ve çiçekler	9
<i>Tribulus terrestris</i>	Çoban çökeleği	Toprak üstü kısımlar	3
<i>Trifolium campestre</i>	Kozalaklı tırfıl, Tırfıl	Yapraklar	1
<i>Urtica dioica</i>	Isırgan	Toprak üstü kısımlar	15
<i>Urtica urens</i>	Isırgan	Toprak üstü kısımlar	10
<i>Verbascum sinuatum</i> var.	Sığırkuyruğu, Çıldır	Bitkinin tamamı	1

Tablo 2'nin devamı

sinuatum			
Vicia bithynica	Yabani bakla	Tohumları	1
Viscum album	Ökse otu	Yapraklı meyvalar ve dallar	1

SÜS BİTKİSİ OLARAK KULLANILAN BİTKİLER

Bilimsel ismi	Yöresel ismi	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
Alcea pallida	Gül Fatma, Gül hatmi	Tüm bitki	1
Arundo donax	Kargı	Çiçek durumları	2
Lilium candidum	Beyaz zambak	Tüm bitki	1
Salix alba	Söğüt	Gövdeler	1
Spartium junceum	Katırtırnağı	Gövdeler ve çiçekler	2
Typha angustifolia	Papur	Çiçekli gövdeler	3

YAKACAK OLARAK KULLANILAN BİTKİLER

Bilimsel ismi	Yöresel ismi	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
Arbutus unedo	Davulga, Kumarika	Odunsu kısımlar	7
Olea europaea subsp. europaea	Zeytin	Gövdeleri	6
Pinus brutia	Çam	Gövdeleri	1
Quercus infectoria	Meşe, Pırna	Gövdeleri	2

BOYA AMAÇLI KULLANILAN BİTKİLER

Bilimsel ismi	Yöresel ismi	Kullanılan kısımları	Kullanıcı sayısı
Juglans regia	Ceviz	Yapraklar	4
Platanus orientalis	Çınar	Yapraklar	1
Quercus infectoria	Meşe, Pırna	Galler	2
Rhus coriaria	Sumak, somak	Kök ve gövde kabukları	3

DİĞER AMAÇLI KULLANILAN BİTKİLER

Bilimsel ismi	Yöresel ismi	Kullanılan kısımları	Kullanım amacı	Kullanıcı sayısı
Asphodelus aestivus	Çiriş, Hıdrellez kamçısı	Bitkinin tamamı	İnanç	4
Castanea sativa	Kestane	Odunu	Yapı malzemesi	1
Cistus creticus	Pamuk otu	Dallar	İpek böcekçiliği	1
Erica arborea	Piren	Çiçekler	Arıcılık	1
		Gövdeler	Ev eşyası	1
Juglans regia	Ceviz	Gövde	Ev eşyası	2
		Gövde kabukları	Estetik	2

Tablo 2'nin devamı

<i>Laurus nobilis</i>	Defne	Yaprak	Saç bakımı	9
<i>Lilium candidum</i>	Beyaz zambak	Kök	Kolonya yapımı	1
<i>Melissa officinalis</i>	Oğulotu	Yaprak, çiçek ve dallar	Arıcılık	1
<i>Morus alba</i>	Akdut	Yapraklar	İpek böcekçiliği	2
<i>Origanum vulgare subsp. hirtum</i>	Güve otu, kekik	Toprak üstü kısımlar	Koruma	1
<i>Phragmites australis</i>	Kamış	Gövdeler	Yapı malzemesi	2
<i>Pinus brutia</i>	Çam	Gövdeler	Eşya ve yapı malzemesi	1
		Reçineleri	Tekne bakımında	1
			Motor kayışlarında	2
<i>Spartium junceum</i>	Katırtırnağı	Çiçekleri	Cilt bakımı	3
<i>Trifolium hybridum</i>	Tirfil	Yapraklar	Hayvan yemi	3
<i>Trifolium purpureum var. purpureum</i>	Tirfil	Yapraklar	Hayvan yemi	3

Tablo 3. Bitki taksonlarının karşılaştırmalı değerlendirme tablosu

Bilimsel Adı	Onar (2006)		Baytop (1999)		Alpınar (1999)		Tütenocaklı (2002)		Avcioğlu (2003)	
Alcea pallida	Süs	B.T.	-	-	Öksürük kesici, balgam söktürücü, nefes açıcı	Y.	Ağrı, böbrek taşı, öksürük, göğüs tıkanıklığı	Ç., T.	Bronşit	Ç.
Allium sativum	Kurt düşürücü, böceklerle karşı, tansiyon düzenleyici, saç bakımı	B.T.	Salgın hastalık, kurt düşürücü, antiseptik, idrar arttırıcı, iştah açıcı, tansiyon düşürücü	B.T.	-	-	-	-	Arı, böcek ısırmaları, iltihap, tansiyon düzenleyici, bağırsak ağrıları	K.
Anethum graveolens	Yiyecek	T.Ü.	Hazmettirici, gaz söktürücü, yatıştırıcı	B.T.	Gaz söktürücü, sindirim kolaylaştırıcı	T.Ü.	Yiyecek	T.Ü.	Yiyecek	T.Ü.
Anthemis austriaca	Yumurtalık hastalıkları, romatizma, hastalık	Ç.	-	-	-	-	-	-	-	-
Arbutus unedo	Yiyecek	M.	Kabız, antiseptik, idrar yolları hastalıkları	Y., M.	Yiyecek	M.	-	-	Yiyecek	M.
	Yakacak	O.K.		Nefes darlığı					K., O.K.	
Artemisia absinthum	Şeker hastalığı	Y.	Kuvvet verici, iştah açıcı, ateş düşürücü, idrar arttırıcı, kurt düşürücü, adet getirir	Y., Ç.D.	-	-	-	-	Şeker hastalığı	Y.
Arundo donax	Süs amaçlı	Ç.D.	İdrar arttırıcı, terletici, kan temizleyici	Ri.	-	-	-	-	-	-
			Nefesli saz yapımı	G.						
Asphodelus aestivus	Yöresel inanç	B.T.	Yapıştırıcı	K.	Yara tedavisi, kırıklarda, mide ülserinde	K.	-	-	Batıl inanç	B.T.
	Böbrek taşı düşürme, mayasıl	K.	Yiyecek	Y.						
Asplenium adiantum-nigrum	Sinüzit, damar açma	T.Ü.	Balgam söktürücü, öksürük kesici,	T.Ü.	-	-	-	-	-	-

Tablo 3'ün devamı

			solunum sistemi hastalıkları							
Bellis perennis	Saç dökülmesi, boğaz ağrıları	Ç.	İdrar arttırıcı, müshil, terletici, göğüs yumuşatıcı	Ç.	-	-	-	-	-	-
Castanea sativa	Yiyecek	M.	Kabız, tansiyon düşürücü	Y., K.B.	-	-	-	-	Eşya	G.
	Eşya yapımı	G.								
Centaurea iberica	Böbrek taşı düşürme	T.Ü.	Ateş düşürücü	T.Ü.	-	-	-	-	-	-
Centaurium pulchellum	Yara tedavisi	Ç.D.	İştah açıcı, hazmı kolaylaştırıcı	Ç.D.	-	-	-	-	-	-
Chenopodium album	Yiyecek	T.Ü.	İdrar arttırıcı, müshil	Ç.D.	Yiyecek	T.Ü.	-	-	Yiyecek	T.Ü.
Cichorium intybus	Yiyecek	Y.	Müşhil, idrar arttırıcı, terletici, mideyi, iştah açıcı, kuvvet verici, safra söktürücü	K.	Saç bakımı, karaciğer hastalıkları, yiyecek	Y.	Yiyecek	Y.	-	-
Cistus creticus	İshal, ipek böcekçiliği	Y., D.,	Kabız, uyarıcı, balgam söktürücü	Y.	Prostat hastalıkları	Y.	Yara iyileştirici	Y., Ç.	-	-
Convolvulus arvensis	Yiyecek	Ç.	Müşhil, safra söktürücü, kurt düşürücü	T.Ü.	-	-	-	-	-	-
Cucurbita moshata	Bağırsak kurtları, şeker, tansiyon	T., M.	Kurt ve şerit düşürücü	T.	-	-	-	-	-	-
Cynodon dactylon var. dactylon	Böbrek taşı düşürme, idrar arttırıcı, müshil	K.	İdrar arttırıcı, müshil	Ri.	Kum dökücü, prostat büyümeleri, hayvan yemi	T.Ü.	-	-	-	-
Dracunculus vulgaris	Kanser	K.	Basur	Y.	-	-	Kaşıntıları giderme	Y.	-	-
	Romatizma	Y.	Akrep sokmasına karşı bağışıklık	K.						
Ecballium elaterium	Sinüzit, basur	M.	Sinüzit	M.	Mayasıl	K.	-	-	Sinüzit, elalerjileri, basur, mayasıl	M.
			Müşhil, alerji, yaralar	K.	Romatizma	M.				
Elaeagnus angustifolia	Yiyecek	M.	İdrar arttırıcı, ateş düşürücü	Ç.	-	-	Astım	Ç.	Böbrek ağrıları	Ç.
	Böbrek rahatsızlıkları	Ç.								

Tablo 3'ün devamı

Equisetum ramosissimum	Eklem romatizmaları	T.Ü.	İdrar söktürücü, taş düşürücü, mide kanaması, yara iyileştirici	T.Ü.	-	-	Astım, böbrek taşları	T.Ü.	-	-
Erica arborea	Zayıflama	T.	İdrar söktürücü, kabız yapıcı	Ç.D., Y.	-	-	-	-	-	-
	Süperge	G.								
	Arıcılık, ipek böcekçiliği	Ç., Y.								
Eryngium creticum	Öksürük kesici, idrar arttırıcı	Ç.	Öksürük kesici, idrar arttırıcı, uyarıcı, iştah açıcı, afrodisyak	K., Y.	-	-	-	-	Böbrek ağrıları	Dk.
Euphorbia helioscopia	Siğillere karşı	S.	Müşhil, siğil, romatizma ağrıları	S.	-	-	-	-	-	-
Ficus carica subsp. carica	Yiyecek	M.	Yiyecek	M.	-	-	-	-	-	-
	Arı sokması bacak ağrıları	G., Y.	Müşhil, siğil	S., Y.						
		Çıbanların olgunlaştırılması	Y.							
Foeniculum vulgare	Yiyecek	T.Ü.	Midevi, gaz söktürücü, süt arttırıcı	M.	Midevi, gaz söktürücü, sindirime yardımcı	T.Ü.	Öksürük kesici, sindirim kolaylaştırıcı, karın ağrısını geçirici	Y., T.	Yiyecek	T.Ü.
			Yara iyileştirici	Y.						
			İdrar arttırıcı	K.						
Helichrysum stoecheas subsp. barleri	Böbrek taşı düşürme, mide ağrısı	T.Ü.	İdrar ve safra sökücü, kum dökücü	Ç.D.	-	-	Safra iltihapları kurutucu, zayıflatıcı	Ç.	-	-
Hypericum perforatum	Mide rahatsızlığı, ülser, sakinleştirici, mayasıl, şeker hastalığı	Ç.D.	Yara, yanık, çıban iyi edici, kurt düşürücü	Ç.D., Y.	Mide ülseri, şeker, kanser tedavisi	T.Ü.	Ülser	Y.	Midevi, ülser, şeker, sakinleştirici	Ç.D.
							Yara, yanık ve çıban iyi edici	Ç.D., Y.		
Hypochoeris radicata	Yiyecek	Y.	-	-	-	-	-	-	-	-
Juglans regia	Yiyecek, mantar hastalıkları	M.	Deri hastalıkları, ip boyama	M.K.	-	-	İp boyama	M.K.	Deri hastalıkları, ip boyama	M.K.
	Boya ve eşya yapımı	G.								
Juniperus oxycedrus subsp.	Yara iyi edici	B.T.	Deri hastalıkları	M.	-	-	Kanı temizlemek	T.	Mayasıl	M.

Tablo 3'ün devamı

oxycedrus							ve sulandırmak		Çit ve yakacak	O.K.
									Süs	T.Ü.
Lamium purpureum var. purpureum	Yiyecek	Ç.	Kabız, kuvvet verici	Ç.	-	-	-	-	-	-
Laurus nobilis	Ses açma, sivilce, sinüzit	Y.	Terletici, antiseptik, midevi, baharat	Y.	Bağırsak parazitleri, baharat	Y.	Baş ağrısı, nefes darlığı romatizma	T.	-	-
	Sinüzit ve romatizma	T.	Romatizma, idrar arttırıcı	M.						
	Bit için	M.	Romatizma ağrıları, vücut parazitlerini öldürücü	Yğ.						
Lavandula stoechas subsp. stoechas	Kalp damarlarını açma, tansiyon, kolesterol, kalp, nefes darlığı	Ç.D.	Ağrı kesici, antiseptik, yara iyileştirici, sinir ve kalp kuvvetlendirici, idrar yolu iltihapları	Ç.D.	Dolaşım bozuklukları, ishal kesici, tansiyon düzenleyici, nefes açıcı, yiyecek	Ç.D.	Bacaklardaki damar tıkanıklığı, kalp ağrısı, böbrek taşı düşürme, bulantı, bronşit, uyku problemleri	Y.Ç.	-	-
Leontice leontopetalum subsp. leontopetalum	Basur tedavisinde	K.	Sinir sistemi uyarıcı, sara tedavisi	K.	-	-	-	-	-	-
Lilium candidum	Süs	B.T.	Balgam söktürücü, çıban, idrar arttırıcı	K.	-	-	-	-	Ticari amaçlı	K.
	Yara iyileştirici	Y.	Süs	B.T.					Süs	B.T.
Lycopersicon esculentum	Çıban patlatmak	M.	Müşhil	M.	-	-	-	-	-	-
Malva sylvestris	Böbrek ağrıları ve taş düşürme, soğuk algınlığı, yiyecek, hemofili	Y.	Çıban ve yara ağrıları, gebelik önleyici, iltihap iyileştirici, sebze	Y.	Sebze olarak, vajinal akıntı durdurma, solunum ve sindirim sistemi tahrişlerinde	Y.	Yiyecek	Y.	Böbrek taşı ve ağrısı, soğuk algınlığı, bademcik iltihabı, yiyecek	Y.
							Midevi, ağrı giderici	K.		

Tablo 3'ün devamı

Melissa officinalis	Kolesterol düşürücü, tansiyon düzenleyici	Y., Ç.	Sakinleştirici	T.Ü.	-	-	Arıcılık	T.Ü.	Sakinleştirici, midevi, çarpıntı	Y.
	Arıcılık	T.Ü.							Kolesterol düşürücü	Ç.
Mentha piperita	Baharat, soğuk algınlığı	T.Ü.	Gaz söktürücü, koku verici, sinirsel, mide bulantısı	Y.	-	-	-	-	Soğuk algınlığı	Y.Ü.
	İshale karşı	Y.								
Mespilus germanica	Mide ülseri ve gastrit	M.	Bağırsak hastalıkları, kabız ve düzenleyici	M.	-	-	-	-	-	-
	İpek böcekçiliği	G., Y.								
Morus alba	Yiyecek	M.	Ateş düşürücü, idrar arttırıcı, ipek böcekçiliği	Y.	-	-	-	-	-	-
	Şeker hastalıkları, bağırsak rahatlatmak	Y.								
Myrtus communis subsp. communis	Şeker hastalıkları, bağırsak rahatlatmak	Y.	Kabız, mikrop öldürücü, iştah açıcı, kan dindirici, göğüs hastalıkları, yara iyi edici, idrar yolları rahatsızlıkları	Y., M.	Öksürük kesici, balgam söktürücü, nefes açıcı	Y.	Kalp çarpıntısı önleme, kum dökme, diş çürümelerini önleme, öksürük, göz hastalıkları, basur	T.	-	-
Nasturtium officinale	Böbrek taşı düşürme	T.Ü.	Kuvvet verici, idrar arttırıcı, vitamin noksanlıkları giderici	Ç.D.	-	-	-	-	-	-
Oenanthe pimpinelloides	Yiyecek	G., Y.	-	-	Yiyecek	Y.	-	-	-	-
Olea europaea	Yiyecek, yanık tedavisi	M., Yğ.	İştah açıcı, idrar verici, ateş düşürücü, kabız, pansuman, şeker	Y., G.K.	Tansiyon düzenleyici	Y.	-	-	Yiyecek	M.
	Tansiyon düzenleme	Y.								

Tablo 3'ün devamı

	Yakacak	O.K.	hastalığı, müshil, safra söktürücü							
Origanum majorana	Mide ağrısı ve damar tıkanıklığı	Y.	Yatıştırıcı, midevi, idrar arttırıcı, gaz söktürücü, terletici, kabız	Ç.D.	-	-	Çay, göğüs ağrısı	Y.	Mide ağrısı, damar tıkanıklığı	Y., Tm.
Origanum vulgare subsp. hirtum	Baharat, güveden korunma, mide ağrıları, iştahsızlık	T.Ü.	Terletici, yatıştırıcı, gaz söktürücü, idrar arttırıcı	T.Ü.	-	-	Çay, yemek, baharat	T.Ü.	Şeker, böceklerden korunma, yiyecekleri koruma, iştahsızlık, mayasıl, midevi	T.Ü.
									Çay, yemek, yiyecek	T.Ü.
Orlaya daucoides	Yiyecek	Y.	-	-	-	-	-	-	-	-
Papaver rhoeas	Yiyecek	Y.G.	Yatıştırıcı, öksürük kesici	M.	Şeker hastalığı	T.Ü.	Yiyecek	Y.	Yiyecek	Y.G.
	Ağrılara karşı	Ç.	Uyutucu	Ç.	Şurup	Ç.			Ağrılar, batıl inanış	Ç.
	Yiyecek, böbrek rahatsızlıkları	Y.	İdrar ve safra arttırıcı, adet söktürücü	B.T.	-	-			-	Böbrek taşı ve ağrısı
Phragmites australis	Yapı malzemesi	G.	İdrar arttırıcı, terletici	T.Ü.	-	-	-	-	Çardak süsleme	T.Ü.
Pinus brutia	Yakacak, ev eşyasısanayi	G., R.	Solunum ve idrar yolları hastalıkları	G.	Mide ülseri	R.	Yakacak	G.	-	-
Pistacia terebinthus subsp. terebinthus	Kanser, mide hastalıkları, yiyecek	Y.	Kabız, kronik bronşit, astım, öksürük nöbetleri	Y.	-	-	-	-	-	-
			İdrar söktürücü, kuvvet verici	M.						
Plantago lanceolata	Yara ve çıban tedavisi	Y.	Kabız, göğüs yumuşatıcı, balgam ve idrar arttırıcı	Y.	-	-	-	-	-	-
	Mide ağrıları	Ç.								
Plantago major	Yara ve çıban tedavisi	Y.	Kabız, göğüs yumuşatıcı, balgam ve idrar arttırıcı	Y.	-	-	-	-	-	-

Tablo 3'ün devamı

Platanus orientalis	Taş düşürücü	G.K.	Kabız, ateş düşürücü, antiseptik	K., Y.	-	-	-	-	Batıl inanç	K.
	Boyamacılık	Y.								
Polygonum bellardii	Yiyecek	Y.	Kabız ve kan dindirici	T.Ü.	-	-	Yiyecek	Y.	-	-
Portulaca oleracea	Yiyecek	T.Ü.	İdrar söktürücü, kurt düşürücü	T.	Yiyecek	Y.D.	Yiyecek, barsak çalıştırıcı, hazmı kolaylaştırır	Y.D.	-	-
Prunus spinosa subsp. dasyphylla	Yiyecek	M.	Kabız	Y.	-	-	-	-	Ağız yaraları, şeker hastalığı	M.
			İdrar arttırıcı, kurt düşürücü	Ç.						
			Müşhil	M.						
Punica granatum	Yiyecek	M.	Bağırsak şeritleri	K.	-	-	-	-	-	-
	Tansiyon düşürücü	Ç.	Kabız, idrar arttırıcı, kuvvet verici	M.						
Pyrus elaeagnifolia	Yiyecek, şeker hastalığı	M.	-	-	-	-	-	-	Yiyecek, şeker hastalığı	M.
									Guatr	Y.
Quercus infectoria	Boyama	Ga.	Boya	P.	-	-	-	-	Boya	P.
	Yakacak	O.K.							Hayvan yemi	P.
Ranunculus ficaria subsp. ficariiformis	Basur ve mayasıl	K.	Kabız ve yara iyi edici, basur	K.	-	-	-	-	-	-
Raphanus raphanistrum	Yiyecek	G., Y.	İştah açıcı	K.	Yiyecek	Y.	Yiyecek	Y.	-	-
Rapistrum rugosum	Yiyecek	K.	-	-	-	-	-	-	-	-
Rhus coriaria	Baharat	M.	Kabız, kan kesici, antiseptik, boğaz, diş eti hastalıkları	Y.	-	-	Baharat	M.		
	Boya	G.		M.						
Rosa canina	Mide ağrısı, öksürük, boğaz ağrıları	M.	Kabız,, kuvvet verici, şeker	M.	İdrar söktürücü, kan temizleyici, yiyecek	M.	İshal, cilt güzelleştirici, üst solunum yolu enfeksiyonları	M.	Böbrek taşı	K.
	Böbrek taşı düşürücü	K.							Midevi, öksürük, kaşıntı, boğaz ağrısı	M.

Tablo 3'ün devamı

Rosmarinus officinalis	Tansiyon düzenleyici	Y.	Kabız, hazım sistemi uyarıcı, safra artıcı, yara tedavisi, romatizma ağrıları	Y.	-	-	-	-	-	
Rubus canessens	Yiyecek, ağız yaraları, kansızlık	M.	Kabız, kuvvet verici, idrar söktürücü, şeker	M.	-	-	-	-	Ağız yaraları	M.
			Yaralar	Y.						
Rubus sanctus	Yiyecek	M.	Kabız, kuvvet verici, idrar söktürücü, şeker	M.	-	-	-	-	-	-
			Yaralar	Y.						
Rumex conglomeratus	Yiyecek	Y.	Kuvvet verici, kan temizleyici, hazmettirici, müshil, egzama	Y.	-	-	-	-	-	-
Rumex patientia	Yiyecek	T.Ü.	Kabız, müshil	K.	-	-	Yiyecek	Y.	İshal, mayasıl	T.
	Bağırsak mayasılı	T.	Sebze, egzama, çıban olgunlaştırıcı	Y.					Yiyecek	T.Ü.
Rumex tuberosus	Tansiyon düzenleyici, böbrek taşı düşürücü, yiyecek	T.Ü.	Yiyecek	Y.	Yiyecek, egzama tedavisi, çıbanların olgunlaştırılması	Y.	Yiyecek	Y.	Tansiyon, böbrek taşı, yiyecek	G.,Y.
					İştah açıcı	K.				
Salicornia europaea	Yiyecek	G., Y.	İdrar arttırıcı, kuvvet verici	D.	Yiyecek	G., Y.	-	-	-	-
Salix alba	Süs	G.	Yatıştırıcı, kuvvet verici, ateş düşürücü, kabız ve romatizma ağrıların giderici	G.K.	-	-	-	-	-	-
Salvia fruticosa	Solunum yolu rahatsızlıkları, ateş düşürme	T.Ü.	Gaz söktürücü, kuvvet verici, antiseptik, uyarıcı	Y.	Sindirime yardımcı, balgam söktürücü, nefes açıcı	Y.	-	-	Ateş düşürücü, bademcik iltihabı, öksürük, boğaz ağrısı	T.Ü.
Sambucus ebulus	Kalp rahatsızlığı, tansiyon	Y.	Müşhil, idrar arttırıcı, terletici	K., M.,	-	-	-	-	Kalp rahatsızlığı, ağrı kesici,	Y.

Tablo 3'ün devamı

	düzenleyici, romatizma ağrılarını giderici			Y.					tansiyon düzenleyici	
Scolymus hispanicus	Yiyecek	B.T.	İdrar arttırıcı, taş düşürücü	B.T.	-	-	Yiyecek, böbrek taşı, iltihap, egzama	G.	-	-
	Şeker, böbrek taşı düşürme	K.								
Sinapis alba	Yiyecek	Y.	İştah açıcı, ağrı kesici	Y.	-	-	-	-	Yiyecek	Y.
Sonchus oleraceus	Kuvvet verici	T.Ü.	Kuvvet verici, süt arttırıcı, idrar arttırıcı, ateş düşürücü	Y.	-	-	Yiyecek	Y.		
Spartium junceum	Koku verici, cilt bakımı	Ç.	İdrar söktürücü	Ç.	-	-	İdrar söktürücü	Ç.	Spürge	D.
Tamus communis subsp. cretica	Ağrı giderici	K.	Kusturucu, müshil, idrar arttırıcı, romatizma	K.	Yiyecek, barsak parazitlerinin giderilmesi	Y.	Yiyecek	Y.	-	-
			Cilt lekelerini giderici	Y.						
Teucrium polium	Mide rahatsızlıkları, kan şekeri düşürme	Ç.D.	Kuvvet verici, uyarıcı	T.Ü.	-	-	Kuvvet verici, ateş düşürücü, öksürük kesici	Y.Ç.	-	
Tilia rubra subsp. caucasica	Boğaz ve soğuk algınlığı	Ç.	İdrar arttırıcı, terletici, uyutucu, yatıştırıcı, göğüs yumuşatıcı	Ç.			Soğuk algınlığı	Ç.	Soğuk algınlığı	Ç.D., Y.
Trachystemon orientalis	Yiyecek	Y.	İdrar arttırıcı, terletici, kan temizleyici, yumuşatıcı, ateş düşürücü	Ç.D.	-	-	-	-	-	-
Tribulus terrestris	Böbrek taşları ve tansiyon düşürme	T.Ü.	Taş düşürücü, idrar söktürücü, kuvvet verici	Y.	-	-	-	-	Böbrek taşı düşürme, damar açıcı, idrar yolu rahatsızlıkları	Y.
Trifolium campestre	Sivilce tedavisi	Y.	-	-	-	-	-	-	Pişik, kızamık, sivilce	Y.

Tablo 3'ün devamı

Trifolium hybridum	Hayvan yemi	Y.	-	-	-	-	Hayvan yemi	Y.	-	-
Trifolium purpureum	Hayvan yemi	Y.	-	-	-	-	Süs	Ç.	-	-
Typha angustifolia	Süs olarak	Ç.D.	-	-	-	-	-	-	Semer yapılır	G.
Urtica dioica	Yiyecek, Mayasıl, saç bakımı, romatizma ağrıları, kanser, şeker	B.T.	Kan temizleyici, idrar arttırıcı, iştah açıcı, romatizma	Y., G.	-	-	Ağrı giderici	T.	Mayasıl, kanser, kadın ve idrar yolu hastalıkları, şeker, romatizma, barsak, midevi, saç dökülmesi	B.T.
Urtica urens	Yiyecek, Mayasıl, saç bakımı, romatizma ağrıları, kanser, şeker	B.T.	Yiyecek, kolesterol düşürme	Y.	Yiyecek, kolesterol düşürücü	Y.	Yiyecek	Y.	-	-
			Damar açıcı, mayasıl	T.Ü.						
			Kanser, şeker hastalığı	T.						
Verbascum sinuatum var. sinuatum	Karın ağrısı giderme	B.T.	Balık avlama	T.	Balık zehiri olarak	B.T.	-	-	Balık avlama	B.T.
Vicia bitynica	Kan sulandırıcı	T.	-	-	-	-	-	-	-	-
Viscum album	Tansiyon düşürme	Y.D., G.	Kabız, idrar arttırıcı, kusturucu, kuvvet verici, tansiyon düşürücü	M., D.	-	-	Beyin yorgunluğu, kireçlenme	Y.	-	-

YAŞAM ÖYKÜSÜ

Adı Soyadı : Sinan ONAR

Doğum Yeri ve Yılı : İstanbul, 1975

Eğitim Durumu

1994-1998 : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

1989-1992 : Bandırma Şehit Mehmet Gönenç Lisesi

1986-1989 : Bandırma Orta Okulu

1981-1986 : Bandırma Vecihi Bey İlk Okulu

Mesleki Deneyim

2005 - ... : Uğur Dershaneleri, Bandırma Şubesi, Biyoloji Öğretmeni,
Müdür Yardımcısı (Halen devam ediyor)

1998-2005 : Bandırma Kumlu Dershanesi, Biyoloji Öğretmeni, Müdür
Yardımcısı

Çalışma ve İlgi Alanları

Etnobotanik, Müzik

Yayımlar

-